

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Přístupy veřejnosti k problematice bezdomovectví

Diplomová práce

Autor: Bc. Lucie Rudová

Vedoucí diplomové práce: Doc. MUDr. Vladimír Vurm, CSc.

2009

Abstrakt

Problematika bezdomovectví se stala v posledních letech velice aktuální. V současné době dochází k nepřiměřenému nárůstu lidí bez domova a vzniká celospolečenský problém, který nesmí veřejnost přehlížet. Stejně tak jako jiné problémy dnešního světa i problematika bezdomovectví se zařazuje mezi oblíbená témata médií. Bezdomovectví jako extrémní projev chudoby a sociálního vyloučení je neustále opomíjenou záležitostí nejen ze strany odborníků a státu, ale také laické veřejnosti. Proto je nutné apelovat v řadách veřejnosti a především ji dostatečně informovat o daném problému. Pouze na základě poznání a pochopení budou lidé schopni problém promyšleně a cíleně řešit, nikoli se od něho odvracet.

Cílem mé diplomové práce je zhodnotit přístupy veřejnosti k problematice bezdomovectví. V souvislosti s tím byly stanoveny dvě hypotézy:

H1: Občané mladšího věku (15-30 let) přistupují tolerantněji k problematice bezdomovectví než občané věku staršího (31-70 let).

H2: Ženy mají větší pochopení pro pomoc bezdomovcům než muži.

Kvantitativní výzkum byl proveden u občanů ve věkové skupině 15-70 let s trvalým bydlištěm v Českých Budějovicích a okolí, formou řízeného dotazníku s použitím metody náhodného výběru respondentů.

Celý výzkum byl realizován v nemocnici v Českých Budějovicích pod dohledem zdravotnického personálu a z části také prostřednictvím internetu.

Výzkumný soubor tvořil 60% respondentů. Otázky v dotazníku byly směřovány ke zjištění přístupu veřejnosti na problematiku lidí bez domova. Na takto cíleně formulovaných otázkách byl zjištěn celkový postoj respondentů k lidem bez domova a také rozdíly v přístupu k bezdomovcům v závislosti na věku a pohlaví respondenta.

Výsledky výzkumné části diplomové práce skutečně prokázaly vysoce negativní postoj občanů k bezdomovcům, avšak občané věku mladšího (15-30 let) prokázali vyšší míru tolerance než občané věku staršího (31-70 let). Ženy rovněž projevovaly vyšší míru altruismu než muži. Na základě těchto výsledků byly jednoznačně předem stanovené hypotézy potvrzeny a s nimi i cíl diplomové práce.

Abstract – Public opinion on homelessness

The issue of homelessness became very relevant in the last year. At present, the number of people without home has been growing and a nation-wide problem comes into being which cannot be overlooked by the society. As well as other problems of the current world, also the issue of homelessness is one of the popular media's topics. The homelessness as extreme expression of the poverty and social exclusion is, all the time, an issue neglected not only by the specialists and the state, but also by the lay public. For this reason it is necessary to address the public and first of all to inform the public sufficiently of the given issue. Only based on the knowledge and understanding the people will be able to treat this issue thoroughly and in a thought-out way and they will not avert the eyes from this problem.

The target of my thesis is to evaluate the attitude of public to the issue of homelessness. In connection with it two hypotheses were postulated:

- 1) The citizens of younger age (15-30 years) have a more tolerant attitude to the issue of homelessness than citizen of older age (31-70 let).
- 2) The women have a higher understanding for the aid to homeless persons than men.

A quantitative research was made among persons in the age group of 15-70 years residing permanently in České Budějovice and surroundings, in the form of a controlled questionnaire applying the method of the accidental choice of the respondents.

The whole research was performed in the hospital in České Budějovice under the supervision of the medical staff and partly also through internet.

The research file consisted of 60% respondents. The questions in the questionnaire were directed on establishment of the attitude of the public to the issue of the persons without homes. On the questions formulated in this determined way the total attitude of the respondents to homeless people was established as well as the differences in the attitude to the homeless people depending on age and sex of the respondent.

The results of the research part of the thesis really proved the highly negative attitude of citizens to homeless people, however, the persons of younger age (15-30 years) showed a higher tolerance rate than citizens of older age (31-70 years). The

women also showed a higher extent of altruism than men. Based on these results the hypotheses postulated in advance were confirmed unambiguously and with them also the target of the thesis.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Přístupy veřejnosti k problematice bezdomovectví“, vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databázi STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne .....

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce panu proděkanovi doc. MUDr. Vladimíru Vurmovi CSc., za trpělivost a čas věnovaný odborným konzultacím nezbytných k vypracování mé diplomové práce.

Obsah

Úvod	10
1. Současný stav	12
1.1 Počátky charitativní péče	12
1.1.1 Charitativní péče ve starověkém judaismu	12
1.1.2 Charitativní péče v islámu	13
1.1.3 Charitativní péče v křesťanství	14
1.2 Historie bezdomovectví	17
1.2.1 Situace před rokem 1989	17
1.2.2 Situace po roce 1989.....	17
1.3 Obecná charakteristika bezdomovectví	18
1.3.1 Pojem bezdomovectví.....	18
1.3.3 Formy bezdomovectví	19
1.3.2 Příčiny bezdomovectví	20
1.4 Osobnost bezdomovce	22
1.4.1 Rodina a její funkce	24
1.4.2 Věková struktura	27
1.4.3 Genderové odlišnosti	27
1.4.4 Zdravotní stav	28
1.5 Chudoba a sociální vyloučení	29
1.6 Bezdomovectví a základní legislativní rámec	31
1.7 Bezdomovci a sociální prostředí.....	35
1.7.1 Potřeba bydlení.....	36
1.7.2 Potřeba zdraví a zdravotní péče	37
1.7.3 Potřeba zaměstnání.....	38
1.7.4 Potřeba vzdělání	39
1.8 Bezdomovci a kriminalita	40
1.9 Bezdomovectví versus média	41
1.10 Bezdomovectví a veřejnost.....	42
1.11 Pomoc bezdomovcům.....	43

1.11.1 Sociální práce s bezdomovci.....	43
1.11.2 Orgány a organizace věnující se bezdomovectví.....	44
1.11.3 Pomoc bezdomovcům v Českých Budějovicích.....	47
2. Cíle a hypotézy práce.....	50
3. Metodika	51
3.1 Použité metody a techniky sběru dat	51
3.2 Výzkumný soubor a jeho charakteristika.....	52
4. Výsledky.....	53
5. Diskuse	94
6. Závěr	102
7. Seznam použité literatury	103
8. Klíčová slova.....	108
9. Přílohy.....	109

Citát

„Nejlepší cestou k vlastnímu neštěstí je zakrývat si oči
před neštěstím jiných.“

(Václav Havel)

Úvod

Téma mé diplomové práce, které jsem zpracovávala se nazývá „Přístupy veřejnosti k problematice bezdomovectví“. Důvodem volby tohoto tématu je prosté zaujetí problémem, který dosahuje megalomanských rozměrů v naší současné společnosti, protože se mu nevěnuje dostatečná pozornost. S podivem jsem zjistila, že v knihovnách rovněž chybí dostatek odborné literatury věnující se stávajícímu problému.

V průběhu studia na Zdravotně sociální fakultě jsem si uvědomila skutečné hodnoty lidského života a změnila jsem pohled na svůj život a svět kolem sebe. Mnoho věcí jsem si dala do souvislostí a snažila se umět sdílet s druhými nejen jejich radost, ale také porozumět těm, kteří se nachází v těžké životní situaci např. lidem se závislostí, uprchlíkům, starým a nemocným a v neposlední řadě i lidem v nouzi (lidem bez domova). Během výkonu praxe na téže fakultě jsem měla možnost poznat, jak kruté je přijmout a žít pod nálepkou bezdomovce.

Skutečnost nepřiměřeného nárůstu lidí bez domova dává podnět pro vznik celospolečenského problému, kterému by měla být věnována dostatečná pozornost nejen ze strany odborníků a státu, ale také samotné veřejnosti. Proto je nutné apelovat v řadách veřejnosti a především ji dostatečně informovat o daném problému. Pouze na základě poznání a pochopení problému budou lidé schopni problém promyšleně a cíleně řešit, nikoli se od něho odvracet. Společnost musí proto přijmout existenci bezdomovectví, rozpoznat jeho příčiny, naučit se s ním žít a přispívat k reintegraci bezdomovců do společnosti. Je proto nezbytné, aby veřejnost nebyla lhostejná k cizímu neštěstí, protože nikdy nemůžeme vědět, jaká událost se nám v životě stane a my, se ocitneme v krizové situaci, kdy naše síly stačit nebudou a bude zapotřebí pomoci zvenčí, která však pro nás bude jen těžko dosažitelná.

Diplomová práce si klade za cíl uvést veřejnost do problematiky bezdomovectví a zbavit ji klamných a nepravdivých přesvědčení o bezdomovcích, které veřejnost získává zkreslenými informacemi proudících z mediálních zdrojů. Smyslem diplomové práce není vyřešení samotného problému bezdomovectví, ale vnesení do dnešní společnosti nemalé dávky osvěty za účelem změny v jednosměrných pohledech veřejnosti a rozšířit

sbírku vědeckých prací o další odbornou publikaci zabývající se problematikou lidí bez domova.

1. Současný stav

1.1 Počátky charitativní péče

Ve starověku a středověku hraje základní společensky konstitutivní prvek náboženství a víra v Boha. Člověk, společnost a mezilidské vztahy se stávají stěžejními předměty myšlení filozofů. V každém nábožensky orientovaném společenství se vytváří morální normy, ale také sociální systém pomoci bližním. Starověk a středověk zaměřuje svou pozornost na určité cílové skupiny především chudé, staré, žebráky, vdovy a sirotky válečné invalidy a nevyлéčitelně nemocné. Náboženství je považováno za smlouvu s Bohem, jež zaručuje pomoc Boha svému lidu, ale i povinnosti lidu vůči Bohu. V některých náboženstvích je jako bližní chápán člen národa (judaismus), ale v křesťanství se bližním rozumí každý jedinec, který se ocitne v nouzi.

Základním pravidlem péče o potřebné je fenomén lásky. Člověk od samého mládí potřebuje být ostatními přijímán, milován a mít nějakou hodnotu. O potřebě lásky se hovoří již ve starozákonném judaismu, kde stojí teze: „Miluj bližního svého, jako sebe sama“. Do popředí se dostává církev, která zajišťuje charitativní péči za pomoci bohatých světských donátorů a příspěvků vybraných od prostých věřících. Charitativní péče tedy respektuje člověka jako individualitu, jeho názory, potřebu pomáhat a doprovázet lidi v krizi (15).

Obecně můžeme konstatovat, že judaismus, křesťanství a islám jsou tři velká monoteistická náboženství, jimž je společná víra v jednoho jediného Boha, který stvořil svět a člověka. Všechna tato náboženství pramení ze společného posvátného textu tzv. hebrejské bible (38).

1.1.1 Charitativní péče ve starověkém judaismu

Vychází především ze základního židovského společensko-etického kodexu, nazvaného Desatero (Dekalog). Základním Božím přikázáním je příkaz lásky, která vedla směrem k chudým (nemajetným), vdovám a sirotkům (15). Jedním ze základních přikázání, které je zakotvené již v bibli, je almužna. Vyžaduje povinnost Žida sdílet část své úrody s chudým a také právo chudého na tuto pomoc. Zajímavostí je, že almužna nemá ponižovat obdarovaného a dárce má zůstat v anonymitě (38). Židovská

charitativní péče byla založena na systému almužen a charitativních darů. Do pokladen byly vhazovány peníze sloužící k veřejně prospěšným účelům. Tzv. chudinské pokladny uchovávaly dary pro místní chudé. Došlo k vytvoření koncepce starozákonného milosrdenství, která obsahovala sedm základních povinností: sytit hladové a dávat žíznivým napít, oblékat nahé, navštěvovat nemocné, pohřbívat mrtvé a utěšovat umírající, vykupovat zajatce, vychovávat sirotky a poskytovat bezdomovcům střechu nad hlavou, vybavovat neprovdané chudé dívky věnem. Tohle vše mělo být provázeno ochotou, skromností, nevypočítavostí, laskavostí a radostí z dávání (15).

1.1.2 Charitativní péče v islámu

Nejdůležitější složkou muslimské společnosti je povinná almužna (zakát). Zakát je jednou z povinností každého muslima a je rozdělen mezi chudé prostřednictvím duchovních ve formě peněz či naturálií. Jeho cílem je snaha o zmírnění sociální nerovnosti ve společnosti. Horní hranice je neomezená. Právě almužna spolu s vyznáním víry, čtyři modlitby denně, půst o ramadanu a pouť do muslimských svatyní Mekky a Mediny vytváří pět pilířů islámu, na nichž je muslimské náboženství založeno (38).

Muslimové považují majetek jako dar od Boha a jeho přebytek musí být přerozdělen mezi bližní. Muslimové nechápou euro-americkou honbu za majetkem pro majetek samotný. Mezi cílovými skupinami se nacházeli také chudáci, otroci, ti, kteří se zadlužili bohulibým činem aj. Především na chudé se pamatuje během zvláštních svátků. Např. svátek ukončení půstu, kdy je chudým předána almužna vystačující k uživení jedné dospělé osoby během jednoho dne. Dává se ve formě potravin či peněz. Svátek obětování pamatuje na chudé rovněž, kdy je při něm obětováno zvíře. Třetina zvířete je určena rodině s hosty a zbytek je almužnou pro chudé (15).

Do vědomí muslima se výchovou vštěpují základní hodnoty, z nichž zásadní je mít smysl pro rodinu. Solidarita je v běžném životě primárním prvkem dobrého chování muslimů. Muslimové považují za základ vzájemné solidarity rodinu. Výchovou se pak vědomí povinnosti být solidární k druhým utvrzuje a je tak zafixováno do cítění, myšlení a chování věřících (38). Není jim cizí úcta ke stáří, láska a péče věnovaná

dětem, sebeovládání a spolupráce namísto soutěžení. Manželství je muslimy uctíváno a slouží k uvažování o hlubších věcech (15).

1.1.3 Charitativní péče v křesťanství

Křesťanství, založené na mnohaleté tradici a velkém množství věřících, hraje důležitou roli ve formování názorů a postojů lidí. Křesťané uznávají své náboženství jako ztělesnění reálné lásky k člověku a humánnosti (38). Za ztělesnění opravdového dobra je považována osoba Ježíše Nazaretského, která dává vznik křesťanskému náboženství. Právě on přináší velkou naději pro lidi v nouzi, jimž poskytuje charitativní činnost. Jeho pomoc je určena všem lidem bez rozdílu.

Církev procházela obdobími tvrdých, vražedných pronásledování, které zastavila až vláda Konstantina I. Velikého a křesťanství se stalo dominujícím náboženstvím. V době pronásledování drželi jednotliví křesťané pospolu a pomáhali si. Hlavní prvky křesťanské charitativní činnosti se staly: spravedlivé dělení almužen, pečovat o osamělé a nemocné, starat se o výchovu sirotků, opatřit práci nezaměstnaným, dát pokrm a šat, pomoc vězňům, dát mládež vyučit řemeslům, poskytnout pohostinství poutníkům, pečovat o nemocné, nevyhýbat se nemocným nakaženým smrtelnou nemocí, pochovávat zemřelé, z církevních sbírek oddělovat peníze pro potřebné. Začíná se tak vytvářet síť křesťanských sociálních služeb se specializovanými pracovníky. Církev má nejen společenskou, ale také politickou moc, na jejímž základě se konstruuje silná křesťanská říše. Uzákoněním zásady pomáhat druhým dochází k soustředění charitativní činnosti do specializovaných zařízení typu sirotčince, obecní ubytovny, ubytovny pro cizince, hospice, nemocnice, diakonie atd. Křesťané byli také nuceni ubytovat ve svém obydlí chudáka či cizince.

Kláštery se stávají centrem charitativní péče. Charitativní činnost se obecně soustřeďuje do klášterních škol, špitálů a hospiců. Později dochází k budování jiných typů církevních staveb asice baziliky a katedrály. Tady se shromažďovali nemocní a žebráci čekající na almužny.

V 6. -10. století narůstá moc církve v čele s papežem. Papeži pokračují v charitativní péči církve. Chudí jsou evidováni ve speciálních seznamech jako „Kristovi chudí“. V Římě se zakládaly speciální pohostinné domy, které byly financovány z řad

zahraničních občanů sídlících v Římě. Nástupem císař Karla Velikého k moci došlo k upevnění církevní sociální sítě, jehož nařízení spravovala provozy hospiců, podporu vdov a sirotků, pohostinnost vůči pocestným a žebrákům.

V průběhu 11. - 13. století se v oblasti charity rozvíjí dva druhy péče. První z nich jsou tzv. rytířské řady sloužící k pořádku a spravedlnosti, podpoře slabých a obraně církve. Chránit bezbranné bylo hlavní zásadou každého rytíře. Vedle rytířských řádů se vytvořily také řady špitální (Řád sv. Jana, Špitální řád sv. Lazara). Charitativní péče začíná být činností laiků, mužů a žen. Zakládají tzv. bratrstva a věnují se zakládání a financování pomocných zařízení (Společenství milosrdenství r. 1214) **(15)**.

Chudoba jako taková je vnímán jako zkáza a může vést dokonce až k mravnímu selhání a z toho důvodu pro křesťana dobročinnost udržuje smír ve společnosti **(38)**. Dobročinnými skutky a celkově pozitivním přístupem k chudým se proslavily osoby středověku jako sv. František z Assisi či sv. Bonaventura. Chudý byl vnímán jako sám trpící Kristus, dle slov evangelia: Cokoli jste učinili nejmenšímu z mých bratří, mně jste učinili“.

Za vlády papeže Inocence III. došlo k vybudování nemocnice o kapacitě 300 lůžek, která poskytovala stravu jednomu tisíci chudých. Tento druh zařízení se dostal i do Anglie, Skandinávie a Latinské Ameriky.

V období novověku církev postupně přenechává správu a vedení charitativních struktur laickým autoritám. Pozornost se zaměřuje na ošetřování a péči a dochází k systematizaci pečovatelských metod, jednotlivé cílové skupiny se racionálně analyzují. Chudý není chápán již jako obraz Kristova utrpení, ale je považován za povaleče, ničemu a podvodníka. Někteří humanisté chtějí soustředit péči o chudé do velkých nemocnic, spočítat opravdové chudé a vyhnat chudé příslušející do jiných měst, žebráci nechtějící pracovat uvěznit. Rozlišuje se kdo má právo na pomoc, a jinými, kterým se měla almužna odepřít. Každý člen společnosti musí přispět k obohacení společnosti.

V období tzv. protireformace se objevovaly velké osobnosti charitativní péče, mezi něž patří např. Karel Boromejský působící v Římě mezi chudými a hladovějícími, sv. Vincent z Paula uznáný jako reformátor péče o nemocné.

V 17. – 18. st. stát buduje sociální charitativní síť, kdy roku 1656 Ludvík XIV. založil všeobecnou nemocnici, a také nemocnice a úřady pro chudé. Pozornost se upínala na chudé, jimž se rozdávala polévka a opuštěné děti žijících na ulici. Některé řády se zabývaly výchovou chlapců (např. jezuité) a ženské řády soustředily svou pomoc na výchovu chudých dívek.

S příchodem Velké francouzské revoluce byl znárodněn církevní majetek, zrušeny řeholní řády a nemocnice. Církev tak ztratila veškeré prostředky, které doposud sloužily k charitativní péči.

V 19. století se začíná v Evropě probouzet socialismus, který církev chápe jako nesmysl a zavrhuje jeho existenci. Církev si uvědomuje mravní krizi společně s krizí zemědělskou, kdy lidé marně sháněli práci v průmyslových oblastech.

Nástup 20. století je spojen se vznikem domovského práva a veřejnou chudinskou péčí. Domovské právo ukládalo obci povinnost postarat se o své chudé a zároveň povinnost každého občana příslušet k určité obci (47). Toto století přináší modernizaci církve a vnáší do ní více demokracie. Dochází k vytváření nových podob charitativních služeb. Zesnulý papež Jan Pavel II. nazíral na svět bolesti a nemocných novými očima. Avšak největším ztělesněním křesťanské lásky jsou pro křesťany dvě osoby římskokatolické církve. Matka Tereza z Kalkaty a Otec Pio z Pietrelciny. V roce 1950 Matka Tereza založila Misionářky lásky věnující se nejchudším z chudých. Své centrum měli v Indii.

Dějiny křesťanské charitativní péče ukazují, že církev v sobě obsahuje značný potenciál dobra, projevující se v praktické starosti o ty, jež současný materializovaný a individualisticky zaměřený svět vyvrhl na okraj propasti (15).

1.2 Historie bezdomovectví

1.2.1 Situace před rokem 1989

Pojem bezdomovectví se objevil až v souvislosti se změnou politické scény v naší zemi v roce 1989. Komunismus tento pojem neznal, přestože bezdomovci již existovali. Minulý režim nepovolil, aby někdo přežíval na ulici, i když tito lidé neměli vlastní domov. Bylo nutné, aby každý byl někam zařazen a někde pracoval, jinak byl trestně stíhán za příživnictví (40). Socialistický stát za cenu vysokých dotací udržoval umělou zaměstnanost a pokoušel se každému občanu opatřit bydlení (15). Občané tak většinou žily ve firemních ubytovnách, na vlastní byt pozbyly nárok a často o něj ani neusilovali. Byli to lidé vykonávající tu nejspínavější práci a žijící na okraji tehdejší společnosti (40).

1.2.2 Situace po roce 1989

Po roce 1989 socialistický stát ukončil svou existenci a došlo k nástupu liberální společnosti, kdy mnozí lidé začali podnikat a bohatnout. Liberalizace ovlivnila i postoje společnosti k rodině (15). Transformované a privatizované podniky již ztratily povinnost zaměstnat nadbytečné zaměstnance. Podnikové ubytovny se často přeměnily v hotely, jiné se přizpůsobily trhu, avšak v obou případech se skryté či potenciální bezdomovectví, ukázalo ve své zjevné podobě. S tím došlo i ke zrušení trestnosti příživnictví, které odstranilo úzkost z možného obvinění. Objevují se do nedávné doby nepředstavitelné situace jako zahraniční migrace, příchod uprchlíků, nabídka pomoci vězňům formou amnestie, ale také pomoc lidem postiženým ztrátou bytu (14). Ruku v ruce s těmito situacemi vychází na povrch i problém bezdomovectví, který se začíná rázem rozšiřovat. Mnoho lidí není schopno vyrovnat se s politicko-ekonomickou změnou a začít žít svobodně a odpovědně (40). Přičemž následkem toho se tak stává bezdomovectví neodmyslitelnou součástí demokratické společnosti (15).

1.3 Obecná charakteristika bezdomovectví

1.3.1 Pojem bezdomovectví

Žádná jednoduchá, obecně přijímaná definice bezdomovectví neexistuje. Přestože ve Velké Británii najdeme uzákoněnou definici bezdomovectví, jde hlavně o nástroj pro systém přidělování obecních bytů, než o postihnutí podstaty bezdomovectví (10).

V případě termínů bezdomovectví a bezdomovec se potýkáme s terminologickou nejednotností, přestože termín bezdomovec není pejorativní, stal se synonymem pro zanedbaného, špinavého, zapáchajícího a obtěžujícího člověka (40). Vesměs se jedná o lidi se slabou, lehce ovlivnitelnou osobností, handicapované, fyzicky, duševně, věkem, nízkým vzděláním, sociálním původem a frustrací z dětství (12). Mezi takto ohrožené skupiny patří mladí lidé na útěku, osamělé ženy s dětmi, osamělí staří lidé, lidé se zdravotním postižením, alkoholici, drogově závislí, propuštění vězni, cizinci na útěku, nezaměstnaní atd. (14).

Při podrobné analýze pojmu bezdomovec zjistíme, že se jedná o osobu, která je z různých příčin společensky vyloučena a ztratila bydlení, nebo je ztrátou akutně ohrožena. Jde o osobu žijící na veřejných místech (např. ulice, nádraží, park), v neadekvátních nebo nejistých bytových podmínkách (squat, sklep, půda, holobyt) nebo osobu přijímající pomoc obce, státní či nestátní organizace (sociální služby apod.) (11). Podle Vágnerové (50) je bezdomovectví výsledek generalizovaného psychosociálního selhání, spojeného se ztrátou komplexu běžných rolí vedoucí k jejich vyčlenění na okraj společnosti v důsledku jejich neschopnosti participovat na běžném kvalitním životě a přizpůsobit se způsobům společnosti. V zákoně o sociálních službách je bezdomovec nazýván termínem osoba bez přístřeší a je zařazen do kategorie osob společensky nepřizpůsobivých (11).

Vyjma termínu osoba bez přístřeší je možné se setkat i s jinými ekvivalenty jako např. člověk na ulici či člověk bez domova.

Podle Matouška (29) bezdomovectví představuje krajní podobu sociálního vyloučení.

Jak uvádí Vlastimila a Ilja Hradečtí (14) je každá definice bezdomovectví ve svém obsahu vágní a posunovatelná. Je proto nutné si uvědomit, jak obtížné je vymezení

samotného pojmu bezdomovec. Nejasné vymezení pojmu by ale znemožňovalo spolupráci organizací zabývajících se danou problematikou např. FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) definuje bezdomovectví jako absenci vlastního, trvalého a přiměřeného obydlí. Bezdomovci jsou ti lidé, kteří nejsou schopni získat vlastní trvalé a přiměřené obydlí, nebo si nejsou schopni takové obydlí udržet kvůli nedostatku finančních prostředků nebo jiným sociálním bariérám (47).

Tato organizace považuje za bezdomovce osoby ocitnuvší se v jedné z následujících situací:

1. **bez přístřeší** (roofless), osoby využívající veřejné prostranství občasně i noclehárny k přežití
2. **bez bytu** (homeless) osoby, které žijí v sociálních zařízeních typu azylové domy, věznice či nemocnice
3. **jejich ubytování je nejisté** (insecure housing), osoby s přechodným pobytem u příbuzných, v ubytovnách, čekající na soudní vystěhování či osoby vystavené násilí ze strany rodiny
4. **žijící v nevyhovujících podmínkách** (inadequate housing), tj. ve squatech v podmínkách, které nesplňují zákonem stanovené požadavky na prostory určené k ubytování (11).

S pojmem bezdomovectví se úzce pojí termín žebráctví. Žebráctví je oproti bezdomovectví způsob obstarávání si hmotných potřeb pro život buďto vlastním oslovováním a žebráním u lidí na ulici, či pasivním upozorňováním na svoji osobu a své potřeby. Být žebrákem neznamená být bezdomovcem a naopak. Např. člověk ocitnuvší se v nouzi si zákonitě nemusí svou obživu obstarávat žebráním. Mnohdy se však bohužel setkáváme s žebrákem, který je zároveň bezdomovcem (38).

1.3.3 Formy bezdomovectví

Rozlišujeme tři hlavní formy bezdomovectví. *Zjevné bezdomovectví* zahrnuje nejviditelnější a rovněž nejmenší část bezdomovecké populace. Jedná se o lidi otevřeně hlásící se k pozici lidí bez domova (23). Udivující je fakt, že tito nejvíce znevýhodnění většinou dlouhodobé ubytování odmítají a raději využívají svobodného života i přesto, že si jsou vědomi nebezpečí, které na ně číhá venku. Nejčastějším místem výskytu

zjevných bezdomovců je nádraží. Nádraží jim dává prostor k odpočinku, zdroje setkávání, diskusi, pocit bezpečí, útočiště. Všichni se pak stávají nebezpečím pro cestující, pro zaměstnance nádraží, ale hlavně pro ně samotné (14).

Skrytí bezdomovci tvoří další větší skupinu, kdy nevyužívají služby sociálních zařízení, ale nacházejí se ve shodné pozici sociálně vyloučených jako zjevní bezdomovci. Najdeme je v domech určených k demolici, kanálech, squatech, autech, stanech, či přechodně u známých (26). Tyto místa bezdomovci opouštějí nástupem zimního období a přicházejí s žádostí o sociální pomoc. V ubytovacích zařízeních však mohou zůstat pouze na dobu nezbytně nutnou. Jejich neschopnost dosáhnout vlastního bytu za pomoci vlastních zdrojů je donutí k životu v nejistých či přechodných možnostech ubytování (14).

Poslední skupinou jsou *potencionální bezdomovci* tedy osoby akutně ohrožené úpadkem do bezdomovectví. Do této skupiny se řadí alkoholici, drogově závislí, psychicky a fyzicky nemocní a v neposlední řadě také čekající na propuštění z dětských domovů, psychiatrických léčeben a věznic (11).

1.3.2 Příčiny bezdomovectví

Rozhodujícími faktory pro vznik bezdomovectví jsou objektivní a subjektivní faktory. *Faktory objektivní* zahrnují celkové společenské klima např. politiku zaměstnanosti, bytovou politiku, vzdělanost a kvalifikace občanů, pozici etnických minorit, postoj společnosti k marginálním skupinám, což odkazuje na sílu sociální soudržnosti a vzájemné solidarity k ostatním členům společnosti (29). Tyto faktory lze ovlivnit především sociální politikou státu a jeho zákonodárstvím (13). *Faktory subjektivní* jsou ovlivněny samotnými jedinci, rodinami, jejich schopnostmi, rysy, temperamentem, charakterem, věkem atd. Zahrnují materiální, vztahové a osobní podmínky jednotlivců a rodin.

Naše společnost považuje za hlavní příčiny bezdomovectví neadekvátní politiku zaměstnanosti, nedostatek sociálních bytů a nevyhovující podporu znevýhodněných osob (29).

Podle Hany Krylové (26) nelze přesně stanovit jednu příčinu, která by zadržovala vznik bezdomovectví. Ve většině případů jde o celou souhrnu faktorů, které se na vzniku bezdomovectví podílejí.

Alkohol a jiné toxikomanie nejsou primárními a nejsilnějšími spouštěcími vlivy. Základními elementy vzniku bezdomovectví jsou osamělost a izolace, které představují faktory počátku vyloučení (14). Příčina může spočívat v odlišné sociální zkušenosti např. výchova v etopedických zařízeních, pobyty ve věznicích atd. Lidé, kteří jsou propuštěni z léčeben, nejsou schopni se přizpůsobit přijatelné adaptaci na běžné životní podmínky a samostatný život. Příčiny bezdomovectví jsou odvislé od samotného pohlaví jedince. Hlavní příčinou bezdomovectví mužů se stávají faktory materiální a osobní. Jejich bezdomovectví je veřejné. K tomuto stavu přispívají dva důvody, z nichž prvním je převaha materiálních faktorů (ztráta bytu, ztráta zaměstnání, dlouhodobá nezaměstnanost, nízké příjmy, zadluženost, ztráta majetku a živitele, tragická událost) a druhým jsou faktory osobní (mentální retardace, duševní či tělesná nemoc, osamělost, stáří, alkohol či jiná závislost). Mužům je milejší aktivně vyhledávat nabízené služby anebo se ukazovat na veřejnosti. Příčinou bezdomovectví žen jsou vztahové faktory (změny struktury rodiny, rodinné nebo manželské problémy, diskriminace ženy, porušené vztahy mezi partnery, mezi rodiči a dětmi, mezi dětmi a rodiči, rozvod manželů, rozchod partnerů, rozdělení či rozpad rodiny, násilí v rodině, sexuální zneužívání, osamělost). Pro ženy je nejtýpější skrytá forma bezdomovectví, předchází tak riziku života v podmínkách zjevného bezdomovectví (14). Jsou schopné velmi dlouho setrvávat v nefunkčních rodinách za nelidských hmotných i psychických podmínek, než by opustily domov a vystavily sebe i své děti nebezpečí žití v nejistotě. Pokud takto učiní a rozhodnou se problém vztahů v rodině řešit, odchází bydlet k blízkým osobám, případně se po určité době vrací. Některé se zařadí do kategorie žen, které si vydělávají na živobytí prostitucí (38). Právě bezdomovectví žen doprovází společnost dětí. Příčinou bezdomovectví dětí jsou faktory institucionální (kojenecké ústavy, dětské domovy, výchovné ústavy) a další patologické znaky jako násilí v rodině, týrání, psychická deprivace, problémy spojené s alkoholem a jinými návykovými látkami, poruchy zdraví (LMD, MR, emoční poruchy, psychomotorická epilepsie a

dědičnost). Současná doba se přiklání k příčinám typu média, nuda, nezaplňený volný čas, přepracovanost rodičů apod. **(14)**.

Ve své podstatě existuje celá řada rizikových faktorů, které jsou spjaty s bezdomovectvím. Rizikovým faktorem, který spojuje všechny bezdomovce, je chudoba a nezaměstnanost, protože lidé, kteří nejsou chudí, se mohou bezdomovectví vyhnout, i když budou vystaveni osobní krizi **(10)**.

Nejčastější příčinou ztráty domova českých bezdomovců je rozpad rodiny a ztráta zaměstnání. Z toho lze usuzovat na možná řešení daného problému **(40)**.

1.4 Osobnost bezdomovce

Psychologie hovoří o osobnosti jako o dynamickém souhrnu a jednotě psychických vlastností, díky nimž je člověk celistvou, integrální a jedinečnou bytostí, jež je schopna objektivního pohledu na sebe a pochopení okolního světa. Je výrazem lidské svobody a jedinečnosti a činí člověka odpovědným. Formování vlastní osobnosti v její jedinečnost je složitý proces, zvaný personalizace. Výsledkem zdařilého procesu personalizace je integrovaná osobnost, zakotvená v životě, těšící se respektu okolí a zakoušející pocit své vlastní ceny a sebeúcty **(18)**.

Právě osobnost bezdomovce je komplexně handicapovaná (sociálně, somaticky a zpravidla také psychicky). Tyto jedinci pochází ve větší míře z rodin dysfunkčních či vůbec neexistujících. Volní vlastnosti nemívají rozvinuté, nechápou pravidla a normy regulující chování a vzájemné vztahy mezi lidmi, odmítají je a nejsou schopni se jimi řídit. Na základě nepříznivých zkušeností rezignují na nutné potřeby k životu. Jejich život žijí samotářsky nebo ve skupině se stejně žijícími jedinci, která není velká. Délka takového způsobu života způsobuje návyk a rezignaci na jakékoli změny. Lidé bez domova často neznají svá práva a nemohou je také prosazovat a naučit se je využít ve svůj prospěch. Snížení jejich schopností je připisováno nedostatku vrozených dispozic i získaným postižením (MR, změny osobnosti a psychiky v důsledku užívání návyk. látek) **(38)**. Podle Nakonečného **(34)** má dědičnost významný vliv na formování psychických vlastností jedince, kdy používá pojmu tzv. genetického potenciálu. V této souvislosti hraje velkou úlohu výchova v rodině, která může určité vrozené vlastnosti rozvíjet, nebo

potlačovat. Nicméně vrozené vlastnosti mohou vytvářet určité hranice, které ani sebelepší výchova nepřekročí.

Oblast sebehodnocení a sebeúcty bývá u bezdomovců na nízké úrovni. Při posuzování jejich vlastního způsobu života dle jejich mínění převládá negativní bilance. V rámci obranných reakcí přisuzují vinu za svoje selhání jiným lidem, bývají ukřivdění nebo rezignovaní, ale vinu a odpovědnost za stav skutečnosti nikdy nedávají sobě. Schovávají se často za milosrdné lži (bájevá lhavost), v kterých oni sami nefigurují jako původce vzniklé situace. Stylizují se do postavy ublíženého, zkreslují reality a jejich lež je spíše obrana jejich sebeúcty. Tento stav jim pomáhá k vzbuzení soucitu a určité pomoci či získání výhod. Na tento způsob života si zvyknou a rezignují na možnost zlepšení jejich života.

Do skupiny bezdomovců patří lidi, kteří svým způsobem života, chováním a zvyky stojí mimo majoritu. Nenaplňují zásady a zvyklosti uznávané majoritní společností. Zpravidla žijí alternativním způsobem života, který je někdy asociální. Dochází tak v důsledku ztráty citově hlubších vazeb k emočnímu oploštění a zároveň k necitlivosti k sobě samému (38).

V oblasti socializace popisované skupiny selhávají. Neumí se o sebe postarat a omezují komunikaci s okolním světem. Komunikace je omezena pouze na členy subkultur. Vztahy jsou velmi povrchní a vyplývají z nutnosti situace se zřejmou nedůvěrou. Uvědomují si, i když si to veřejně nepřiznají, že lidé z majoritní společnosti je neakceptují a proto jsou nuceni se chovat extrémními způsoby (žebrání, bezmoc, agrese proti lidem s lepší sociální pozicí mající obranný charakter atd.) (38).

Délka bezdomovectví je významnou charakteristikou ve vztahu k sociální prevenci bezdomovectví. Je známo, že čím déle je člověk bezdomovcem, tím hůře se reintegruje zpět do společnosti. S délkou bezdomovectví souvisí i stupeň integrace do bezdomovecké komunity (47).

Podle typu integrace do bezdomovecké subkultury rozlišujeme několik typů lidí bez domova:

1. *Nedávno dislokovaní* – nemají tendenci se identifikovat s rolí bezdomovce. Mají zájem se dostat pryč z ulice a jsou zaměstnáni na částečný úvazek.

Objevuje se u nich tzv. kognitivní dizonance, kdy se domnívají, že bezdomovci jsou kriminální živlové závislí na alkoholu, nechtějící pracovat. Traumatický je pro ně přechod do nízkého statutu spojeného s negativní stigmatizací a fyzickou nejistotu (každodenně řeší problémy s osobní hygienou, spánkem, přístupem k pitné vodě atd.)

2. *Izolovaní – nedávno dislokovaní* - nemají možnost získat zdroje k návratu. Ocítají se v samotě až izolaci. Kladou si otázku typu, kdo jsem a kam patřím. Dochází u nich ke ztrátě identity ve dvou úrovních: za prvé na úrovni společenské reprezentované stylem bydlení a existencí adresy; za druhé ke ztrátě smyslu identity (proč se zaobírat svou identitou, když hlavní věcí je přežít).
3. *Identifikovaní – izolovaní* – přebývají na ulici již delší dobu, žijí samotářsky, vyhýbají se kontaktům s jinými bezdomovci. Typickými představiteli této skupiny jsou tzv. „háčkaři“ či „lovci“ získávající svou obživu z odpadkových košů a popelnic.
4. *Identifikovaní – žijící ve skupině* – akceptují styl života a hodnoty subkultury stejně žijících lidí. Tento způsob života ve skupině vyžaduje vysoký stupeň začlenění vedoucímu k vyčlenění z tradiční kultury. Ze skupiny čerpají jídlo, úkryt a jiné zdroje (38).

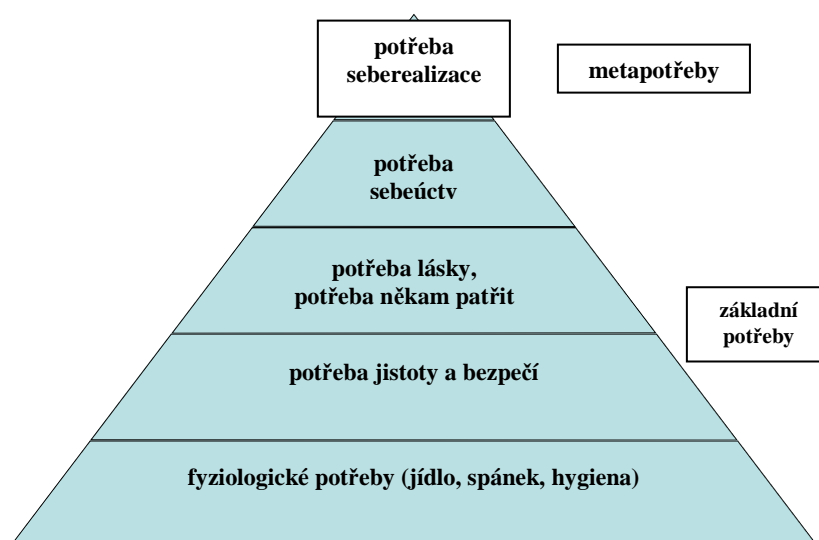
1.4.1 Rodina a její funkce

Rodina i přes její krize, jimiž prošla a prochází, stále tvoří základní článek společnosti (18). Stává se zdrojem jistoty a bezpečí pro dítě, ale rovněž dítě vychovává a stává se tak pro něho ideálním, zdrojem informací, rozvíjí jeho schopnosti a ukazuje mu hodnotový systém (51). Hlavní úlohou rodiny je tedy uspokojit základní potřeby dítěte. V této souvislosti je nutné zmínit tzv. Maslowovu pyramidu základních potřeb jedince (obr. č. 1), která uvádí potřebu jistoty a bezpečí jako jednu ze základních potřeb jedince. V první řadě musí mít jedinec uspokojené fyziologické potřeby, následně psychologické (pocit bezpečí a jistota, láska a sounáležitost, sebeúcta). Jestliže nejsou uspokojeny potřeby nižšího stupně nelze tak uspokojit potřeby vyšší. Vyšší potřeby tzv.

metapotřeby jsou výsledkem učení a mohou být rozvinuty málo či vůbec. Patří k nim potřeba spravedlnosti, cti, krásy, pořádku, seberealizace, ocenění, uznání a znalosti (14).

Obr. č. 1: Dělení základních potřeb jedince dle Maslowa

Právě dlouhodobý nedostatek uspokojení těchto potřeb hlavně potřeby lásky vzbuzuje v dětech psychickou deprivaci. Důsledky těžké deprivace jsou viditelné ve vývojové retardaci, somatických poruchách, opožděném vývoji s postižením řeči, v narušené schopnosti dítěte navazovat hlubší sociální vztahy a změny chování vedoucí až k antisociálnímu jednání. U dětí pak dochází k poruchám projevující se agresí, vzdorovitým chováním, chováním porušující sociální normy (krádež, krutost, lži, útky z domova, záškoláctví). Tyto poruchy jsou podle psychologů projevem hledání náhradního uspokojení při citové deprivaci (14).

Důležitou úlohu hraje správná výchova v rodině, která je nezbytná pro zdravý vývoj jedince. Jak uvádí Langmeier (25) existuje několik stylů špatné výchovy v rodině:

- Výchova rozmazlující. Rodiče vyhovují každému přání dítěte
- Výchova zavrhuující. Rodiče dávají najevo svůj nesouhlas či odmítání a zdůvodňují své chování nezbytností kázně.

- Výchova nadměrně ochraňující. Rodiče chrání dítě před každým rizikem, tím dítěti zabraňují získat dovednosti, které jsou nezbytné pro účelné zvládnání rizikových situací.
- Výchova perfekcionista. Rodiče kladou na dítě nadměrné požadavky, které vzhledem ke své individualitě a věku nemůže splnit.
- Výchova nedůsledná. Rodič kolísá mezi dvěma extrémními krajními přísností a krajní povolností. Nedůslednost může pramenit i z odlišného přístupu obou rodičů (matka zatajuje přestupky dítěte před přísným otcem).
- Výchova zanedbávající, týrající, zneužívající, deprivující, která představuje nejvyšší možné ohrožení psychického vývoje dítěte.

Ztráta domova je pro člověka hluboký zásah, kdy nemá kam jít a nemá nikoho, s kým je možné sdílet život. Nemít domov znamená postrádat místo, kde je člověk obklopen láskou a péčí, kde se formuje schopnost žít v lidské společnosti, přijímat hodnoty a osvojit si určitý životní styl (40). Tyto vyjmenované vlastnosti člověk získává prostřednictvím své rodiny. Ve správně fungující rodině má člověk své kořeny, vytváří se zde domov, kam se člověk během života s radostí vrací a z něj čerpá i sílu. Proto lze obecně konstatovat, že rodina významně ovlivňuje kvalitu života všech jejích členů (18). Současná rodina je při své existenci v mnohém odkázána na společnost, a proto je mnohem zranitelnější. Její selhání pak může iniciovat vznik různých forem asociálního chování jedince (18, 30). Za jednu z forem asociálního chování jedince je považováno právě bezdomovectví. Většina bezdomovců uvádí, že odešli z domova kvůli velkým problémům v rodině, kdy popisují týrání a zanedbávání ze strany rodičů a absenci sociální podpory ze strany rodinných příslušníků v době vzniku krizové události (26). Někdy je vina přisuzována samotnému rozvodu rodičů, což vede k rozpadu rodiny a vzniku neúplných rodin s jedním rodičem. Rozpad vztahů manželů či partnerů představuje hlavní příčinu bezdomovectví již po několik desetiletí (10). Ženy jako první podávají návrh na rozvod a to je důvod, proč se muži stávají častěji bezdomovci. Soud totiž téměř stereotypně rozhoduje ve prospěch žen. Mladí lidé z rozpadlých rodin odcházejí z domova nejčastěji kvůli střetům s rodiči, mladí lidé z úplných rodin opouštějí domov vinou vlastního chování (drogy, kriminalita, u dívek starší přítel) než

kvůli rodičům. Mladí lidé z bohatých rodin utíkající z důvodu odmítnutí autority nejsou výjimkou (40).

Nefunkčnost vztahů v rodině vedoucí k sociální izolaci a samotě determinuje bezdomovce k vytvoření silného pouta v okruhu svých přátel bezdomovců (10). Čím více má přátel mezi bezdomovci, tím více je do jejich subkultury začleněn. Každý člověk se srovnává raději se sobě rovnými a podobnými jedinci (38). Existuje tzv. tří-týdenní pravidlo, během něhož se lidé spící na ulici adaptují na okolnosti jak přežít, což jim znemožňuje reintegraci do majoritní společnosti. Někteří, se totiž cítí natolik osamělí, že přespávají o víkendech na ulici (10).

Investice do rodiny a jejího fungování by měla být ze strany státu a veřejné správy jednou z hlavních priorit. Kdy je nutné zaměřit pozornost na neformální podporu bezdomovců, a to skrze rodinu a přátele (3, 10).

1.4.2 Věková struktura

Nejvíce lidí bez domova je ve věkové skupině 25-60 let (tedy v produktivním věku), což jistě souvisí s politickou transformací a obtížemi starších občanů přizpůsobit se nové realitě (3, 11). Přesto jsou čeští bezdomovci v průměru starší než bezdomovci z jiných zemí EU. Z toho jasně vyplývá, že ztrátou domova jsou ohroženi spíše lidé staršího či středního věku než mladší. Pozornost ale musí být věnována i skupině velmi mladých bezdomovců, jež má za sebou nejčastěji ústavní výchovu nebo útěk z domova a nechce nebo se nemůže vrátit zpět (40, 29).

1.4.3 Genderové odlišnosti

Většina skutečností nasvědčuje tomu, že bezdomovci jsou převážně muži. Tato genderová nerovnost je přičítána skryté povaze ženského bezdomovectví (10) Podle Matouška (29) jsou ztrátou domova více ohroženi muži než ženy. Ženy mají bohatší sociální síť a v případě krize se obracejí na někoho, kdo se o ně postará. Ženy bezdomovkyně jsou totiž více orientovány na mezilidské vztahy. Výzkumy zaměřují svou pozornost převážně na muže bezdomovce. Avšak některé z nich prokazují, že ženy bez domova jsou mladší než muži a nocování přímo na ulici pro ně představuje vysoké riziko znásilnění (10). Naproti tomu muži bez domova mají tendenci prezentovat své

bezdomovectví veřejně a aktivně vyhledávat nabízené služby. Zajímavý je fakt, že veřejnost hodnotí ženu – bezdomovkyni mnohem přísněji než muže – bezdomovce (40).

Současná doba však přináší i vyšší procento žen bezdomovkyň. Právě ženy jsou vystaveny mimořádnému riziku. Navzdory všem argumentům o rovnoprávnosti mužů a žen a s tím přijetí některých patřičných dokumentů (Peking 1995 akční plán k posílení postavení žen, Listina základních práv žen o odstranění všech forem diskriminace žen, Bílá kniha) jsme stále svědky diskriminace a ponižování žen. Tyto ženy pocházejí z nejvíce znevýhodněných vrstev společnosti (neuspořádané rodinné poměry nepřijatelné bydlení, nízké vzdělání a špatný zdravotní stav fyzický i psychický). Výjimkou nejsou ani mladé těhotné dívky vyhnané rodiči. Ženy bezdomovkyně jsou převážně vdané. Mají více sebekázně, adaptability a solidarity, bývají submisivnější, převládá u nich plachost, nesmělost a bázlivost. Naproti tomu muži bezdomovci jsou většinou svobodní, vykazují nižší stupeň spolupráce, spolehlivosti, ochoty a vůle jednat, nižší stupeň cílevědomosti než ženy. Projevují podrážděnost, úzkostnost, zaujatost, egocentrismus, cítí křivdu na nich spáchanou, cítí se být poníženi a zatrpknou po krátkém čase na ulici (14).

1.4.4 Zdravotní stav

Obecně je znám fakt, že bezdomovci trpí horším zdravotním stavem v porovnání s majoritní společností. Jde převážně o ty, jejichž domovem je ulice. Mezi nejčastější nemoci u bezdomovců jsou nemoci dýchací soustavy a nemoci kůže a podkoží (46). Časté jsou i zažívací problémy, bolesti hlavy a záchvaty nebo ztráta vědomí. Značně rozšířená je mezi bezdomoveckou populací právě tuberkulóza, ačkoliv se jedná pouze o 2% populace bezdomovců. Právě úmrtnost jako ukazatel fyzického zdraví snižuje obecnou délku života převážně u lidí spících na ulici a pohybuje se okolo 42 let (10). Špatné fyzické zdraví většinou nebývá příčinou bezdomovectví, zato podlomené duševní zdraví dostalo již mnoho lidí na ulici (40). Jako nejčastěji zaznamenané zdravotní problémy jsou deprese, úzkosti a nervové potíže. Duševní poruchy téměř vždy doprovází závislost na alkoholu či jiných drogách, což představuje značný problém pro zařízení, která nejsou připravená poskytnout péči zahrnující léčbu závislosti (46). Podle

Vargy (45), který pracuje již řadu let s osobami bez přístřeší, je popírání závislosti samotnými bezdomovci problém, který brání jejímu účinnému řešení.

1.5 Chudoba a sociální vyloučení

Problematika chudoby provází lidskou existenci prakticky již od samého počátku. V současné době se s tímto jevem setkáváme jak v rozvojovém světě, tak i v zemích vyspělých. Přístup k problému chudoby je založený na respektu dvou skutečností:

- Etických norem založených na myšlenkách humanizmu a respektu lidských práv (lidem v chudobě poskytnout pomoc k zachování jejich lidské důstojnosti)
- Systému sociálních dávek, podpor a služeb, prostřednictvím něhož stát řeší následky chudoby (23). Aktivity sociálního státu podporovaly vždy jen kulturu bídy a prohlubovaly propast mezi chudými a zbytkem společnosti (28).

Počet chudých a chudobou ohrožených skupin obyvatel je alarmující a to i ve vyspělých zemích. Lze se tedy domnívat, že chudoba je jevem, který bude naši civilizaci provázet neustále (23). Přes tuto skutečnost si nemůžeme dovolit pouze nečinně přihlížet, neboť chudoba je nejen v naší zemi jednou z příčin bezdomovectví (11).

Chudobu rozdělujeme na subjektivní a objektivní, absolutní a relativní. *Subjektivně chudý* je ten, kdo se cítí být chudým. Tento pocit je odvislý od toho, s kým se srovnává. *Objektivně chudý* je ten, jehož příjem nedosahuje státem stanovené hranice chudoby čili životního minima. *Absolutní chudoba* je spojována s nedostatkem prostředků k uspokojení základních potřeb, zaručuje pouhé fyziologické přežití (28). *Relativní chudoba* je určena jistou vzdáleností od průměrného životního standardu (např. průměrného čistého příjmu určeného na osobu). Prevence a řešení chudoby je výrazem humanity společnosti, kdy je potřeba pomoci ze strany státu, dobrovolníků, ale také samotných chudých (40).

Mareš v souvislosti s bezdomovectvím mluví o tzv. skryté chudobě. Vzniká ze dvou důvodů asice neznalostí vlastních práv a obavou ze stigmatizace přijetím sociální pomoci (28).

Termín *sociální vyloučení* prvně použil sociolog Weber jako termín pro jednu z forem sociálního uzavírání určitých společenských skupin před ostatními skupinami k zachování svých privilegií (3). Sociální vyloučení je považováno za důsledek selhání následujících systémů:

- demokratického systému a legislativy (občanská integrace)
- trhu práce (ekonomická integrace)
- sociálního státu (sociální integrace)
- rodiny (osobní integrace)

Sociálně vyloučení jedinci se často specificky adaptují na danou změnou životních hodnot, kdy přestávají plánovat budoucnost. Většinou také ztrácejí motivaci podílet se na aktivitách širší společnosti a uzavírají se do vlastní subkultury a zároveň exkludují z většinové společnosti. Bývají někdy nazýváni „underclass“, což je určitá skupina mezi chudými, jejíž členové rezignovali nebo odmítli hodnoty a životní styl majoritní populace. Bezdomovectví tvoří nepochybně krajní formu sociálního vyloučení a je projevem extrémní chudoby (47).

Mezi cíle boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení si ČR stanovila:

- každý by měl mít zdroje nutné k životu v souladu s lidskou důstojností, přičemž stát má zajistit, aby nástup do zaměstnání znamenal navýšení příjmu
- podporovat přístup všech ke slušnému, zdravotně nezávadnému bydlení
- zajistit zdravotní péči pro všechny

Česká republika je členem Rady Evropy a platí pro ni stejná pravidla, kdy musí dodržovat určité stanovy nevyjímaje ani Evropskou sociální chartu z roku 1961, která ukládá ochranu osob ohrožených sociálním vyloučením a chudobou (11).

1.6 Bezdomovectví a základní legislativní rámec

Za stěžejní dokument je považována Všeobecná deklarace lidských práv, která garantuje lidská práva obecně. I přesto, že jsme jako stát deklarací vázáni, potýkáme se běžně s porušováním lidských práv. Lidská práva se týkají i osob bez majetku, přístřeší, trvalého pobytu a dokladů tedy bezdomovců (40). Další právní normy, které se vážou k problematice bezdomovectví, jsou nepochybně Ústava ČR a Listina základních práv a svobod, která zaručuje právo na pomoc pro zajištění základních životních podmínek (47). Ve vztahu k problému bezdomovectví obsahuje důležité články jako:

- čl. 3, odst. 1: *Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy barvy pleti, jazyka víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.*
- čl. 26, odst. 3: *Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje*
- čl. 30, odst. 1: *Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.*
- Čl. 30 odst. 2: *Každý kdo je v hmotné nouzi má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.*
- Čl. 31: *Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon (14).*

V právním řádu České republiky bezdomovectví jako takové upraveno není na rozdíl od jiných států. Právní předpisy upravují samotný obsah tohoto pojmu, a to především v souvislosti se začleněním této skupiny do „řádné“ společnosti. Jedná se o předpisy, upravující sociální zabezpečení a jeho organizaci.

Z předpisů, upravujících sociální zabezpečení a nepřímo se týkajících i bezdomovectví, jsou:

- zákon č.100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení,

- zákon č.114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška MPSV č.182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- zákon č. 110/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi
- zákon č. 111/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

dále také:

- zákon o evidenci obyvatel č. 133/2000 Sb. v platném znění, upravující povinnost hlášení k trvalému pobytu
- zákon o obcích č. 128/2000 Sb. v platném znění především § 2 odst. 2, (obec pečuje o všestranný rozvoj a o potřeby svých občanů, při plnění svých úkolů chrání též obecný zájem)
- občanský zákoník a to hlavně ustanovení § 685-716 obsahující zvláštní ustanovení o nájmu bytu
- zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu, mnohokrát novelizovaný.
- zákon č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti v platném znění
- zákon č. 262/ 2006 Sb., zákoník práce, aj. (47)

Sociální služby podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách zahrnují sociální poradenství, služby sociální péče a sociální prevence. Tyto služby se poskytují jako pobytové ambulantní nebo terénní.

Mezi jednotlivé služby sociální péče podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách patří:

Chráněné bydlení (§ 51 zák.)

Cvičné a chráněné byty se podobají reálnému prostředí a s tím i nárokům reálného života. Jejich cílem je začlenit klienta do přirozeného okolního prostředí, tím redukuje sociální izolaci a stigmatizaci a navazují vztahy se sousedy. Vyrůstá jejich sebejistota a

šance na úplnou integraci. Jedná se o velice úspěšnou službu v konečné reintegraci klientů, avšak z důvodu nízkého počtu jsou pro většinu klientů nedostupné (29).

Domovy se zvláštním režimem (§ 50 zák.)

Toto sociální zařízení poskytuje pobytové služby osobám, jejichž soběstačnost je snížena příčinou chronického duševního onemocnění nebo závislostí na návykových látkách. Režim v těchto zařízeních při poskytování sociálních služeb se odvíjí od specifických potřeb uživatelů (40).

Problematiky bezdomovectví se týkají hlavně služby sociální prevence. Mají napomáhat zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou jím ohroženy. Cílem těchto služeb je pomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a ochránit společnost před vznikem nežádoucích společenských jevů (47).

Mezi jednotlivé služby sociální prevence podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách patří:

Azylové domy (§ 57 zák.)

Poskytují služby pobytového charakteru osobám nacházejícím se v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou obydlí a to prostřednictvím těchto základních činností: poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování a pomoc při obstarávání osobních záležitostí, programy na reintegraci do společnosti (především pomoc při hledání pracovního místa a bydlení). Důraz kladen na soběstačnost a samostatnost klienta při řešení vlastních problémů. Nechybí ani sociální poradenství (53).

Nízkoprahová denní centra (§ 61 zák.)

Poskytují osobám bez přístřeší ambulantní či terénní služby a to včetně pomoci při osobní hygieně, poskytnutí stravy či pomoc při jejím zajištění a pomoc při obstarávání osobních záležitostí.

Noclehárny (§ 63 zák.)

Poskytují pomoc osobám bez přístřeší, a sice pomoc při osobní hygieně a poskytnutí přenocování.

Terénní programy (§ 69 zák.)

Jsou určeny osobám žijícím rizikovým způsobem života či jsou jeho vznikem ohroženi. Mají sloužit osobám z problémových skupin včetně osob bez přístřeší. Cílem této služby je tyto osoby vyhledávat a snižovat rizika jejich způsobu života. Tato služba obsahuje základní činnosti jako je zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při obstarávání osobních záležitostí.

Domy na půl cesty (§ 58 zák.)

Poskytují ubytování a sociálně terapeutické činnosti osobám nepřesahující věk 26 let, jež opustily dětské domovy či výchovné ústavy a patří do kategorie potencionálních bezdomovců (44). Vyjma nabídky ubytování se služba zaměřuje na pomoc při upevňování společenských kontaktů, vyřizování běžných záležitostí a na aktivity sloužící k reintegraci do společnosti v neposlední řadě také aktivity zvyšující samostatnost a soběstačnost (podpora při hledání zaměstnání, hospodaření s penězi, upevnění návyků vedení domácnosti) (53).

Sociální rehabilitace (§ 70 zák.)

Jedná se o soubor činností sloužících k dosažení samostatnosti osob rozvojem jejich specifických dovedností a schopností a nácvikem dovedností, které slouží k jejich sociálnímu začleňování. Jedná se o formu terénních, ambulantních či pobytových služeb, kdy vedle nácviku samotných dovedností se poskytuje ubytování, stravování a možnost osobní hygieny (44).

Zákon o sociálních službách upravuje podmínky k poskytování sociálních služeb, kterým předchází získání oprávnění k poskytování služeb, kdy toto oprávnění vzniká rozhodnutím o registraci. Pouze registrovaní poskytovatelé jsou kompetentní poskytovat sociální služby a čerpat tak finanční dotace z veřejných rozpočtů. Poskytování sociálních služeb se řídí Standardy kvality sociálních služeb. Jejich konkrétní podobu si stanovuje každá organizace s ohledem na charakter sociálního zařízení, klienty i pracovníky (40). S tím souvisí i vyšší nároky na kvalifikaci sociálních pracovníků a požadavek po zkvalitnění sociální práce nejen s bezdomovci.

Zákon o pomoci v hmotné nouzi a zákon o životním a existenčním minimu přináší podstatné rozdíly. Zavádějí dosud neexistující sociální dávky v systému pomoci v hmotné nouzi, a sice příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc (47). Nová úprava koncipuje životní minimum jako jednosložkovou dávku v podstatě jako příspěvek na živobytí. Druhou část by měl tvořit příspěvek na bydlení. ŽM je minimální hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb (48). Přiznání životního minima je podmíněno aktivním hledáním zaměstnání a resocializačním plánem. Zákon si klade za cíl zvýhodnit ty, jež aktivně práci hledají nad těmi, kteří se práci vyhýbají. Existenční minimum je minimální hranice příjmů na úrovni přežití. Týká se občanů, kteří nesplňují podmínky pro nárok dávky vlastní vinou (nespolupráce s ÚP hledat zaměstnání, odmítnutí vhodného zaměstnání atd.). Nárok na poskytování dávek je vázán na trvalé bydliště klienta, které bývá u bezdomovců pouze formální záležitostí. Problém však tkví ve skutečnosti, že si bezdomovci vůbec o tyto dávky nežadají (47).

1.7 Bezdomovci a sociální prostředí

Bezdomovectví není otázkou individuálního výběru. Podle sociologů je bezdomovectví část sociálního procesu, důsledek kontinuálních sociálních a ekonomických sil, vedoucím až k sociálním strukturám (trh práce, trh s byty, sociální zabezpečení jako státní opatření, vzdělávání a výchova, rodinné struktury), vztahuje se k obecným pravidlům a zásadám společnosti jako takové (38). Rozvinutý sociální systém je nezbytný pro každou společnost. Proto široce založená sociální politika musí sloužit zájmům celé populace (14).

Sociálně vyloučené osoby jsou všeobecně ty, jež mají nerovný přístup k některým základním lidským potřebám, které jsou bydlení, zdravotní péče, zaměstnání a vzdělání (21). Státní správa má pak za úkol občanům ocitnuvším se v krizi podat pomocnou ruku (11).

1.7.1 Potřeba bydlení

Bydlení jeho kvalita a dostupnost patří do oblasti lidského i společenského života, které se nevyhneme. Bydlení proto představuje základní lidskou potřebu a vykazuje určitá specifika.

Hlavním cílem koncepce bytové politiky je zajištění finančně dostupného bydlení pro všechny obyvatele. Princip přiměřeného bydlení je v současné době pouhou vizí jak pro vlády mnohých států, tak pro obyvatele rozvojových zemí (27). Současná bytová situace není dobrá, k čemuž přispívá i nedostatek menších levnějších bytů a státem i obcí opomíjená problematika sociálního bydlení (přiměřené bydlení pro domácnosti v HN). Kdy je známo, že dosud není vytvořena definice sociálních bytů (47). Do určité míry je to dáno i tím, že Ústava ČR ani jiný ústavní zákon nezaručuje právo na bydlení. Listinou základních práv a svobod je sice zaručeno právo na pomoc pro zajištění základních životních podmínek, ale obecně, přičemž pojem základní životní podmínky není definován. Bezdomovci proto nemají ze zákona nárok na bydlení. Žádná zákonná úprava nenařizuje státu nebo obci dát bydlení občanovi, který nebydlí, ať již vlastní byt ztratil nebo jej nikdy nezískal.

Dopad novely občanského zákoníku má významný vliv na problematiku lidí bez domova. Jde zejména o možnost výpovědi nájemce bez přivolení soudu a zvyšování nájemného nájemci bytu, což může znamenat potenciální riziko zvýšení počtu bezdomovců (42). Podle Bartáka (3) je určité východisko v řešení problému v nástrojích bytové politiky typu regulace nájemného, mířená alokační a nájemní politika v sociálním bydlení, podpora výstavby sociálních bytů a příspěvek na bydlení.

Sociální pracovníci se v terénu setkávají s lidmi přežívajícími v nepřiměřených podmínkách, v nejistotě na okraji společnosti bez střechy nad hlavou (14). V současné době již existují různá sociální zařízení (ubytovny, noclehárny, azylové domy apod.) pro tuto skupinu lidí, jež ale počtu přežívajícímu popsaným způsobem života kapacitou nepostačují (38). I přes tuto skutečnost je nutné podotknout, že žádné z těchto sociálních zařízení nemůže nahradit domov (40).

Nadměrné investice do výstavby azylových domů či jiných ubytovacích zařízení, však neřeší samotný problém bezdomovectví. Osoba azylového domu zůstává i nadále bezdomovcem.

1.7.2 Potřeba zdraví a zdravotní péče

Zdraví je vskutku to nejcennější, co v životě máme. Ne každý si to dokáže uvědomit a podle toho jednat a žít. Vlastního zdraví si začínáme vážit až tehdy, když nás postihne nemoc a začneme mít zdravotní potažmo sociální obtíže. Být celkově fit je trendem moderní doby. Lidé, kteří jsou fit, dokážou prožívat větší radost ze života a umějí nejen pracovat, ale i intenzivněji odpočívat (52).

Tělesné a psychické zdraví bezdomovců bývá velice chatrné. Často nemohou dodržovat zdravou životosprávu, ani se vyvarovat škodlivým vlivům působících na jejich zdraví. Jejich často bídné osobní životní podmínky neumožní dodržet ani ty nejzákladnější hygienické zásady (14).

Zdraví je podle slov Světové zdravotnické organizace (WHO) definováno jako stav úplné fyzické, duševní a sociální pohody (52). Všichni lidé mají právo na ochranu zdraví. Na základě veřejného pojištění mají občané právo na bezplatnou zdravotní péči za podmínek, které stanovuje zákon (38). Podle zákona o veřejném zdravotním pojištění jsou pojištěny všechny osoby, které mají trvalý pobyt na území ČR, včetně bezdomovců. Zdravotní pojištění vzniká dnem narození a zaniká dnem úmrtí (35).

Jelikož bezdomovci často nedisponují potřebnými doklady, mohou jen těžko uplatnit svá práva a nároky. Nemohou požadovat lékařskou péči hrazenou ze všeobecného zdravotního pojištění a rovněž se nemohou dožadovat ani přezkoumání zdravotního stavu pro přiznání invalidního důchodu (14). V případě akutní potřeby lékařského ošetření nesmí být pacient odmítnut a musí být ošetřen bez požadavku jakékoliv úhrady, tzn. že přístup k základní zdravotní péči je ze zákona možný pro každého tedy i pro bezdomovce. Z důvodu neplacení pojistného ze strany bezdomovce pojišťovně narůstá dluh, avšak bezdomovec zůstává i nadále pojištěncem a má ze zákona jejich práva (46). Nezřídka se stává, že pojišťovny odmítají lékařům úhrady za osoby, které jsou vůči nim dlužníky. V důsledku toho pak téměř všechna zdravotnická zařízení tyto osoby jen nerada léčí (35).

Navzdory všemu náš právní řád chrání právo všech osob na základní zdravotní péči. Toto právo bývá často bezdomovcům upřeno s argumentací, že je nepojištěn, což je pro značnou část bezdomovců z hlediska zákona nemožné. Pokud je bezdomovec již několikrát odmítnut při žádosti o poskytnutí péče, další pomoc již nikdy nevyhledá (46).

1.7.3 Potřeba zaměstnání

Práce a pracovní uplatnění bezpochyby patří k základním atributům člověka. Práce je určující pro ekonomický a sociální status jedinců, rodin a pro stabilitu a prosperitu celé společnosti (23).

S tím, že bezdomovci nemají kde bydlet, souvisí fakt, že jsou těžko zaměstnatelní. A to na základě třech různých příčin:

- Ztráta dokladů. Obnova dokladů je poněkud zdouhavá a málokterý bezdomovec si je schopen je opatřit bez vnější pomoci. Běžně se u této skupiny setkáváme s tzv. „byrofobií“, chorobná obava z jednání před úřady a institucemi, často generovaná odbýváním, arogancí a pohrdáním některých úředníků.
- Zaměstnavatele zajímá místo trvalého bydliště a tím, že bezdomovec není schopen prokázat místo trvalého bydliště, stává se těžce zaměstnavatelným, nemluvě o samotném záznamu v trestním rejstříku. Sami bezdomovci totiž uvádí, že zaměstnavatele zajímá, kde bydlíte a pokud uvedete např. Armádu spásy či nádraží, není příliš velká naděje na úspěch.
- Pokud je člověk dlouho nezaměstnaný, a navíc žije na ulici, po čase ztrácí schopnost pracovat. To je objektivní skutečnost, potvrzená psychology, zabývajícími se problémem lidí bez domova (17).

V případě, že je bezdomovec zaměstnán, pracuje v nejistém zaměstnání, které nevyžaduje kvalifikaci. Jedná se o práci dočasnou, minimálně ohodnocenou, mnohdy přerušovanou. Výjimku netvoří ani nelegální práce a s tím související i neregistrovaná nezaměstnanost, s nimiž mají bezdomovci své zkušenosti (14).

Nezaměstnanost, ať už jako příčina či důsledek bezdomovectví je bezesporu jedním z nejdůležitějších problémů současného světa. Její výskyt se stává zvláště tíživým a

znepokojivým (23). Je nutné podotknout, že práci nemohou najít dlouhodobě lidé, kteří o ni mají skutečný zájem a pracovat chtějí natož pak ti, kteří se práci vyhýbají a nemají potřebu pracovat, mezi něž patří i bezdomovci (38). Vysoká nezaměstnanost zatěžuje statní rozpočet v oblasti sociálních dávek a podpor, vede k devastaci lidského potenciálu ztrátou kvalifikace i motivace (8). Tak například současná míra nezaměstnanosti rapidně vzrostla v porovnání s předchozími léty a pohybuje se kolem hodnoty 8%. V jihočeském regionu respektive v Českých Budějovicích činí 5,1%. Na jedno volné pracovní místo tedy připadá v průměru 10,7 uchazeče a 8,8 uchazeče v Českých Budějovicích (36). Právě v této souvislosti je nezbytná pomoc státní politiky zaměstnanosti a to například poskytováním podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci. Nárok na podporu v nezaměstnanosti má uchazeč o zaměstnání, který vykonával v posledních 3 letech zaměstnání či obdobnou výdělečnou činnost po dobu alespoň 12 měsíců a zároveň není poživitelem starobního důchodu. Podpora v nezaměstnanosti náleží nezaměstnanému po podpůrní dobu, která činí do 50 let věku 6 měsíců, od 50 do 55 let věku 9 měsíců, nad 55 let věku 12 měsíců. Bezdomovci mnohdy podmínky pro poskytnutí podpory v nezaměstnanosti nesplňují, zejména délku zaměstnání v posledních třech letech. Mnozí vykonávají příležitostné práce bez pracovní smlouvy, pohybují se v jiném místě, než je jejich často jen fiktivní bydliště, další se vracejí z vězení. Proto zpravidla podporu v nezaměstnanosti nedostávají. Úřady práce však bezdomovcům poskytují nabídky a zprostředkování práce s využitím několika forem aktivní politiky zaměstnanosti (35). Jde především o tvorbu nových pracovních příležitostí typu veřejně prospěšné práce (slouží k zachování pracovní aktivity často u nekvalifikovaných pracovníků), finanční podpora společensky účelných pracovních míst, absolventské praxe či rekvalifikace. Významná je i podpora chráněných pracovišť a dílen pro osoby se změněnou pracovní schopností a zdravotně postižené apod. (38).

1.7.4 Potřeba vzdělání

Vzdělání představuje významnou a samostatnou instituci, která rovněž plní funkci kulturního přenosu a sociální integrace tím, že zapojuje jednotlivce do sociálního

systemu. Ve vztahu k jednotlivci otevírá možnosti osobního rozvoje, avšak jeho značný podíl na reprodukci systému stratifikace je významný (8).

Vzdělání u bezdomovců je na poměrně nízké úrovni. Pouhá pětina bezdomovců má vyšší vzdělání než základní nebo vyučení, v celkové populaci je tento ukazatel daleko vyšší. Výjimkou je vysokoškolské vzdělání u bezdomovců (47).

Na základě realizované studie zaměřené na lidi přespávající na ulici se ukázalo, že více jak čtvrtina jich byla vyloučena ze školy (10). Jen výjimečně se u nich setkáváme s jakoukoli ukončenou kvalifikací, a proto není nikterak překvapující, že bezdomovci mají malý nebo žádný úspěch v zaměstnání, která vyžadují ukončení odborného vzdělání. Proto také nedílnou součástí každého zařízení určeného bezdomovcům je existence knihovny a televize někdy i počítače s připojením na internet pro potřeby sebevzdělávání (14).

Obliba vzdělání (ať všeobecného anebo odborného) se v současné době rozšiřuje, neboť jedinci dává více možností dalšího rozhodování, otevírá nové obzory a poskytuje možnost výběru, svobodnějšího pohybu a důvěryhodné záruky statusu (8).

1.8 Bezdomovci a kriminalita

Bezdomovectví je považováno za určitou formu sociální deviace. V obecné rovině můžeme deviaci definovat jako nepřizpůsobení se dané sociální normě nebo souboru norem, které jsou většinou společností akceptovány. Tento pojem ale nelze ztotožňovat pouze s trestnou činností nebo s protispolečenským chováním, i když většina forem sociálního chování považovaných za deviantní tuto povahu obvykle má. Lze tedy říct, že bezdomovectví zcela vyhovuje této definici (4, 3).

Jak uvádí Pavelková (38) nevýhodou této skupiny je její značná viditelnost, která vede k pozornosti ze strany policie. Mezi bezdomovci se vyskytuje velké procento osob v minulosti kriminalizovaných. Většinu života prožili za mřížemi a zločin je pro ně součástí strategie přežití. Mnozí propuštění vězni neví, co mají dělat, mohou pociťovat křivdu vůči společnosti, která je zavrhlá. Pokud chceme zařadit tyto lidi do společnosti, musíme jim věnovat větší pozornost a podporu.

Bezdomovci páchají často drobné krádeže v obchodech. V poslední době vzrůstá podíl bezdomovců na krádežích kovů (hliník, měď), což způsobuje značné majetkové škody. Nezřídka se stávají případy, kdy jsou bezdomovcům přičítány činy, které nejsou schopni spáchat (organizovaný zločin, promyšlené přepadení banky). V případě mladé generace bezdomovců (18-30 let) je tomu jinak. Ti se již do organizovaného zločinu zapojují a mnohdy mají na svědomí i jiné trestné činy (podvody, krádeže aut atd.). Bezdomovci většinou netvoří skupinu pachatelů násilí, ale stávají se převážně oběťmi. Časté jsou verbální útoky, krádeže, sexuální obtěžování a fyzické násilí všech forem. Bezdomovci své napadení nehlásí, protože nevěří v nápravu a mají strach z pomsty násilníků (40).

1.9 Bezdomovectví versus média

Současná doba nás zahrnuje explozí techniky, masmédií a informací. Již od začátku života jsme obklopeni technickými vymoženostmi od televize po domácí kina a počítače s internetem (7). Člověk v podstatě nemusí umět číst a psát a dostává se mu široká škála informací. Právě média nás zaplavují širokou škálou informací, které nás bezprostředně ovlivňují. Vysoce s námi manipulují a vnucují nám názory na daný problém a to skrytě a velice rafinovaně (38). V této souvislosti bych ráda zmínila tzv. teorii labellingu, která se zabývá studiem toho, do jaké míry se na sociálních deviacích podílí média, když např. přisuzují deviantním skupinám falešné rysy (33). Právě na vzniku problému labellingu bezdomovců se značnou měrou podílí převážně média. Média upozorňují na existující problém prostřednictvím témat, o které je největší zájem (počty umrzlých bezdomovců, nemoci bezdomovců atd.). Prakticky vůbec se nezabývají příčinami problému, způsoby financování sociálních služeb pro bezdomovce či hledáním řešení samotného problému (3).

Masová média neodrážejí veřejné mínění, ale bezpochyby ho vytvářejí. Využití sociálně vyloučených jedinců postižených chudobou se stalo součástí obsahové náplně masmédií. Ve veřejných sdělovacích prostředcích dochází k šíření informací, které vedou k vytváření nepřátelských postojů vůči dané minoritě bezdomovců. Lidé se většinou do přímého kontaktu se stigmatizovanou skupinou nedostávají, a proto se

nechají snadno ovlivnit (38). Podle Prinzové, M. (41) veřejnost čerpá informace o zkoumaném problému převážně z médií. Ukázka ubohého života některých našich spoluobčanů je vždy atraktivní a zvyšuje sledovanost daného média.

Média jsou zkrátka jedním z klíčových faktorů našich životních rozhodnutí a držitelem ne malé moci (9).

1.10 Bezdomovectví a veřejnost

Pohledy jednotlivců i celé společnosti k chudobě se jednoznačně mění v čase a neustále vyvíjejí (23).

V současné době je postoj veřejnosti k bezdomovcům spíše negativní, tak jako ke všemu, co se vymyká určité normě (40). Lidé k bezdomovcům bývají lhostejní a v případě, že je obtěžují, zachovají se dokonce i útočně, málokdy projeví známku soucitu (22).

Z výzkumů Institutu pro veřejné mínění z roku 1997 vyplynulo, že lidé si nejčastěji myslí, že bezdomovci nemají domov z důvodu neexistence práce. Nejčastějšími reakcemi na bezdomovce je odmítání, lhostejnost a pohrdání (40).

Jak uvádí Pavelková (38) je tato situace zapříčiněna právě masmédií, která deformují názory lidí na problém sociálně slabých jedinců. Obraz bezdomovectví je ve veřejném mínění právě z těchto důvodů zkreslený a nepravdivý. Postoje veřejnosti souvisí s atribuční chybou, která spočívá v tom, že neúspěchy druhých přiřazujeme jejich neschopnosti či lenosti, zatímco za příčinu vlastních neúspěchů považujeme nepříznivé okolnosti. Naopak úspěch druhých vnímáme jako náhodu, zato vlastní úspěch připisujeme svým schopnostem (40). Podle Mareše (28) veřejnost spojuje bezdomovectví s kriminalitou a alkoholismem, s nedostatkem vůle a ignorací sociálního řádu. Lidé se nejčastěji domnívají, že za situaci do níž se lidé bez domova dostali, si mohou sami. Právě tento pohled prohlubuje propast mezi sociálně vyloučenými a majoritní společností a stává se hlavní příčinou nepřátelství majoritní populace vůči bezdomovcům.

1.11 Pomoc bezdomovcům

1.11.1 Sociální práce s bezdomovci

Nelze očekávat, že bezdomovec, který rezignoval na svou budoucnost, navštíví sociálního pracovníka sám od sebe. Proto je velmi důležitá terénní sociální práce (15). Sociální práce s bezdomovcem začíná již prvním kontaktem s klientem. Již při prvním kontaktu musí mít sociální pracovník jasno, zda bezdomovec o jeho pomoc stojí. To zjistíme jednoduše tak, že se ho zeptáme na to, co od nás potřebuje a co pro něho můžeme udělat. Tím mu dáme možnost o sobě rozhodovat a nést odpovědnost za svůj život. Mnohdy se stává, že je bezdomovcům pomoc vnucena. Je proto důležité každého klienta vnímat jako individuum a v práci sním uplatňovat holistický přístup. Bez ohledu na to jak klient vypadá, přistupujeme k němu se vší zdvořilostí. Nezbytný je i styl komunikace s klientem, kdy se ujistíme, zda klient porozuměl našemu sdělení. Přijímané informace musí být pro klienta srozumitelné. Bezdomovec zpravidla neřekne, že něco nechápe (40). Důležité je získat jeho důvěru a vést ho k respektování základních denních návyků (hygiena, pravidelná strava, odpočinek). Teprve tehdy je možné svou pozornost zaměřit na podporu soběstačnosti a celkovou reintegraci (15). Cílem každého reintegračního programu je, aby dřívější bezdomovec našel smysl života, obnovil rodinné vztahy a našel nové přátele, aby získal přiměřené bydlení a měl zdroj příjmů k jeho udržení (14). Všechny tyto kroky jsou dlouhodobého charakteru a týkají se jen jedinců, jež nežijí zcela asociálním způsobem života. Mnozí jsou v takovém zdravotním stavu, že jejich reintegrace je v podstatě nemožná (15).

Za jiné formy pomoci bezdomovcům můžeme považovat některé druhy psychoterapie, které se uplatňují při práci s bezdomovci. Významnou roli hraje také pastorační péče, která je nejvhodnější formou poskytování duchovní pomoci (40).

Terénní sociální práce (streetwork)

Jedná se o specifickou formu sociální práce odlišnou mimo jiné působením terénního sociálního pracovníka v přirozeném prostředí klientů. Cílem je oslovit ty skupiny, které potřebují pomoc, ale samy ji nevyhledávají, případně ji odmítají. Sociální pracovník tedy řeší problémy této skupiny nikoli problémy, kterými skupina ohrožuje společnost (5, 6). Streetwork je založen na dlouhodobém a intenzivním působení, což je

zárukou vyšší efektivity při řešení problémů v porovnání s klasickou sociální prací. Při práci s klientem se uplatňuje individuální přístup. Streetwork se začíná objevovat v českém prostředí v 90. letech 20. století, kdy své uplatnění nachází hlavně u osob ohrožených sociální exkluzí, méně již u bezdomovců (32). V roce 1993 vzniká Program sociální prevence a koncipuje se pozice sociálního asistenta jako terénního sociálního pracovníka. O čtyři roky později je založena Česká asociace streetwork (ČAS), jejímž cílem je zvyšovat kvalitu a profesionalitu terénní sociální práce (vzdělání, výměna zkušeností atd.) (40). Streetwork je realizován převážně nestátními neziskovými organizacemi někdy též státem. V současnosti probíhá proces profesionalizace a standardizace streetworku.

Mezi základní metody práce terénního sociálního pracovníka patří:

- rozhovor s klientem, pomoc s listinami, doprovod, vyjednávání, koordinační činnost, konzultace s odborníky a kontakt s dalšími institucemi (32).

1.11.2 Orgány a organizace věnující se bezdomovectví

Řadíme sem orgány státní správy a samosprávy, neziskové organizace a církve. Mezi orgány státní správy a samosprávy patří vláda ČR a některá ministerstva (MPSV, MZ, MŠMT, MV aj.), obce a kraje (3). Mezi neziskové organizace a církve zabývající se problematikou bezdomovectví řadíme Armádu spásy, občanské sdružení Naděje, Českou katolickou charitu, Nový Prostor, Emauzy ČR, Diakonie, Člověk v tísni a v menším rozsahu některé další. Některé vznikly až po roce 1989. Typické je vícezdrojové financování (SR, zahraniční zdroje, příspěvky, dary a vlastní činnost).

Poskytují tyto druhy služeb:

- ubytování (noclehárny, azylové bydlení, chráněné a podporované bydlení – spojené s integračním programem)
- nízkoprahová denní centra (hygiena, ošacení, strava, zdravotní péče)
- poradenství (sociálně právní, pomoc při hledání zaměstnání, zaměstnání v organizaci v rámci VPP)
- terénní sociální práci.

Uvedené služby poskytují pouze některé organizace. Velká část těchto služeb pomáhá bezdomovcům „při přežití“ v krizových obdobích pouze u některých je součástí

integrační program. Jejich služby jsou určeny jak těm, kteří se na ně obracejí jen příležitostně (ubytování, stravování, hygiena apod.), avšak svůj způsob života v zásadě měnit nechtějí, tak i těm, kteří i s jejich pomocí chtějí svůj bezdomovecký způsob života změnit. Nejžádanější službou je levné ubytování. Poskytuje ho většina organizací pomáhajících bezdomovcům, a to v několika formách (noclehárny, ubytovny v azylových domech, domy na půl cesty až samostatné byty). Většina míst je určená mužům. Dnes přibývá počtu matek s dětmi a rodin s dětmi se statutem bezdomovectví. Obecně lze tvrdit, že kapacita azylových domů v ČR v současné době nepostačuje, přestože počet bezdomovců neustále roste.

Sdružení azylových domů

Azylové domy poskytují ubytování osobám, které se ocitly v obtížné sociální situaci a nejsou schopny ji samy řešit. Azylové domy začaly vznikat hlavně po roce 1990, přestože již některé existovaly. Jejich zřizovateli jsou většinou neziskové a charitativní organizace příp. obec (47).

Většina těchto organizací je členem Sdružení azylových domů, které je propojuje, koordinuje a navenek zastupuje v mezinárodních organizacích. Podmínkou pro členství v S.A.D. je splnit kritéria kvality v oblasti poskytování sociálních služeb a mít jasnou a ucelenou koncepci, jejímž obsahem není pouze zajištění základních materiálních potřeb, ale také způsob jak lidem bez domova pomáhat (komplexní integrační program) (43). S.A.D. realizuje i vzdělávací a osvětové akce, spolupracuje s MPSV ČR a jinými odborníky při řešení otázky bezdomovectví a spoluvytváří koncepci sociální politiky. Samotné Sdružení azylových domů spadá pod mezinárodní organizaci FEANTSA, jakožto zastřešující organizaci všech nestátních subjektů pracujících s bezdomovci v Evropě (40).

Armáda spásy

Armáda spásy, jako mezinárodní hnutí, je součástí obecné křesťanské církve. Jejím cílem je šíření křesťanství, odstraňování bídy a další charitativní cíle prospěšné pro společnost nevyjímaje ani péči o člověka včetně jeho duchovní stránky (20). Za zakladatele je považován William Booth (1865), současným velitelem je generál Shaw Clifton zvolený v roce 2006 (1). V ČR působí Armáda spásy již od roku 1919,

nástupem komunismu k moci byla její činnost ukončena až do roku 1989, kdy je obnovena tehdejším prezidentem Václavem Havlem (40).

Armáda spásy poskytuje pomoc lidem, kteří se ocitli v obtížné sociální situaci a nejsou schopni ji samostatně vyřešit. V azylových domech nabízí víceetapňový reintegrační program. Základní stupeň je ubytování v noclehárně (první 3 dny bezplatně), dále teplé jídlo, základní hygiena, podle potřeby i oblečení a sociální poradenství či zaměstnání v rámci organizace. Vedle těchto služeb provozuje denní centra s nabídkou kulturních aktivit a jazykových kurzů (47).

V současné době je celková kapacita v ubytovacích zařízeních Armády spásy pro lidi bez domova cca 770 lůžek (20).

Naděje

Naděje je českou charitativní organizací, jejíž cílem je vybudování a rozvoj sítě služeb osobám ohrožených sociální exkluzí na základě křesťanských principů (11). Ve svých zařízeních poskytuje pomoc jak hmotnou (ubytování, stravování, ošacení), tak morální, poradenství a zdravotní péči. Nedílnou součástí je i realizace reintegračního programu. Působí na území celé ČR. Je financována obdobně jako ostatní neziskové organizace působící v sociální oblasti (granty ministerstev, dary, vlastní činností aj.).

Naděje je dále provozovatelem potravinové banky v ČR a členem Evropské federace potravinových bank (jedná se o potravinovou pomoc sociálně slabým občanům) (47).

Sdružení Česká katolická charita

SČKCH je nezisková humanitární organizace, jejíž zřizovatel je katolická církev. Patří k největším nestátním poskytovatelům zdravotnických a sociálních služeb v ČR. Hlavní náplní její činnosti je pomoc potřebným, jak u nás, tak v zahraničí formou humanitární pomoci a dobročinných programů. Je členem mezinárodní organizace Caritas Internationalis (celosvětové sdružení katolických charit) (16).

Charita zajišťuje i péči pro bezdomovce, a to v noclehárnách, azylových domech (pro muže, ženy a matky s dětmi) a domech na půl cesty (40).

Nový prostor

Toto zařízení vzniklo v Praze v roce 1999. Neposkytuje ubytování, ale zajišťuje bezdomovcům možnost zaměstnání formou pouličního prodeje časopisu Nový prostor s denním výdělkem.

Za pomoc bezdomovcům lze považovat i bezplatné poskytování jednoduchých jídel, které zajišťují některé církevní organizace a dále i poskytování ošacení, jež mimo shora uvedených organizací poskytuje také Diakonie, Červený Kříž a mnohé další (47).

1.11.3 Pomoc bezdomovcům v Českých Budějovicích

Největší zásluhu v oblasti pomoci cílové skupině bezdomovců má bezpochyby Městská charita v Českých Budějovicích jako zřizovatel mnoha projektů, mezi které patří i Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích poskytující pomoc formou komplexu služeb lidem nacházejícím se v krizové životní situaci. Mezi základní služby, které nabízí, patří noclehárny, dům na půl cesty pro děti, které přišly z dětských domovů a výchovných ústavů, nízkoprahové denní centrum a v neposlední řadě také terénní program (31).

V Českých Budějovicích fungují i jiná zařízení určená na pomoc osobám ocitnuvším se v nepříznivé situaci, která nejsou zřizována Městskou charitou. Jde především o Azylový dům Filia a Azylový dům Žerotínova ul., jejichž zřizovatelem je Město České Budějovice. Tato azylová zařízení poskytují sociální služby pro matky s dětmi a těhotné ženy (služba azylové domy), dívky od 18 do 26 let (služba domy na půl cesty) a ženy (služba azylové domy a noclehárna). Nechybí ani sociální poradenství. Pomoc je určena přednostně osobám s trvalým bydlištěm v Českých Budějovicích stejně tak, jak je tomu v Domě sv. Pavla (19).

Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích

Dům sv. Pavla funguje od roku 1996, kdy svou pozornost zaměřuje na pomoc zejména mužům bez domova v regionu Českých Budějovic, částečně i klientům s trvalým bydlištěm z přilehlého okolí ČB. Během první fáze pomoci je klientům poskytnuto okamžité ubytování, jídlo, hygiena, šaty, někdy i lékařské ošetření. V další fázi je klientovi nabídnuta pomoc při vyřizování dokladů, sociálních dávek, zajištění

zaměstnání, umístění do léčebných zařízení apod. Třetí fází je pomoc při hledání základních životních hodnot, jejíž nedílnou součástí je sociální poradenská činnost, pohovory, možnost kontaktu s duchovním apod. V poslední fázi pomoci dochází k osamostatnění klienta a ten se stává nezávislým na systému sociální sítě. Efektivita pomoci klientovi je do značné míry podmíněna jeho vstřícností a ochotou ke spolupráci.

Maximální délka pobytu klienta je zhruba 3 měsíce, pokud má trvalé bydliště v ČB. Klienti s trvalým bydlištěm mimo ČB mají pobyt omezen na 7 dní. Celková kapacita je 50 lůžek.

Ubytování je ve dvou standardech:

1. noclehárna - levné přespání ve vícelůžkových pokojích bez možnosti celodenního pobytu. Jedna z místností je koncipována jako "krizová nocležna", která slouží k nahodilému přespávání při velmi krátkých pobytech či jako rezerva v dobách plné kapacity.
2. ubytovna - možnost celodenního pobytu ve dvou a třílůžkových pokojích s lepším vybavením a s větší mírou soukromí.

Klientům je k dispozici sociální zařízení, kuchyňka s možností přípravy pokrmů, společenská místnost sloužící též jako jídelna, prádelna s automatickou pračkou, sklad pro uložení věcí a trezor pro úschovu dokladů a cenností.

Výdej večeře za symbolickou cenu, prodej potravin za snížené ceny včetně ubytování lze poskytnout na limitovaný dluh. Klientovi lze poskytnout i drobnou půjčku např. na cestovné, léky. Tyto služby, včetně možnosti hygieny jsou poskytovány i nebydlícím v AD.

V budově je k dispozici nekrytý dvorek, využívaný zejména k "pití kávy a kouření", k setkávání a přijímání návštěv. Ve společenské místnosti lze sledovat televizor, nechybí ani stolní tenis, knihovna či možnost zapůjčení hudebního nástroje (2). Nedílnou součástí je forma sebevzdělávání s využitím PC připojeného na internet, který klienti nejčastěji využívají k vyhledávání práce a ubytování. K podpoře motivace pracovat pomáhá klientům distribuce časopisu Nový prostor (31). Na základě počtu prodaných časopisů si tak bezdomovci mohou pomoci v tíživé situaci, kdy jim zůstane z každého prodaného výtisku určitý finanční obnos. To má pozitivní vliv nejenom ve

smyslu podpory motivace pracovat, ale umožňuje získat finanční prostředky na obživu důstojným způsobem (37).

2. Cíle a hypotézy práce

Cílem mé diplomové práce bylo zhodnotit přístupy veřejnosti k problematice bezdomovectví.

Cíl mé diplomové práce byl zcela naplněn.

Hypotéza 1

Občané mladšího věku (15-30 let) přistupují tolerantněji k problematice bezdomovectví než občané věku staršího (31-70 let), byla na základě výzkumu potvrzena.

Hypotéza 2

Ženy mají větší pochopení pro pomoc bezdomovcům než muži, byla na základě výzkumu potvrzena.

3. Metodika

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

Výzkum byl proveden u občanů s trvalým bydlištěm v Českých Budějovicích a okolí, nacházejících se ve věkové skupině 15-70 let.

Jednalo se o kvantitativní výzkum formou řízeného dotazníku, jehož cílem bylo zjištění přístupu veřejnosti k problematice bezdomovectví. Sběr dat probíhal v období od 1. března 2009 do 31. března 2009. Sběr dat trval celý 1 měsíc. Technika dotazníkového šetření byla zvolena cíleně díky charakteru samotného zkoumaného souboru (veřejnost) a nutnosti dosažení co největšího počtu vyplněných dotazníků potřebných ke statistickému zpracování pomocí statistického programu STATISTICA. Z tohoto principu usuzuji, že volba dotazníku nad rozhovorem se osvědčila. Získaná data byla vyhodnocena pomocí neparametrických testů (Kolmogorov-Smirnovův test), kdy slovní odpovědi byly převedeny na číselné hodnoty a pomocí testu byly vyhodnoceny četnosti jednotlivých odpovědí.

V dotazníku je obsažen soubor 25 otázek, který pokládá jednak otázky uzavřené a otázky otevřené. Na základě otázek otevřených respondent odpovídal stručně vlastními slovy. Vyplňování řízeného dotazníku probíhalo anonymně již do předem vytištěného formuláře. S tímto závěrečným dotazníkem jsem předem seznámila zdravotnický personál nemocnice v Českých Budějovicích. Sběr dat byl zajišťován přímou distribucí dotazníků s okamžitým vyplněním předložených otázek za pomoci pověřeného zdravotnického personálu nemocnice. Díky profesionalitě zdravotnického personálu nedošlo k žádné ztrátě či záměně s jinými dotazníky souběžně kolujícími ve stejném časovém intervalu na daném pracovišti.

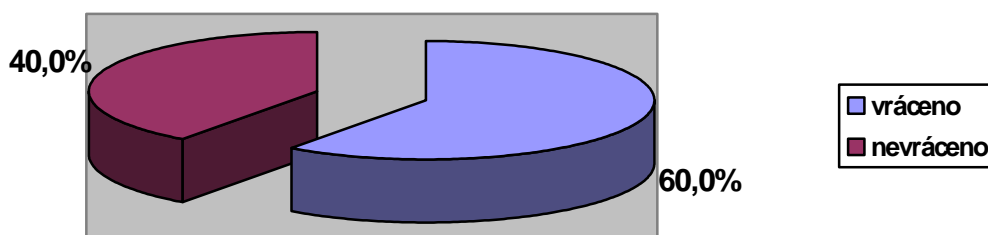
Výzkumný vzorek byl vybrán na základě náhodného výběru z veřejnosti jako výzkumného souboru. Výzkumným souborem se pro mé potřeby stala veřejnost přesněji řečeno občané s trvalým bydlištěm v Českých Budějovicích nebo okolí, jež se nacházejí ve věkové skupině 15-70 let. Celý výzkum byl realizován v nemocnici v Českých Budějovicích a z části prostřednictvím internetu, který posloužil ke snadné a rychlé distribuci dotazníků náhodně vybraným respondentům.

3.2 Výzkumný soubor a jeho charakteristika

Výsledky výzkumu jsou uvedeny v procentuelních hodnotách znázorněných pomocí grafů. Záměrně jsem zvolila výsečový typ grafu pro jejich snadnější a zároveň přesnější orientaci. V případě porovnávání jednotlivých veličin mezi sebou navzájem byly použity grafy sloupcového typu.

Základním výzkumným vzorkem mé diplomové práce se stali občané ve věkové skupině 15-70 let s trvalým bydlištěm v Českých Budějovicích a okolí. V průběhu výzkumného šetření bylo celkem rozdáno 300 dotazníků (100%), z nichž se navrátilo pouze 180 vyplněných dotazníků (60,0%), přičemž 120 dotazníků (40,0%) zůstalo nevyplněno a nevráceno (viz následující graf).

Graf: Rozložení celkového výzkumného souboru dle počtu vrácených dotazníků

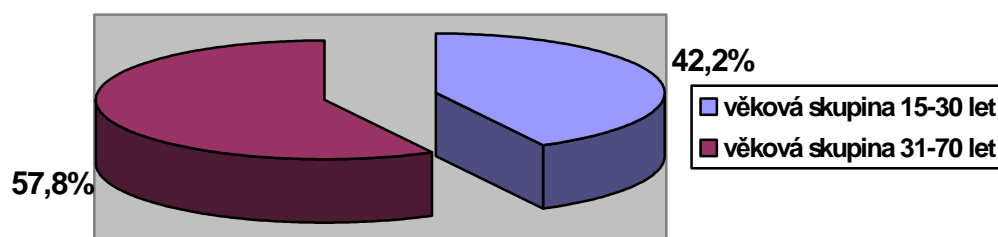

Zdroj, vlastní výzkum

4. Výsledky

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 180 respondentů (100%), kdy podle rozložení respondentů do dvou věkových skupin převažovala věková skupina občanů staršího věku 31-70 let (57,8%) nad věkovou skupinou občanů mladšího věku 15-30 let (42,2%).

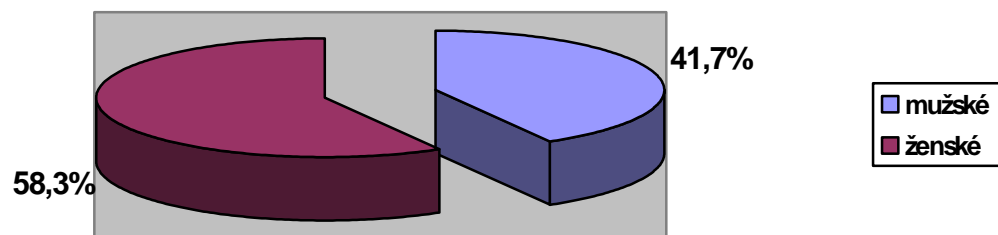
Graf 1: Rozložení výzkumného souboru dle věkových skupin

Zdroj, vlastní výzkum

U výzkumného souboru převažovalo pohlaví ženské 58,3% nad pohlavím mužským 41,7%.

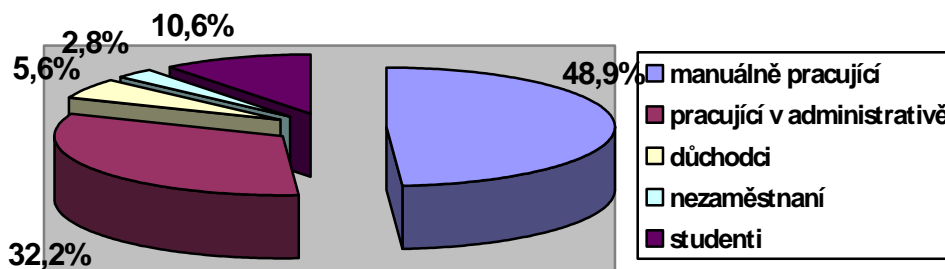
Graf 2: Rozdělení výzkumného souboru dle pohlaví

Zdroj, vlastní výzkum

Výzkumný soubor dělený dle vykonávané profese tvořili nejčastěji osoby pracující manuálně 48,9%. Osoby pracující v administrativě tvořili 32,2% z celkového souboru. Zbytek se skládal ze studentů 10,6%, důchodců 5,6% a nezaměstnaných 2,8%.

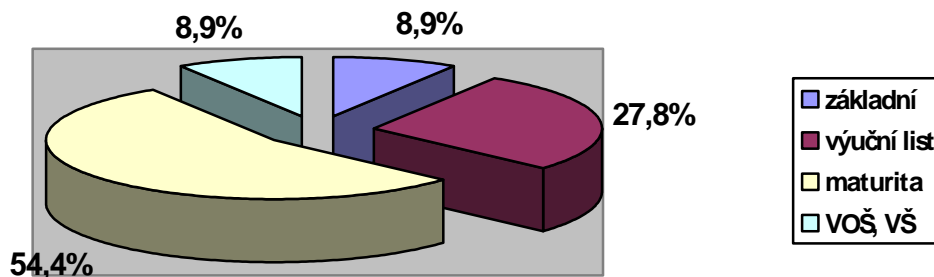
Graf 3: Rozdělení výzkumného souboru dle profese

Zdroj, vlastní výzkum

Výzkumný soubor v závislosti na dosaženém stupni vzdělání převažoval ve skupině osob s maturitním vzděláním 54,4% pak následoval soubor osob s vyučením 27,8%, nejméně bylo osob s VŠ a základním vzděláním každý po 8,9%.

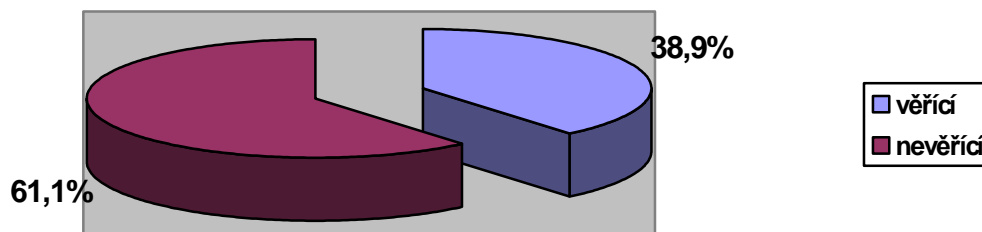
Graf 4: Rozdělení výzkumného souboru dle stupně nejvyššího dosaženého vzdělání

Zdroj, vlastní výzkum

Výzkumný soubor tvořili převážně respondenti bez vyznání čili nevěřící 61,1%, k víře v Boha se přihlásilo pouze 38,9% respondentů.

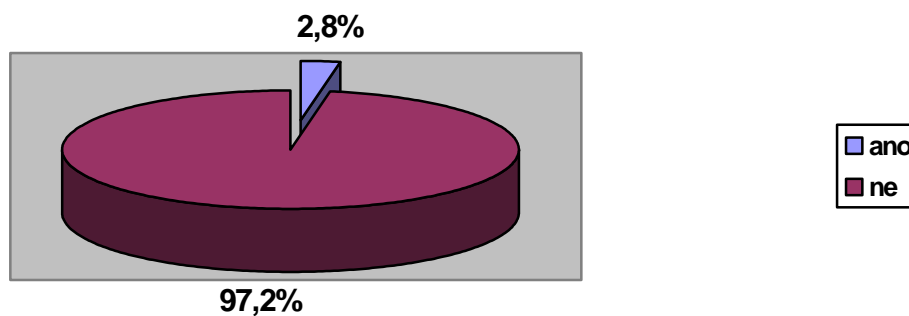
Graf 5: Rozdělení výzkumného souboru v závislosti na víře v Boha

Zdroj, vlastní výzkum

Lhostejnost vůči lidskému neštěstí potvrdilo pouze 2,8% respondentů, významná část respondentů 97,2% nevnímá lidské neštěstí jako lhostejné.

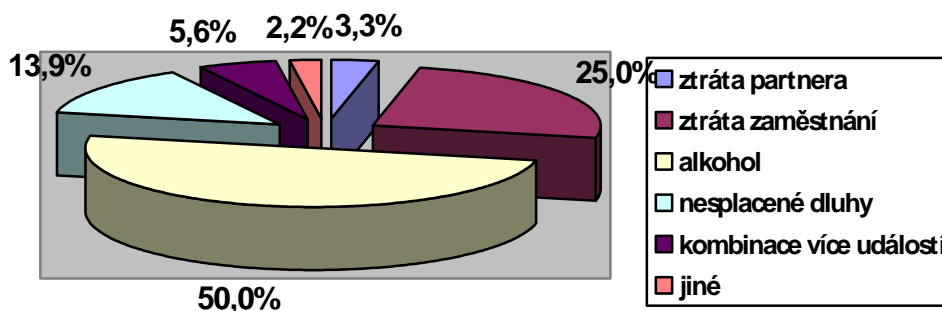
Graf 6: Veřejnost je lhostejná k lidskému neštěstí

Zdroj, vlastní výzkum

Hlavní příčinu vzniku bezdomovectví vidí většina respondentů nejčastěji v alkoholu 50,0%, ztráta zaměstnání tvoří podle nich druhou nejčastější příčinu 25,0% za ní pak stojí nesplacené dluhy 13,9%. Ke kumulaci více krizových událostí se přiklání 5,6%, 3,3% vidí příčinu ve ztrátě partnera, 2,2% ve ztrátě partnera.

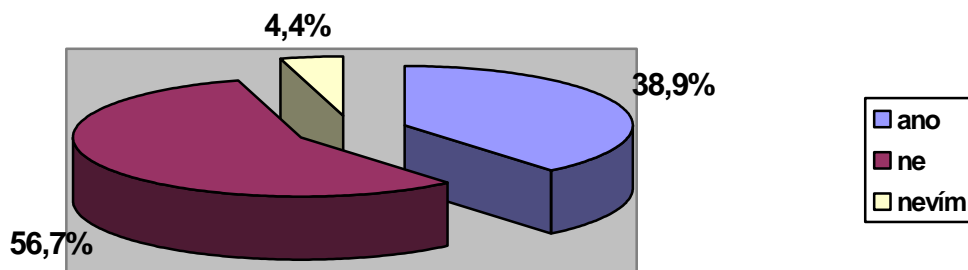
Graf 7: Hlavní příčina vzniku bezdomovectví dle názoru veřejnosti

Zdroj, vlastní výzkum

Podle 56,7% respondentů není bezdomovectví problémem pouze dnešní moderní společnosti, ale významná část respondentů 38,9% označuje, že ano.

Graf 8: Bezdomovectví je problémem pouze dnešní moderní společnosti

Zdroj, vlastní výzkum

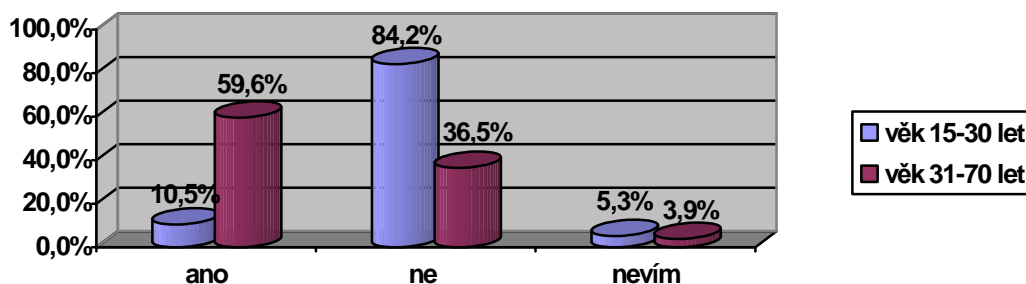

Respondenti (15-30 let) označili, že se nejedná pouze o problém dnešní společnosti 84,2%, 59,6% respondentů (31-70 let) vnímá bezdomovectví jako současný problém.

Tabulka k ot. č. 8a)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
ano	8	62
ne	64	38
nevím	4	4

Graf 8a: Bezdomovectví je problémem pouze dnešní moderní společnosti

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 8a)

Porovnání četností různých odpovědí u dvou věkových skupin respondentů

Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Věk Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň $p^{1)}$	Průměr 15-30	Průměr 31-70	Sm. odch. 15-30	Sm. odch. 31-70	N platn. 15-30	N platn. 31-70
odpovědi	-0,512	0,00	$p < .001^{***}$	0,110	0,621	0,315	0,487	72	100

1 – ano, 0 – ne

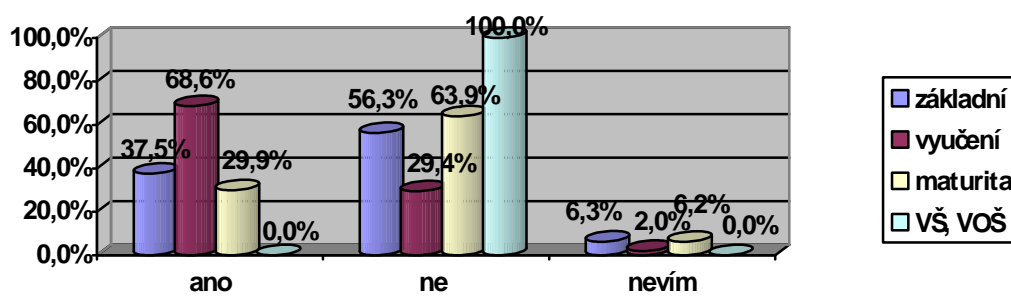
¹⁾ p-hodnota je hladina pravděpodobnosti, pro kterou platí nulová hypotéza (H_0), že dvě varianty sledování (četnosti různých odpovědí) se od sebe statisticky významně neliší. Je-li p-hodnota $< 0,05$ popř. $< 0,01$ nebo dokonce $< 0,001$, zamítáme H_0 a mezi variantami sledování (četnostmi odpovědí) je statisticky průkazný (*) popř. vysoce průkazný (**) nebo dokonce velmi vysoce průkazný (***) rozdíl (***)

Respondenti s vyučením 68,6% a základním vzděláním 37,5% považovali bezdomovectví nejčastěji za problém současné moderní společnosti. Respondenti s VŠ (100%) či maturitou (63,9%) označili bezdomovectví již jako problém dob minulých.

Tabulka k ot. č. 8b)

	ZŠ	V	M	VŠ
Ano	6	35	29	0
Ne	9	15	62	16
Nevím	1	1	6	0

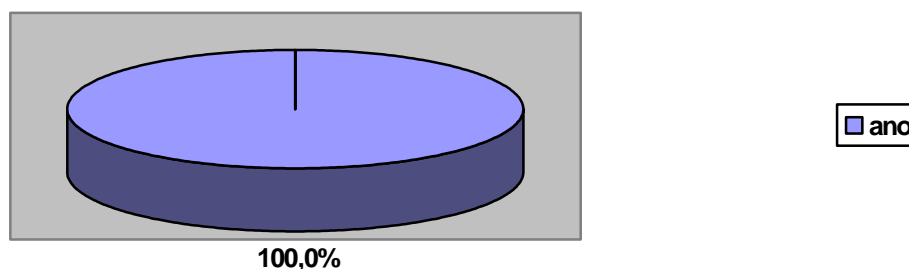
Graf 8b: Bezdomovectví je problémem pouze dnešní moderní společnosti

Zdroj, vlastní výzkum

Shlukování a žebrání bezdomovců před supermarketky a na nádraží bylo 100% respondentů považováno za obtěžující.

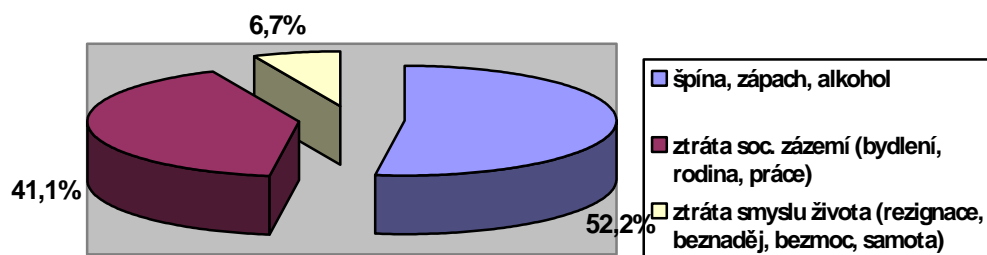
Graf 9: Společnost považuje shlukování a žebrání bezdomovců před supermarketky a na nádraží za obtěžující

Zdroj, vlastní výzkum

Pojem bezdomovectví byl nejčastěji interpretován jako špína, zápach, alkohol 52,2% respondentů. 41,1% respondentů vidělo v pojmu ztrátu soc. zázemí a ztrátu smyslu života 6,7%.

Graf 10: Pod pojmem bezdomovectví si veřejnost nejčastěji vybaví

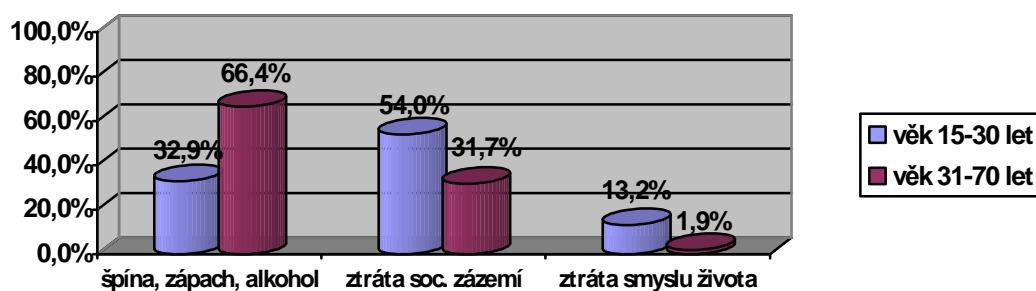
Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti (31-70 let) si nejčastěji vybavili pod pojmem bezdomovectví špínu, zápach, alkohol 66,4% nežli respondenti (15-30 let), kteří viděli v pojmu bezdomovectví spíše ztrátu smyslu života 13,2% a ztrátu soc. zázemí 54,0%.

Tabulka k ot. č. 10a)

	Věk 15-30 let	Věk 31-70 let
špína, zápach, alkohol	25	69
ztráta soc. zázemí	41	33
ztráta smyslu života	10	2

Graf 10a: Pod pojmem bezdomovectví si veřejnost nejčastěji vybaví

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 10a)

Porovnání četností různých odpovědí u dvou věkových skupin respondentů

Proměnná odpovědi	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Věk Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr ženy	Průměr muži	Sm. odch. ženy	Sm. odch. muži	N platn. ženy	N platn. muži
	0,00	0,338	$p < .001^{***}$	0,803	0,352	0,654	0,519	76	104

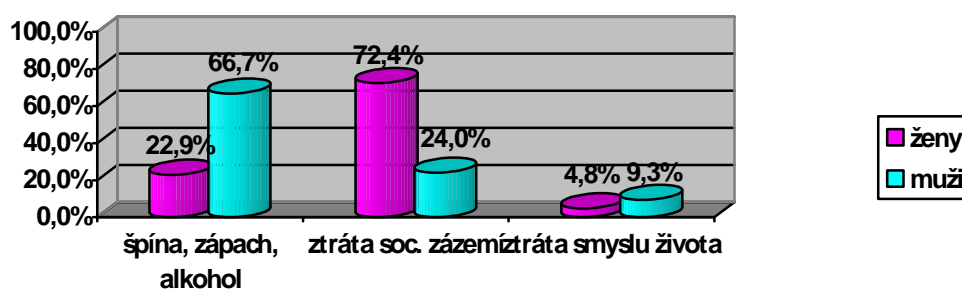
1 – špína, zápach, alkohol
2 – ztráta soc. zázemí
3 – ztráta smyslu života

Ženy pod pojmem bezdomovectví viděly ze 72,4% ztrátu sociálního zázemí než tomu bylo u mužů 24,0%, kdy muži chápali bezdomovectví jako špínu, zápach, alkohol ze 66,7% v porovnání s ženami.

Tabulka k ot. č. 10b)

	Ženy	Muži
špína, zápach, alkohol	24	50
ztráta soc. zázemí	76	18
ztráta smyslu života	5	7

Graf 10b: Pod pojmem bezdomovectví si veřejnost nejčastěji vybaví

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 10b)

Porovnání četností různých odpovědí v závislosti na pohlaví respondentů

Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Pohlaví Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp. rozdíl	Max klad. rozdíl	Úroveň p	Průměr ženy	Průměr muži	Sm. odch. ženy	Sm. odch. muži	N platn. ženy	N platn. muži
odpovědi	-0,0457	0,438	$p < ,001^{***}$	0,819	0,427	0,496	0,661	105	75

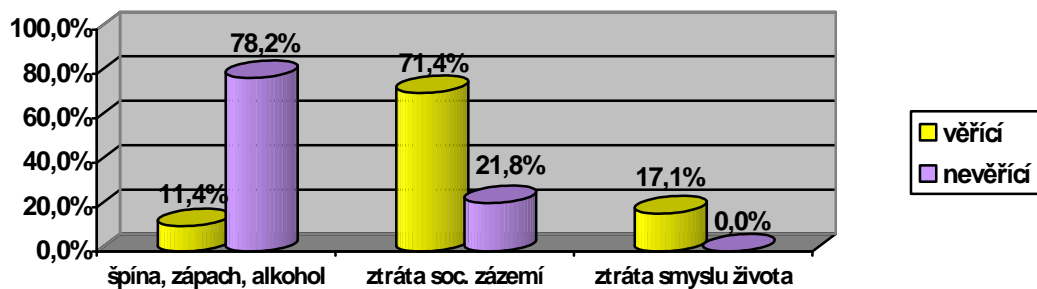
1 – špína, zápach, alkohol
2 – ztráta soc. zázemí
3 – ztráta smyslu života

Respondenti (věřící) častěji viděli pod pojmem bezdomovectví ztrátu sociálního zázemí 71,4% než soubor nevěřících respondentů 21,8%, kteří častěji označovali špínu, zápach, alkohol 78,2%.

Tabulka k ot. č. 10c)

	Věřící	Nevěřící
špína, zápach, alkohol	8	86
ztráta soc. zázemí	50	24
ztráta smyslu života	12	0

Graf 10c: Pod pojmem bezdomovectví si veřejnost nejčastěji vybaví

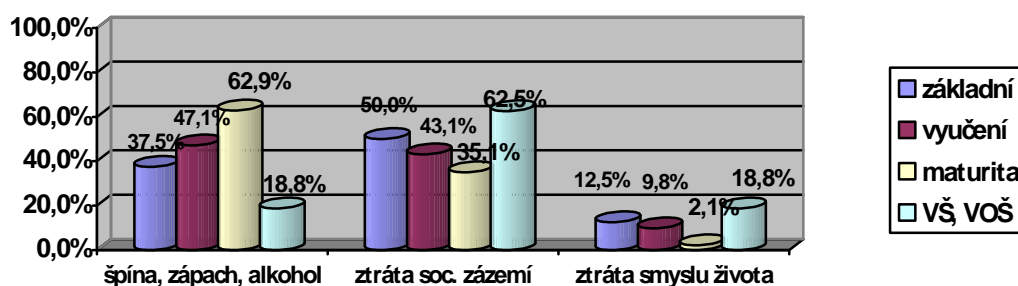
Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti s vysokoškolským vzděláním si nejčastěji vybavili pod pojmem bezdomovectví ztrátu sociálního zázemí 62,5% a ztrátu smyslu života 18,8% spolu s respondenty se základním vzděláním 50% a s vyučením 43%. Zatímco respondenti s maturitou viděli v pojmu nejvíce špínu, zápach a alkohol 62,9%.

Tabulka k ot. č. 10d)

	ZŠ	V	M	VŠ
Špína, zápach, alkohol	6	24	61	3
Ztráta soc. zázemí	8	22	34	10
Ztráta smyslu života	2	5	2	3

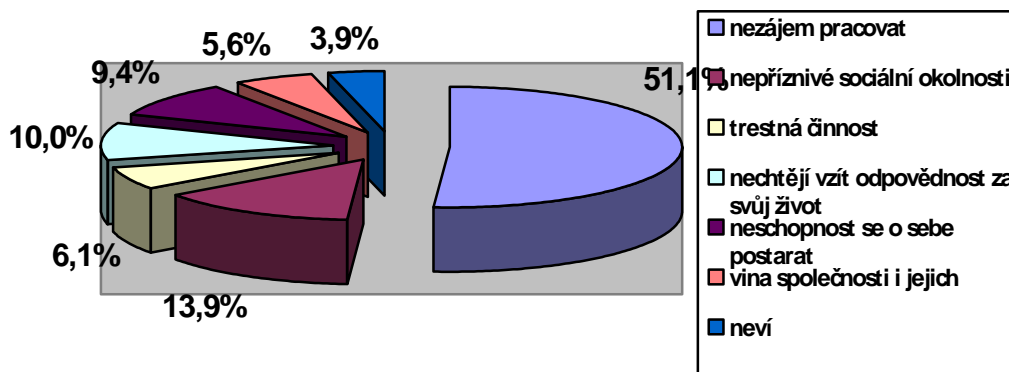
Graf 10d: Pod pojmem bezdomovectví si veřejnost nejčastěji vybaví

Zdroj, vlastní výzkum

Podle názoru respondentů se bezdomovci ocitají ve své životní situaci nejčastěji z důvodu nezájmu o práci 51,1% pouze 13,9% respondentů se přiklání ke vzniku nepříznivých sociálních okolností. Zbytek respondentů 31,1% se přiklání k jejich vlastní vině. Pouze 3,9% danou věc neví.

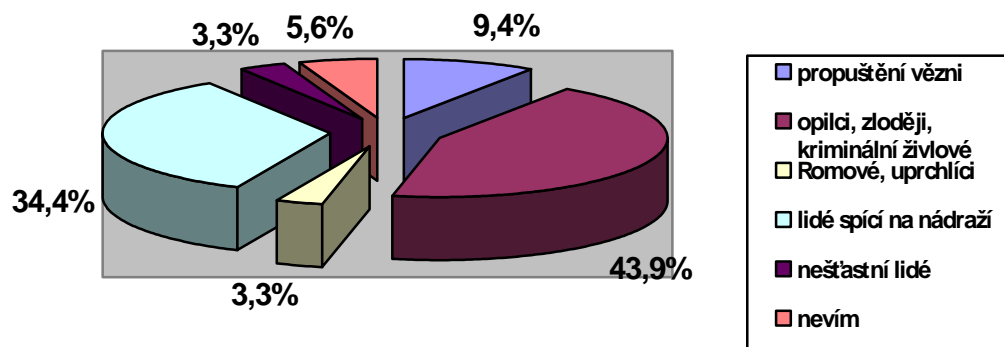
Graf 11: Důvody proč se bezdomovci ocitají ve své životní situaci

Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti vidí v bezdomovcích nejčastěji opilce, zloděje, kriminální živly 43,9%, propuštěné vězně 9,4% a Romy, uprchlíky 3,3%, 34,4% respondentů označuje bezdomovce za lidi spící na nádraží. Pouze 3,3% respondentů vnímá bezdomovce jako nešťastné lidi, zbytek však neví 5,6%.

Graf 12: Kdo jsou podle veřejného mínění bezdomovci

Zdroj, vlastní výzkum

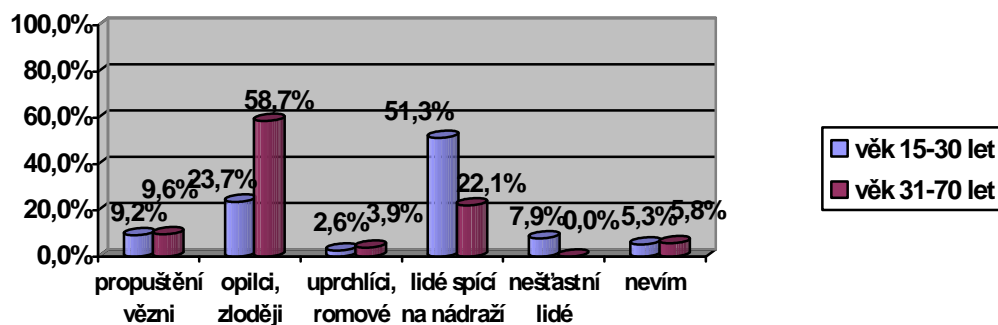

Respondenti (31-70 let) vidí bezdomovce častěji jako opilce, zloděje, kriminální živly 58,7% a propuštěné vězně 9,6% v porovnání s respondenty mladšího věku (15-30 let), kteří se vyjádřili o bezdomovcích jako o lidech spících na nádraží 51,3% a nešťastných lidech 7,9%.

Tabulka k ot. č. 12a)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
propuštění vězni	7	10
opilci, zloději, kriminální živlové	18	61
Romové, uprchlíci	2	4
lidé spící na nádraží	39	23
nešťastní lidé	6	0
nevím	4	6

Graf 12a: Kdo jsou podle veřejného mínění bezdomovci

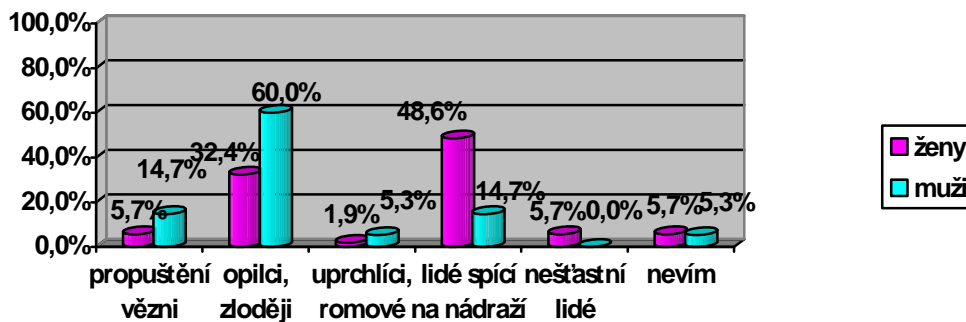
Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti (ženy) viděly bezdomovce častěji jako osoby spící na nádraží 48,6% či jako nešťastné osoby 5,7%. Respondenti (muži) bezdomovce považovali za opilce, zloděje, kriminální živly 60% či propuštěné vězně 14,7%, avšak za nešťastné osoby je nepovažoval ani jeden muž 0,0%.

Tabulka k ot. č. 12b)

	Ženy	Muži
propuštění vězni	6	11
opilci, zloději, kriminální živlové	34	45
Romové, uprchlíci	2	4
lidé spící na nádraží	51	11
nešťastní lidé	6	0
nevím	6	4

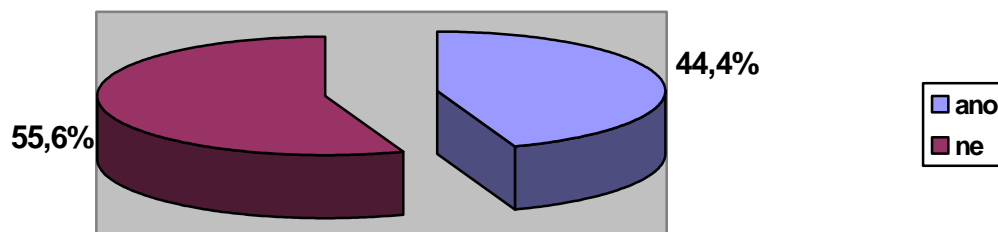
Graf 12b: Kdo jsou podle veřejného mínění bezdomovci

Zdroj, vlastní výzkum

Podle názoru 55,6% respondentů nejsou bezdomovci ohrožená skupina, které je třeba věnovat patřičnou pozornost a všestrannou sociální pomoc. Zbytek respondentů je přesvědčen o opaku 44,4%.

Graf 13: Veřejnost považuje bezdomovce za ohroženou skupinu, které je třeba věnovat pozornost a všestrannou sociální pomoc

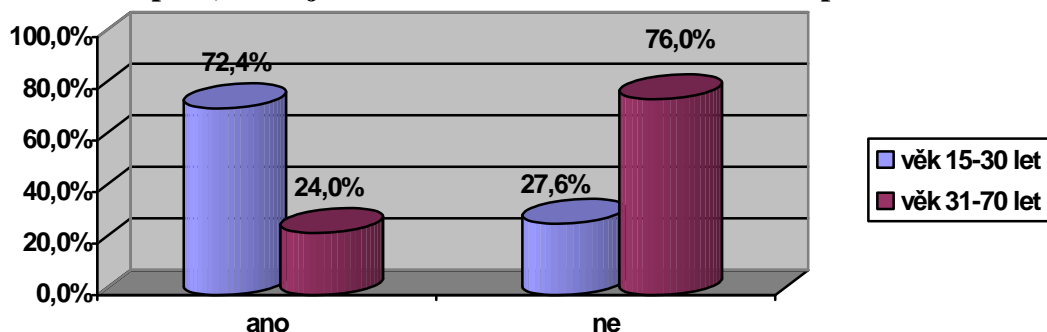
Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti (15-30 let) bezdomovce považují za ohroženou skupinu, které je třeba věnovat pozornost a všestrannou sociální pomoc 72,4%, zatímco respondenti (31-70 let) nevidí bezdomovce jako ohroženou skupinu 76%.

Tabulka k ot. č. 13a)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
ano	55	25
ne	21	79

Graf 13a: Veřejnost považuje bezdomovce za ohroženou skupinu, které je třeba věnovat všestrannou sociální pomoc

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 13a)

Porovnání četností různých odpovědí u dvou věkových skupin respondentů

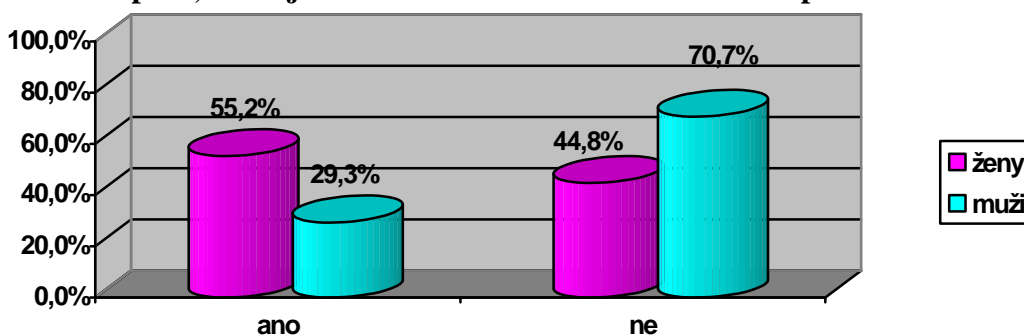
Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Věk Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr 15-30	Průměr 31-70	Sm. odch. 15-30	Sm. odch. 31-70	N platn. 15-30	N platn. 31-70
odpovědi	-0,483	0,00	$p < ,001^{***}$	0,276	0,759	0,450	0,429	76	104

Respondenti (ženy) považují bezdomovce za ohroženou skupinu, které je třeba věnovat pozornost a všestrannou sociální pomoc mnohem více 55,5% než je tomu u respondentů (mužů), kteří bezdomovce nepovažují za ohroženou skupinu 70,7%.

Tabulka k ot. č. 13b)

	Ženy	Muži
ano	58	22
ne	47	53

Graf 13b: Veřejnost považuje bezdomovce za ohroženou skupinu, které je třeba věnovat všestrannou sociální pomoc

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 13b)

Porovnání četností různých odpovědí v závislosti na pohlaví respondentů

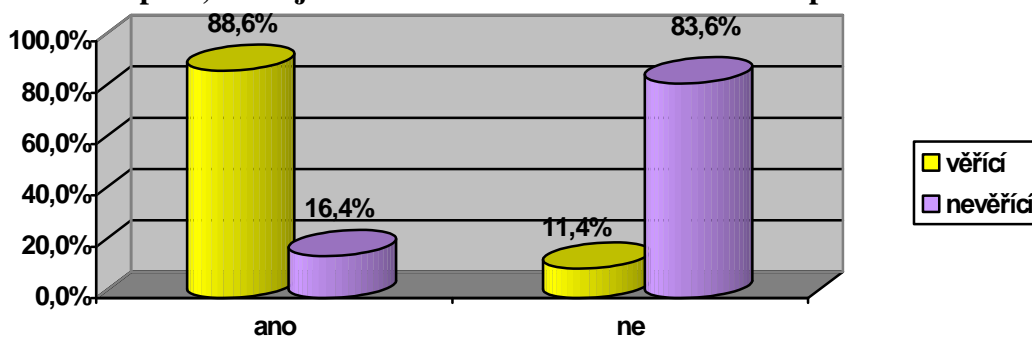
Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Pohlaví Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr ženy	Průměr muži	Sm. odch. ženy	Sm. odch. muži	N platn. ženy	N platn. muži
odpovědi	-0,259	0,00	$p < .01^{**}$	0,448	0,707	0,499	0,458	105	75

Respondenti (věřící) považují bezdomovce za ohroženou skupinu, které je zapotřebí věnovat pozornost a všestrannou sociální pomoc 88,6%, avšak soubor respondentů (nevěřících) jasně vykazuje nevyšší hodnoty na opačné straně 83,6%.

Tabulka k ot. č. 13c)

	Věřící	Nevěřící
ano	62	18
ne	8	92

Graf 13c: Veřejnost považuje bezdomovce za ohroženou skupinu, které je třeba věnovat všestrannou sociální pomoc

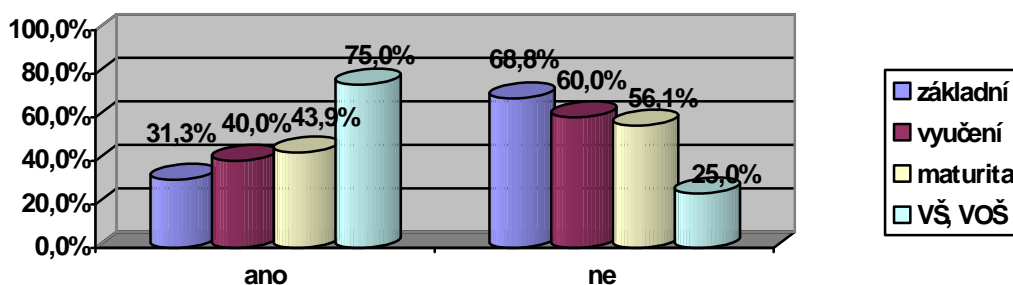
Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti s vysokoškolským vzděláním 75,0% a maturitou 43,9% považují bezdomovce za ohroženou skupinu, které je potřeba věnovat všestrannou sociální pomoc, zatímco respondenti se základním vzděláním 68,8% a vyučením 60,0% nepovažují bezdomovce za ohroženou skupinu.

Tabulka k ot. č. 13d)

	ZŠ	V	M	VŠ
ano	5	20	43	12
ne	11	30	55	4

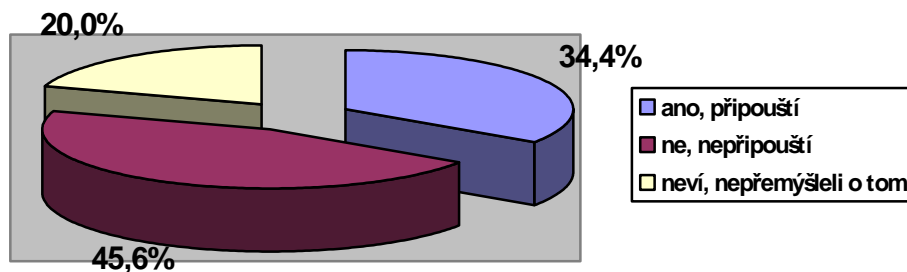
Graf 13d: Veřejnost považuje bezdomovce za ohroženou skupinu, které je třeba věnovat všestrannou sociální pomoc

Zdroj, vlastní výzkum

45,6% respondentů si nepřipouští možnost ztráty střechy nad hlavou a ocitnutí se na ulici, 34,4% si tuto skutečnost připouští a 20% respondentů neví.

Graf 14: Veřejnost si připouští možnost ztráty střechy nad hlavou a ocitnutí se na ulici

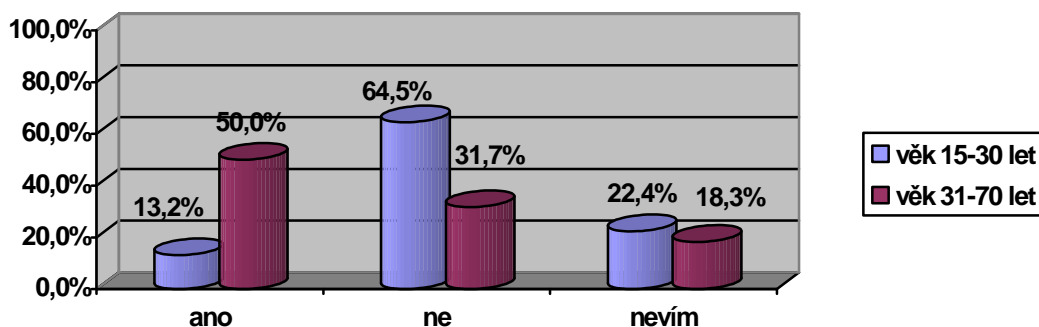
Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti (15-30 let) si nepřipouští možnost ztráty střechy nad hlavou a ocitnutí se na ulici 64,5% a 13,2% si tuto skutečnost připouští. 50,0% respondentů (31-70 let) si ztrátu střechy nad hlavou připouští a 31,7% nikoli. Zbytek respondentů neví.

Tabulka k ot. č. 14a)

	Věk 15-30 let	Věk 31-70 let
ano	10	52
ne	49	33
nevím	17	19

Graf 14a: Veřejnost si připouští možnost ztráty střechy nad hlavou a ocitnutí se na ulici

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 14a)

Porovnání četností různých odpovědí u dvou věkových skupin respondentů

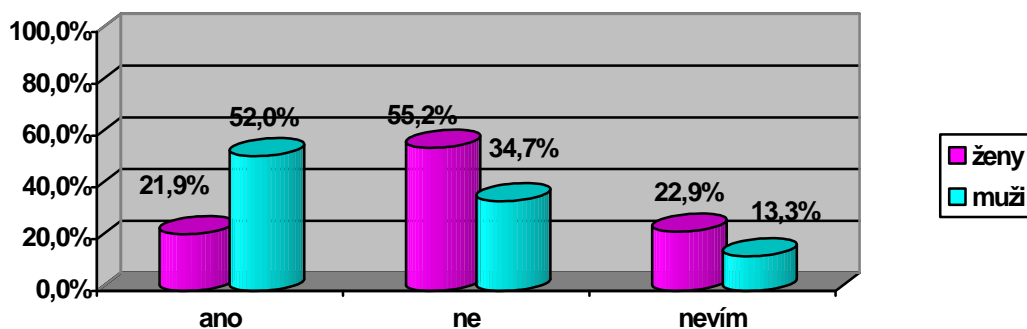
Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Věk Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$									
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr 15-30	Průměr 31-70	Sm. odch. 15-30	Sm. odch. 31-70	N platn. 15-30	N platn. 31-70	
odpovědi	-0,442	0,00	$P < ,001^{***}$	0,169	0,612	0,378	0,490	59	85	

K možnosti ztráty střechy nad hlavou a ocitnutí se na ulici se přiklání 21,9% respondentů (žen), 55,2% si tuto skutečnost nepřipouští, 52,0% respondentů (mužů) si připouští možnost ztráty střechy nad hlavou a 34,7% si tuto skutečnost nepřipouští.

Tabulka k ot. č. 14b)

	Ženy	Muži
ano	23	39
ne	58	26
nevím	24	10

Graf 14b: Veřejnost si připouští možnost ztráty střechy nad hlavou a ocitnutí se na ulici

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 14b)

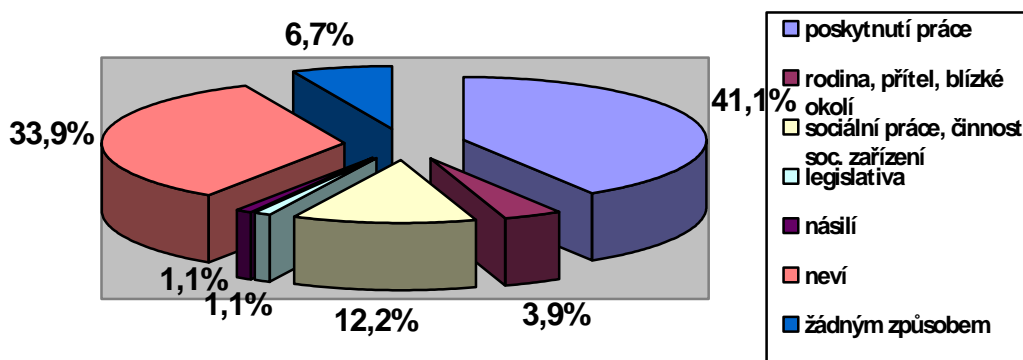
Porovnání četností různých odpovědí v závislosti na pohlaví respondentů

Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Pohlaví Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr ženy	Průměr muži	Sm. odch. ženy	Sm. odch. muži	N platn. ženy	N platn. muži
odpovědi	0,316	0,00	$p < .005^{**}$	0,284	0,600	0,454	0,494	81	65

Poskytnutí práce označilo 41,1% respondentů jako způsob řešení bezdomovectví, dále pak 33,9% nevěděli, 12,2% vidělo řešení v efektivnější soc. práci a činnosti soc. zařízení, 6,7% by tento problém vůbec neřešilo, 3,9% pomocí rodiny přátel a blízkého okolí, 1,1% legislativou a někteří násilím 1,1%.

Graf 15: Veřejnost a její způsob řešení bezdomovectví

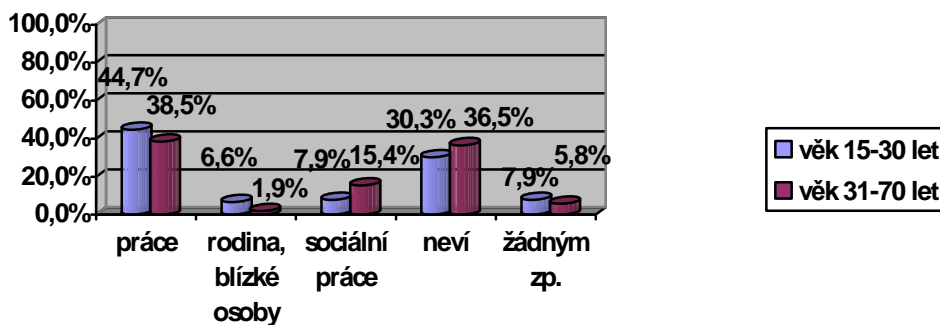
Zdroj, vlastní výzkum

Poskytnutí práce označilo za řešení problému bezdomovectví 44,7% respondentů (15-30 let), 30,3% nevědělo, 7,9% by problém neřešilo, 7,9% by řešilo problém formou sociální práce a sociálními zařízeními, 6,6% pomocí rodiny a blízkých osob. Poskytnutí práce jako způsob řešení problému označilo 38,5% respondentů (31-70 let), 36,5% nevědělo, 15,4% pomocí sociální práce a soc. zařízeními, 5,8% žádným způsobem a 1,9% rodinou a blízkými osobami.

Tabulka k ot. č. 15a)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
poskytnutí práce	34	40
rodina, přítel, blízké osoby	5	2
sociální práce, soc. zařízení	6	16
legislativa	0	2
násilí	2	0
neví	23	38
žádným způsobem	6	6

Graf 15a: Veřejnost a její způsob řešení bezdomovectví

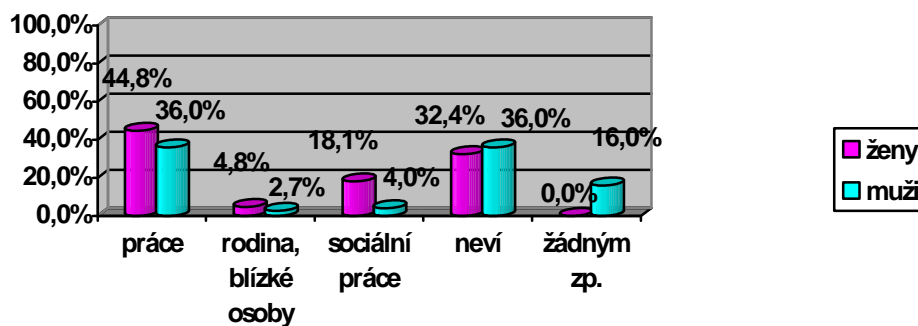
Zdroj, vlastní výzkum

Poskytnutí práce označilo za řešení problému bezdomovectví 44,8% respondentů (žen), 32,4% nevědělo, 18,1% by řešilo problém formou sociální pomoci, 4,8% pomocí rodiny a blízkých osob. Poskytnutí práce jako způsobu řešení problému označilo 36,0% respondentů (mužů), 36,0% nevědělo, 16% žádným způsobem, 4,0% formou sociální pomoci a zbytek 2,7% za pomoci rodiny a blízkých osob.

Tabulka k ot. č. 15b)

	ženy	muži
poskytnutí práce	47	27
rodina, přítel, blízké osoby	5	2
sociální práce, soc. zařízení	19	3
legislativa	0	2
násilí	0	2
neví	34	27
žádným způsobem	0	12

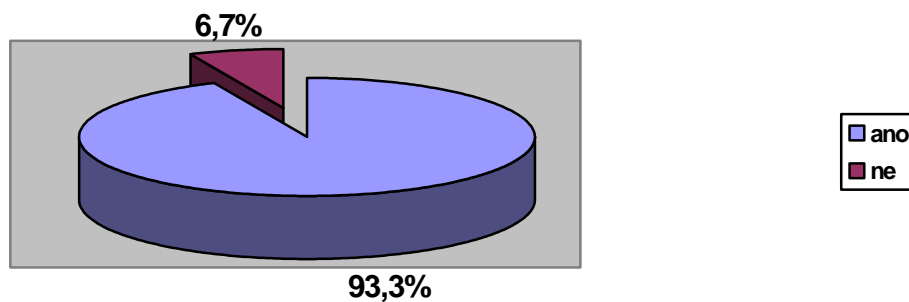
Graf 15b: Veřejnost a její způsob řešení bezdomovectví

Zdroj, vlastní výzkum

Riziko šíření nebezpečných chorob bezdomovci si uvědomuje 93,3% respondentů, pouze 6,7% respondentů si toto riziko neuvědomuje.

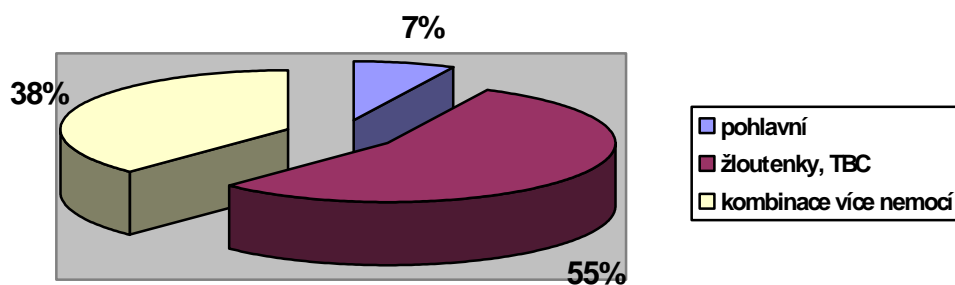
Graf 16: Veřejnost si uvědomuje riziko šíření nebezpečných chorob bezdomovci

Zdroj, vlastní výzkum

Žloutenky a TBC jako nejčastější nemoci, které šíří bezdomovci označilo 55% respondentů, 38% uvedlo kombinace více nemocí a 7% označilo nemoci pohlavní.

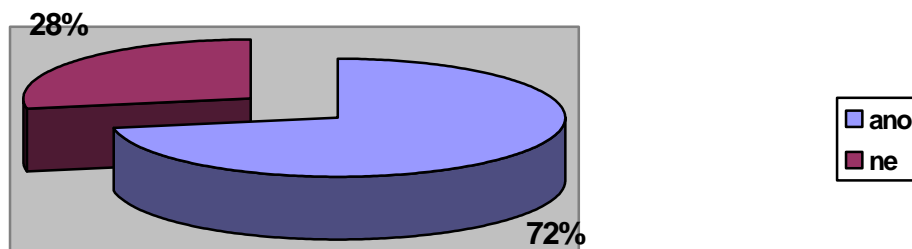
Graf 17: Jaké nebezpečné choroby šíří bezdomovci

Zdroj, vlastní výzkum

Představu o tom co je Azylový dům a k čemu slouží má 72% respondentů, 28% respondentů představu nemá.

Graf 18: Veřejnost má představu co je Azylový dům a k čemu slouží

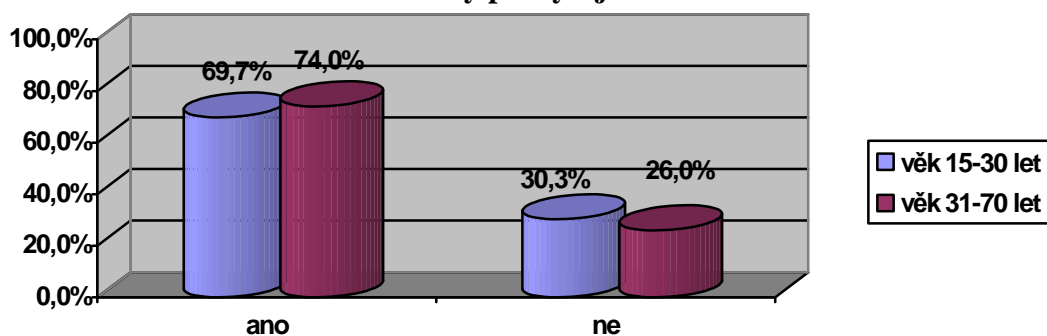
Zdroj, vlastní výzkum

Co je Azylový dům a jaké služby poskytuje, vědělo 69,7% respondentů (15-30 let), 30,3% nemělo ponětí, 74% respondentů (31-70 let) vědělo co je Azylový dům a 26% to nevědělo.

Tabulka k ot. č. 18a)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
ano	23	77
ne	53	27

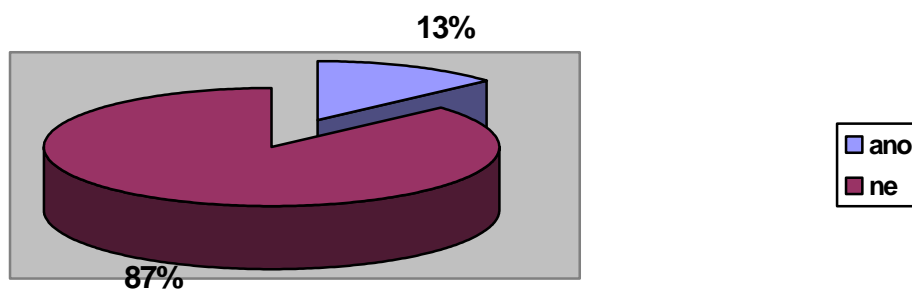
Graf 18a: Veřejnost má představu co je Azylový dům a jaké služby poskytuje

Zdroj, vlastní výzkum

Povědomí o existenci jiných sociálních zařízení mělo 13% respondentů, 87% respondentů však nemělo ponětí.

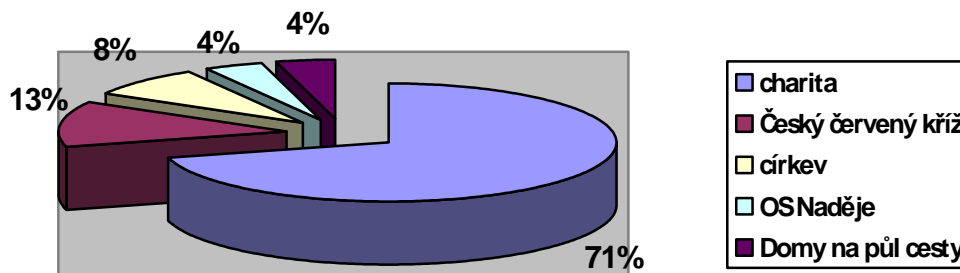
Graf 19: Veřejnost zná i jiná sociální zařízení (sdružení, organizace) pomáhající lidem bez domova

Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti nejčastěji uváděli charitu 71%, Český červený kříž 13%, církve 8%, občanské sdružení Naděje 4%, Domy na půl cesty 4%.

Graf 19a: Veřejností nejčastěji uvedené typy sociálních zařízení (sdružení, organizací) pomáhajících lidem bez domova

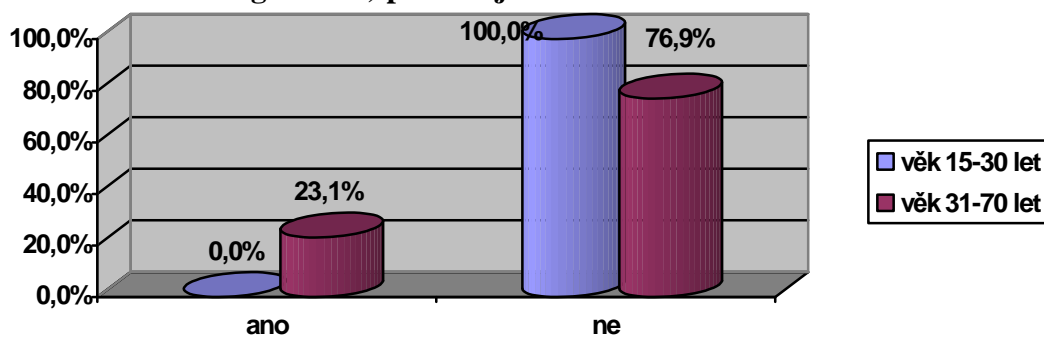
Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti (15-30 let) nemají představu o jiných sociálních zařízeních pomáhajících lidem bez domova, zatímco 23,1% respondentů (31-70 let) zná i jiná sociální zařízení.

Tabulka k ot. č. 19b)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
ano	0	24
ne	76	80

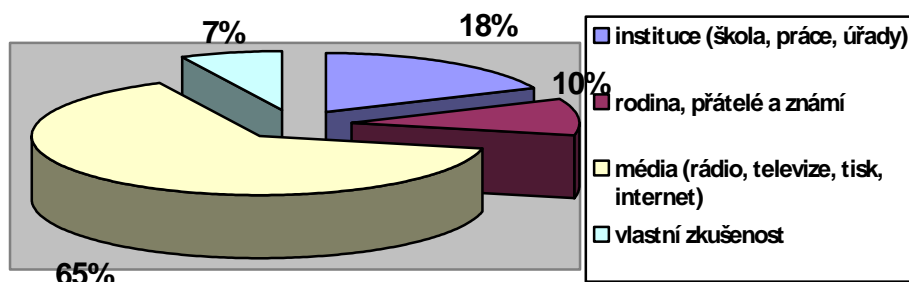
Graf 19b: Veřejnost zná i jiná sociální zařízení (sdružení, organizace) pomáhající lidem bez domova

Zdroj, vlastní výzkum

O problematice bezdomovectví se 65% respondentů dozvědělo skrze média, 18% z různých institucí (škola, práce, úřady), 10% od rodiny a okruhu přátel a známých a 7% uvádí vlastní zkušenosti.

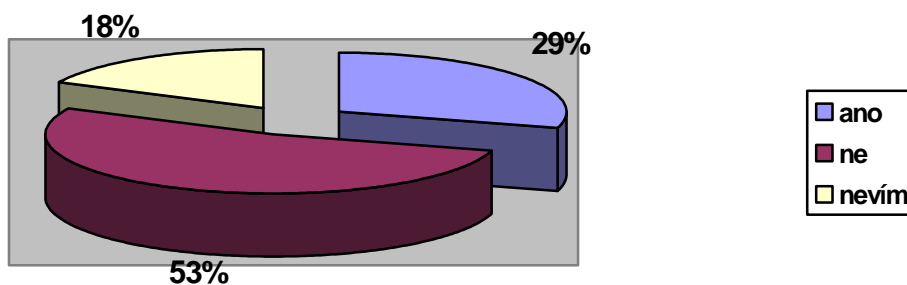
Graf 20: Od koho a kde veřejnost slyšela o problematice bezdomovectví

Zdroj, vlastní výzkum

Bezdomovci by na jeho žádost neposkytlo pomoc 53% respondentů, 29% by pomoc poskytlo a 18% neví.

Graf 21: Veřejnost by poskytla bezdomovci pomoc na jeho žádost

Zdroj, vlastní výzkum

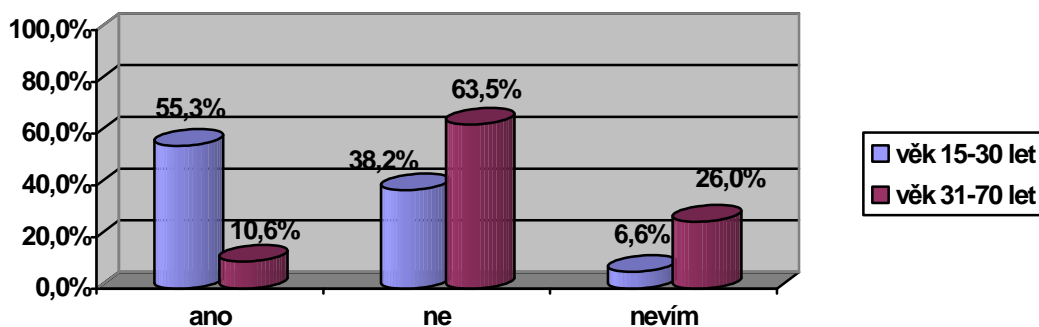

Na žádost bezdomovce o poskytnutí pomoci by 55,3% občanů mladšího věku pomoc poskytlo a 38,2% občanů věku mladšího by pomoc neposkytlo, 63,5% občanů věku staršího by pomoc neposkytlo a 10,6% občanů věku staršího by pomohlo.

Tabulka k ot. č. 21a)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
ano	42	11
ne	29	66
nevím	5	27

Graf 21a: Veřejnost by poskytla bezdomovci pomoc na jeho žádost

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 21a)

Porovnání četností různých odpovědí u dvou věkových skupin respondentů

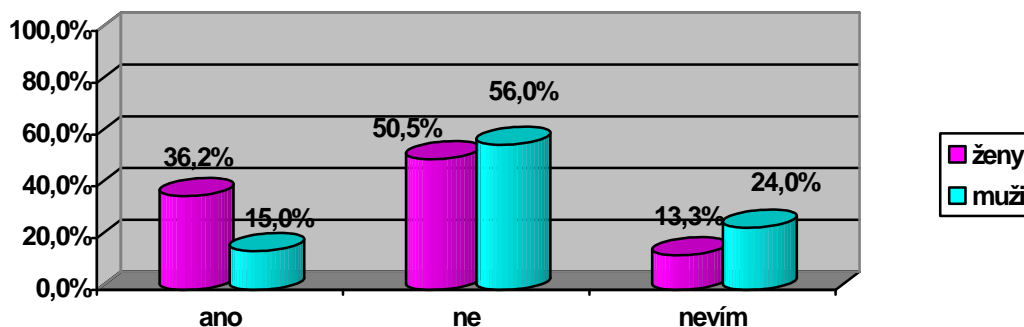
Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Věk Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr 15-30	Průměr 31-70	Sm. odch. 15-30	Sm. odch. 31-70	N platn. 15-30	N platn. 31-70
odpovědi	0,00	0,449	$p < ,001^{***}$	0,592	0,143	0,490	0,352	71	77

Na žádost bezdomovce o pomoc by bezdomovci poskytlo pomoc 36,2% žen a pouze 15% mužů. Jinak 50,5% žen by pomoc neposkytlo a 56,0% mužů také ne.

Tabulka k ot. č. 21b)

	Ženy	Muži
ano	38	15
ne	53	42
nevím	14	18

Graf 21b: Veřejnost by poskytla bezdomovci pomoc na jeho žádost

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 21b)

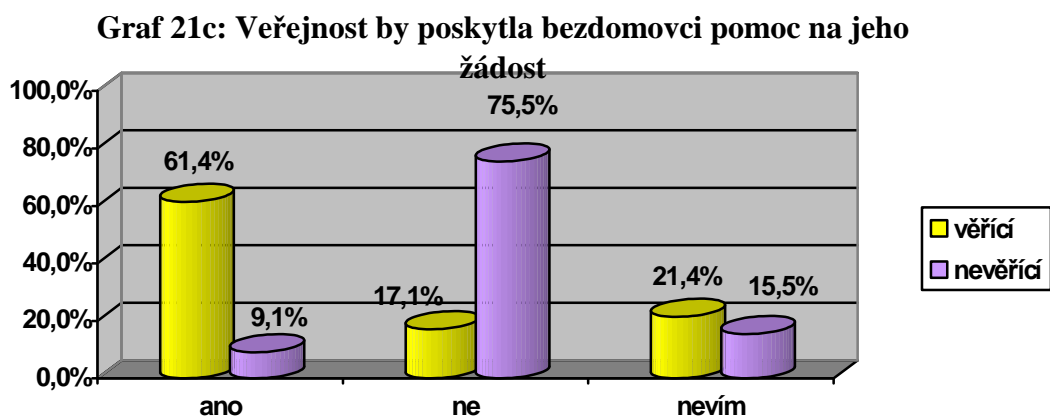
Porovnání četností různých odpovědí v závislosti na pohlaví respondentů

Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Pohlaví Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr ženy	Průměr muži	Sm. odch. ženy	Sm. odch. muži	N platn. ženy	N platn. muži
odpovědi	0,00	0,145	$p > ,10$	0,418	0,273	0,496	0,449	91	57

Na žádost bezdomovce o pomoc by bezdomovci bylo ochotno pomoci 61,4% občanů věřících a pouze 9,1% občanů nevěřících. V opačném případě by 75,5% občanů věřících pomoc neposkytlo a 17,1% občanů nevěřících taktéž.

Tabulka k ot. č. 21c)

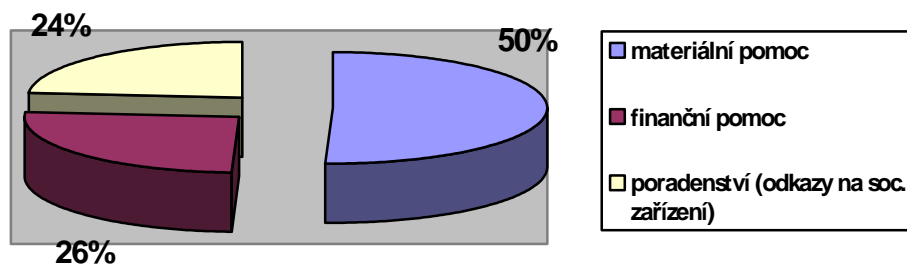
	Věřící	Nevěřící
ano	43	10
ne	12	83
nevím	15	17

Zdroj, vlastní výzkum

Materiální pomoc by poskytlo 50% respondentů, 26% pomoc finanční a 24% by pomohlo formou poskytnutí rady.

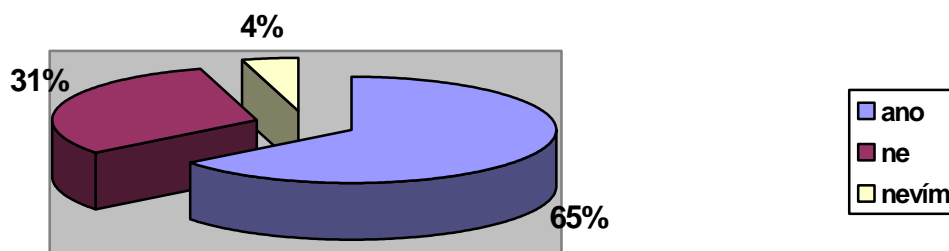
Graf 22: Nejčastější druhy pomoci, které by veřejnost bezdomovci poskytla

Zdroj, vlastní výzkum

Šanci chudým dostat se ze svého stavu chudoby dává 65% respondentů, 31% se domnívá, že jde o nevratný stav a 4% neví.

Graf 23: Veřejnost dává šanci chudým dostat se ze svého stavu chudoby

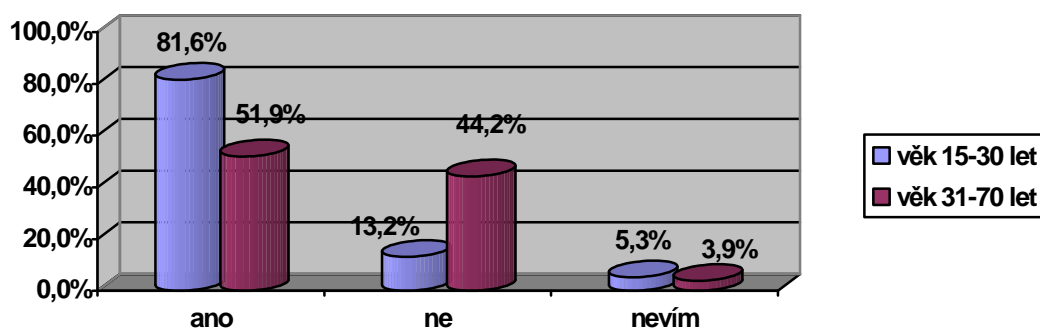
Zdroj, vlastní výzkum

Šanci chudým dostat se ze stavu chudoby dává 81,6% občanů mladšího věku a pouze 51,9% občanů věku staršího, 44,2% občanů věku staršího se domnívá, že jde o nevratný stav a 13,2% občanů věku mladšího rovněž.

Tabulka k ot. č. 23a)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
ano	62	54
ne	10	46
nevím	4	4

Graf 23a: Veřejnost dává šanci chudým dostat se ze svého stavu chudoby

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 23a)

Porovnání četností různých odpovědí u dvou věkových skupin respondentů

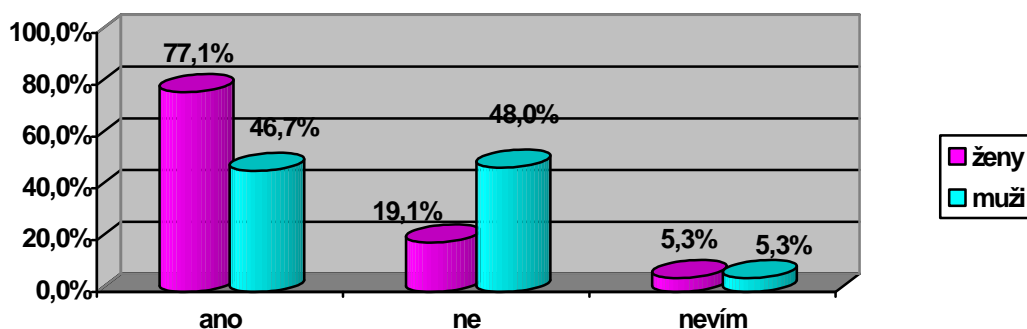
Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Věk Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr 15-30	Průměr 31-70	Sm. odch. 15-30	Sm. odch. 31-70	N platn. 15-30	N platn. 31-70
odpovědi	0,00	0,321	$p < ,001^{***}$	0,861	0,540	0,348	0,501	72	100

Šanci chudým dostat se ze stavu chudoby dává 77,1% žen a pouze 46,7% mužů, 48,0% mužů se domnívá, že jde o nevratný stav a 19,1% žen rovněž.

Tabulka k ot. č. 23b)

	Ženy	Muži
ano	81	35
ne	20	36
nevím	4	4

Graf 23b: Veřejnost dává šanci chudým dostat se ze svého stavu chudoby

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 23b)

Porovnání četností různých odpovědí v závislosti na pohlaví respondentů

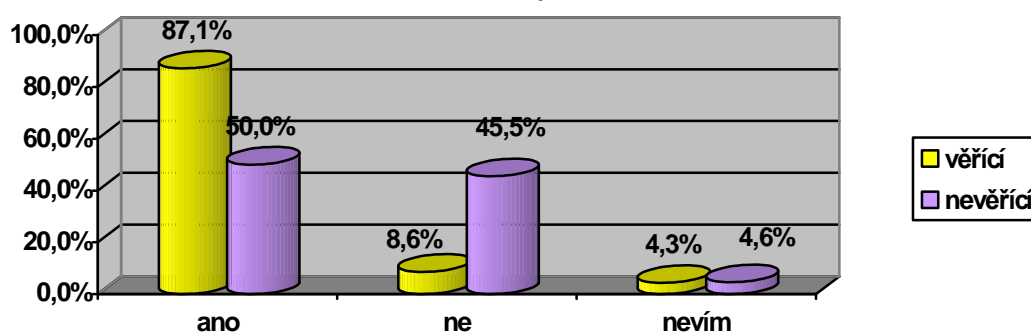
Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Pohlaví Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr ženy	Průměr muži	Sm. odch. ženy	Sm. odch. muži	N platn. ženy	N platn. muži
odpovědi	0,00	0,309	$p < .001^{***}$	0,802	0,493	0,400	0,504	101	71

Šanci chudým dostat se ze stavu chudoby dává 87,1% věřících a pouze 50,0% nevěřících, 45,5% nevěřících se domnívá, že jde o nevratný stav a pouze 8,6% věřících rovněž.

Tabulka k ot. č. 23c)

	Věřící	Nevěřící
Ano	61	55
Ne	6	50
Nevím	3	5

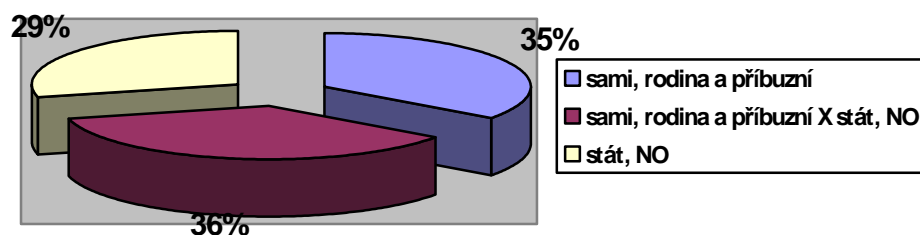
Graf 23c: Veřejnost dává šanci chudým dostat se ze svého stavu chudoby

Zdroj, vlastní výzkum

Respondenti dávají povinnost postarat se o bezdomovce jim samotným a příbuzným pak státu, NO 36%, jim samotným a příbuzným 35% a pouze státu, NO 29%.

Graf 24: Kdo by se měl dle názoru veřejnosti postarat o bezdomovce

Zdroj, vlastní výzkum

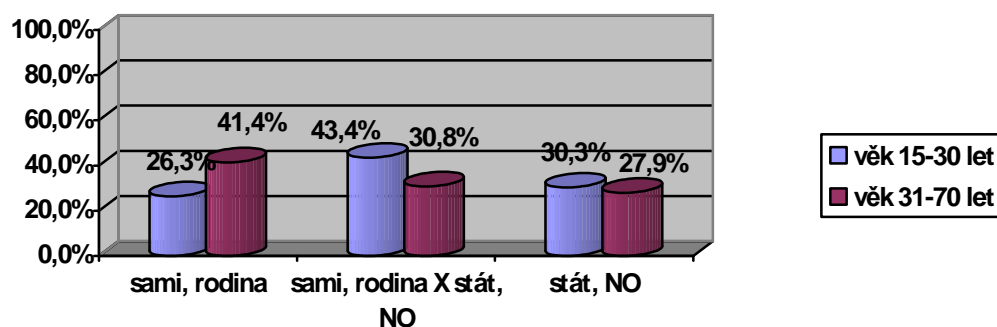

Občané věku mladšího dávají povinnost postarat se o bezdomovce jim samotným a příbuzným pak státu a NO 43,4%, jim samotným a příbuzným 26,3% a pouze státu, NO 30,3%, zatímco občané věku staršího vidí povinnost v bezdomovci samotném a rodině 41,4%, 30,8% oni sami, rodina a pak stát a NO, 27,9% označilo za povinnost státu a NO.

Tabulka k ot. č. 24a)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
sami, rodina a příbuzní	20	43
sami, rodina X stát, NO	33	32
stát, NO	23	29

Graf 24a: Kdo by se měl dle názoru veřejnosti postarat o bezdomovce

Zdroj, vlastní výzkum

Rozdíly jsou statisticky neprůkazné, tzn. četnosti odpovědí jsou u obou věkových skupin dosti vyrovnané (viz následující tabulka).

Tabulka k ot. č. 24a)

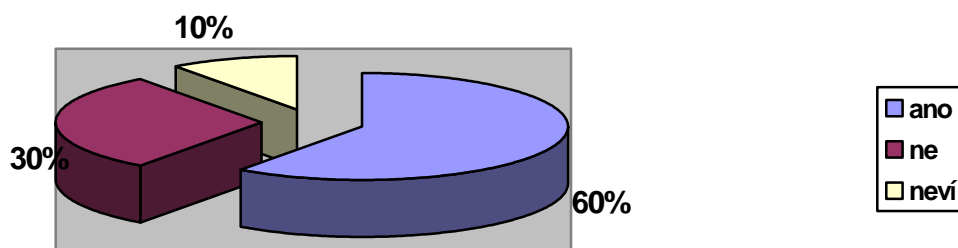
Porovnání četností různých odpovědí u dvou věkových skupin respondentů

Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení)									
	Dle proměn. Věk Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$									
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr 15-30	Průměr 31-70	Sm. odch. 15-30	Sm. odch. 31-70	N platn. 15-30	N platn. 31-70	
odpovědi	0,00	0,150	$p > .10$	2,039	1,865	0,756	0,825	76	104	

1 – sami, rodina; 2 – sami, rodina x stát, NO; 3 – stát, NO

Člověk se stane bezdomovcem pouze vlastní vinou tvrdí 60% respondentů, 30% se domnívá, že nikoli a 10% neví.

Graf 25: Veřejnost se domnívá, že bezdomovcem se lze stát pouze vlastní vinou

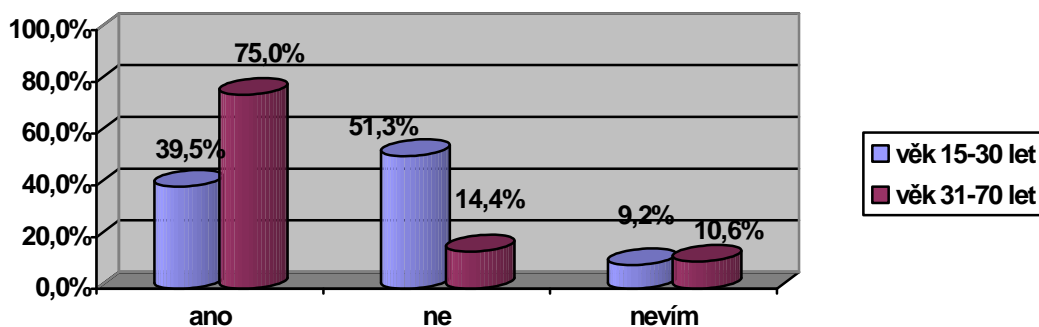
Zdroj, vlastní výzkum

Občané věku staršího se domnívají, že se člověk stane bezdomovcem pouze vlastní vinou 75% o opaku je přesvědčeno pouze 14,4%, občané věku mladšího nevidí vinu na straně bezdomovce 51,3% a 39,5% vinu bezdomovci přisuzuje.

Tabulka k ot. č. 25a)

	Věk. sk. 15-30 let	Věk. sk. 31-70 let
ano	30	78
ne	39	15
nevím	7	11

Graf 25a: Veřejnost se domnívá, že bezdomovcem se lze stát pouze vlastní vinou

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 25a)

Porovnání četností různých odpovědí u dvou věkových skupin respondentů

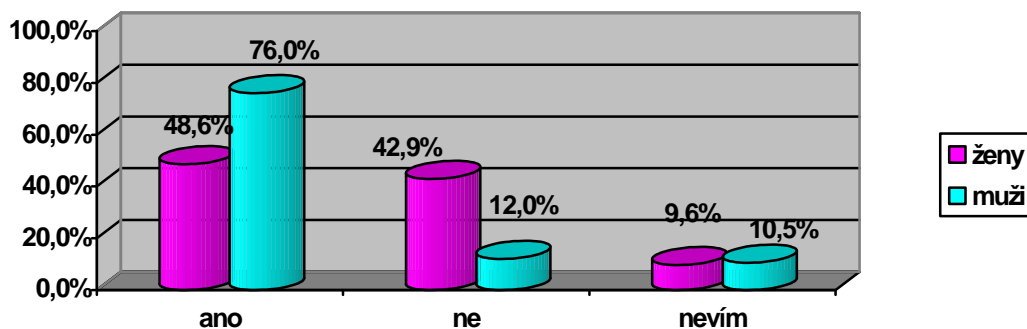
Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Věk Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr 15-30	Průměr 31-70	Sm. odch. 15-30	Sm. odch. 31-70	N platn. 15-30	N platn. 31-70
odpovědi	-0,404	0,00	$p < .001^{***}$	0,435	0,839	0,499	0,370	69	93

Ženy se domnívají, že se člověk stane bezdomovcem pouze vlastní vinou 48,6%, v opak věří 42,9% žen, muži nevidí vinu na straně bezdomovce 12,0% a 76,0% mužů vinu bezdomovci přisuzuje.

Tabulka k ot. č. 25b)

	Ženy	Muži
ano	51	57
ne	44	10
nevím	10	8

Graf 25b: Veřejnost se domnívá, že bezdomovcem se lze stát pouze vlastní vinou

Zdroj, vlastní výzkum

Tabulka k ot. č. 25b)

Porovnání četností různých odpovědí v závislosti na pohlaví respondentů

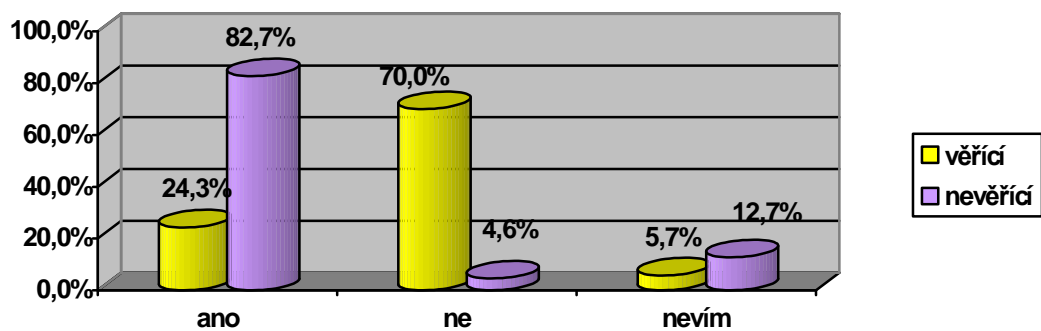
Proměnná	Kolmogorov-Smirnovův test (neparametrické rozdělení) Dle proměn. Pohlaví Testy jsou hodnoceny na hladině $p < ,05000$								
	Max záp rozdíl	Max klad rozdíl	Úroveň p	Průměr ženy	Průměr muži	Sm. odch. ženy	Sm. odch. muži	N platn. ženy	N platn. muži
odpovědi	-0,319	0,00	$p < ,001***$	0,532	0,851	0,502	0,359	95	67

Nevěřící se domnívají, že se člověk stane bezdomovcem pouze vlastní vinou 82,7%, o opaku je přesvědčeno pouze 4,6% nevěřících, věřící nevidí vinu na straně bezdomovce 70,0% a 24,3% věřících vinu bezdomovci přisuzuje.

Tabulka k ot. č. 25c)

	Věřící	Nevěřící
Ano	17	91
Ne	49	5
Nevím	4	14

Graf 25c: Veřejnost se domnívá, že bezdomovcem se lze stát pouze vlastní vinou

Zdroj, vlastní výzkum

5. Diskuse

Bezdomovectví jako celospolečenský problém klade vysoké požadavky směrem ke společnosti. A právě to, jak společnost bude nazírat vůči tomuto problému, půjde ruku v ruce s jeho řešením. Na samotné veřejnosti bude záviset, do jaké míry chce tolerovat tento fenomén. Jaká je ochota ze strany veřejnosti přispět k řešení bezdomovectví se stalo hlavní náplní mého výzkumu.

Veřejnost je všeobecně vůči tomuto problému velice uzavřená a nemá potřebu se zajímat o danou problematiku lidí bez domova. Toto zjištění vyplývá již z mého výzkumu, kdy z celkového počtu rozdaných dotazníků 300 (100%) se vrátilo pouze 180 (60%) dotazníků a to s ohledem na časový interval ve kterém byl výzkum realizován. Co se týče samotné charakteristiky výzkumného souboru tak převažovali občané věku staršího 31-70 let (57,8%) v porovnání s občany věku mladšího 15-30 let (42,2%), avšak rozdíl nebyl nikterak významný. V pohlaví respondentů mělo větší zastoupení pohlaví ženské 58,3% nad pohlavím mužským 41,7%, z čehož je viditelný větší zájem ze strany žen o řešení daného problému a větší otevřenost pro pochopení a porozumění samotné složité situaci osob bez domova. Největší zastoupení měli respondenti s maturitním vzděláním 54,4% a s vyučením 27,8% nejméně bylo zastoupeno vysokoškolské a základní vzdělání. Rozdělení respondentů v závislosti na víře v Boha měla větší zastoupení skupina nevěřících (61,1%) ve srovnání se skupinou těch, kteří v Boha věří (38,9%).

Občané se obecně k lidskému neštěstí staví velmi pozitivně a neprojevují známky lhostejnosti vůči takto postiženým lidem. Avšak na druhou stranu je krajně obtěžuje (100%) samotné shlukování a žebrání bezdomovců na určitých místech, kde se předpokládá, že se s nimi veřejnost nejčastěji setkávat (nádraží, parkoviště před supermarkety atd.).

Z výzkumu vyplynulo, že 50% občanů Českých Budějovic a okolí pokládá za nejčastější příčinu bezdomovectví některou jinou příčinu (ztráta zaměstnání, nesplacené dluhy, ztráta partnera a kombinace těchto událostí) než je alkohol. Podle výsledků diplomové práce Vlastimila Petra (39) je prvotní příčinou vzniku bezdomovectví téměř výhradně závislost na alkoholu, kterou potvrzují samotní bezdomovci. Díky závislosti

na alkoholu člověk propije všechny peníze a nemá z čeho zaplatit nájem. Tato závislost na alkoholu je pak doprovázena dalšími negativními jevy jako je právě ztráta zaměstnání, vznik dluhů či dokonce rozvod a neshody v rodině, které jako celek vrhají člověka do stavu bezdomovectví.

Podle respondentů je bezdomovectví obecně chápáno jako problém nejenom současné moderní společnosti, nýbrž problém, který existoval již dříve. Přesto ale významná část respondentů 38,9% zastává názor, že jde o problém pouze současné doby. Tento názor převažoval nejvíce u občanů věku staršího (31-70 let) 59,6%. Podle mého úsudku je tento fakt způsoben převážně tím, že občané byli velmi silně ovlivněni érou komunismu. Jak uvádí Průdková a Novotný (40) minulý režim bezdomovectví neznal, přestože již bezdomovci existovali. Občané se základním vzděláním a potažmo i s výučním listem považovali bezdomovectví spíše za problém současnosti, přičemž občané s maturitou, anebo s vysokoškolským vzděláním označovali problém lidí bez domova jako současný i minulý. Z toho lze usuzovat významný vliv vzdělání na znalost celkové problematiky bezdomovectví, kdy se stoupajícím vzděláním roste i znalost daného problému.

Samotný přístup veřejnosti byl zjišťován otázkou č. 10: *Co si konkrétně vybavíte pod pojmem bezdomovectví?* Kdy občané nejčastěji interpretovali tento pojem jako vysoce negativní ve smyslu špíny, zápachu, alkoholu 52,2%. Pesimistické zjištění jen těžko zachrání 6,7% osob, které uvedly, že jde o ztrátu smyslu života, 41,1% vidělo v pojmu ztrátu sociálního zázemí. Podle věkových skupin respondentů viděli občané mladší generace (15-30 let) v pojmu častěji ztrátu sociálního zázemí a ztrátu smyslu života nežli samotnou špínu, zápach a alkohol, jak tomu bylo u generace starších občanů (31-70 let). Rovněž ženy vnímaly pojem bezdomovectví spíše jako určité neštěstí, které jedince potkalo, přičemž mužům se častěji vybavovali hanlivá označení jako špína, zápach, alkohol. Věřící občané chápali pojem bezdomovectví jako ztrátu životních hodnot a určitou prohru jedince více než soubor nevěřících občanů. Podle Langerové (24), která ve svém výzkumu zjišťovala, jak veřejnost vnímá bezdomovce, zaujímá veřejnost vůči bezdomovcům velmi negativní postoj a při setkání s nimi má nepříjemné pocity i přesto, že s bezdomovci nemá špatnou zkušenost. Z mého výzkumu

vyplývá, že občané Českých Budějovic a okolí vnímají často bezdomovce jako ty, jež nechtějí pracovat 51% a dokonce se práci záměrně vyhýbají a z tohoto důvodu zůstávají nadále ve stavu bezdomovectví. Podle Pavelkové (38) je nezaměstnanost problém i těch, kteří práci aktivně hledají a pracovat chtějí, natož pak ti, jež o práci nestojí či se jí dokonce vyhýbají, kam rozhodně patří i skupina bezdomovců. Z tohoto principu nelze tedy považovat nezáměr o práci jako hlavní důvod, který bezdomovce udržuje ve své životní situaci.

Otázka č. 12: *Kdo jsou podle vašeho mínění bezdomovci?* Při podrobném rozboru této otázky vyplynulo, že bezdomovce respondenti vidí nejčastěji jako opilce, zloděje, kriminální živly či propuštěné vězně, Romy a uprchlíky v 56,6%. Pouze 34,4% vidí bezdomovce jako osoby, které nemají střechu nad hlavou a přespávají na nádražích. Výhradně pozitivní přístup mělo pouze 3,3% respondentů, kteří bezdomovce označili za nešťastné lidi. Rozdíly byly opět znatelné v porovnání jednotlivých skupin respondentů, kdy občané věku mladšího viděli bezdomovce jako nešťastné osoby, které ztratili domov a spí na nádraží častěji (59,2%) v porovnání s názory občanů věku staršího. Značný rozdíl byl u této otázky zaznamenán v pohledech žen v porovnání s muži, kdy například 5,7% žen uvedlo, že bezdomovci jsou v podstatě nešťastní lidé, avšak tento postoj u mužů zcela chyběl.

Velice zajímavé bylo zjištění, že bezdomovci nejsou chápáni jako ohrožená skupina osob, které je potřeba věnovat dostatečnou pozornost a všestrannou sociální pomoc. Takto se staví k problému celých 55,6% respondentů. Právě z toho lze usuzovat, že veřejnost nemá potřebu se tímto fenoménem zabývat, ba dokonce ho řešit. Pouze 44,4% respondentů považuje bezdomovce za ohroženou skupinu osob, které je potřeba věnovat patřičnou pozornost a sociální pomoc. I u této otázky byl patrný generační rozdíl v odpovědích, kdy 72,6% občanů věku mladšího vidí bezdomovce jako ohroženou skupinu, zatímco 76% občanů věku staršího nechápe bezdomovce jako sociálně potřebné občany. Rovněž ženy prokazují vyšší míru náklonnosti ke skupině bezdomovců 55,5% v porovnání s muži, kteří nepovažují bezdomovce za ohroženou skupinu 70,7%. Značné rozdíly byly patrné i v porovnání odpovědí u občanů věřících a nevěřících. Již z toho důvodu, že veřejnost nepovažuje bezdomovce za ohroženou

skupinu osob lze předpokládat, jaké reakce občanů budou převažovat v případě, že se na ně obrátí bezdomovec s žádostí o pomoc. Právě 53% respondentů by bezdomovci pomoc vůbec neposkytlo a jeho přítomnost by ignorovali. Tento fakt potvrzuje i výzkum Lucie Langerové, kde 61% respondentů přítomnost bezdomovce zcela ignoruje (24). Setkání s bezdomovcem by řešilo pouze 29% respondentů a to nejčastěji formou materiální 50% či finanční pomocí 26%. Bohužel musím konstatovat, že tyto formy pomoci neřeší samotnou problematiku bezdomovectví, ale pouze uspokojí potřeby bezdomovce v danou chvíli a nemají proto žádný dlouhodobý efekt. Nejméně respondentů by bylo bezdomovci ochotno pomoci formou odkazu na odborníky či instituce zabývající se danou problematikou 24%. Poměrně významná část respondentů uvedla, že by v danou chvíli ani nevěděla, jak zareagovat 18%. Právě tento fakt neznalosti občanů dává podnět pro zahájení osvětových seminářů pořádaných pro širokou veřejnost v otázce lidí bez domova. Generační rozdíl se opět projevil jako žádoucí, kdy občané věku mladšího by bezdomovci pomoc poskytli ve větší míře 55,3%, zatímco 63,5% občanů věku staršího by pomoc zcela zavrholo. V kategorii pohlaví respondentů byly ochotnější v otázce pomoci převážně ženy 36,2% v porovnání s muži, kteří nevykazovali tak silnou vůli pomáhat a častěji by nepomohli 56,0%. Rovněž soubor věřících vykazoval větší smysl pro pomoc nežli soubor nevěřících respondentů.

Otázka řešení samotného problému bezdomovectví se stává velmi naléhavou. Veřejnost si stěžuje na narůstající počet bezdomovců, ale přitom sama neví, jakým způsobem by tento problém řešila. Z mého výzkumu vyplývá, že 33,9% respondentů není schopno vůbec nastínit jakýkoli způsob řešení, což se jeví jako poměrně alarmující zjištění. Na druhou stranu 45,6% respondentů vidí řešení celé problematiky bezdomovectví v poskytnutí práce. Avšak z mého pohledu je velice obtížné si představit člověka, jehož domovem je ulice, kterou pravidelně opouští za účelem práce. Je proto nutné řešit problém lidí bez domova z hlediska komplexnosti a nezaměřovat svou pozornost pouze na boj s nezaměstnaností. Bezdomovectví je téměř vždy důsledkem kumulace několika příčin. 12,2% respondentů chce řešit problém pomocí výstavby sociálních zařízení a zkvalitněním sociální práce, avšak i tato otázka je sporná. Velmi udivující je u 6,7% respondentů vyjádření o nepotřebě řešit tento problém či dokonce

použití násilí k jeho řešení 1,1%. Jako efektivní nápad bych považovala řešení problému formou legislativy, který se objevil u 1,1% respondentů. U této otázky nebyl pozorován generační rozdíl v názorech na řešení problému, avšak rozdíly v názorech se objevily mezi pohlavími, kdy ženy našly vždy nějaký způsob řešení problému, zatímco 16% mužů bylo přesvědčeno o neřešitelnosti daného problému. Jak potvrzuje i výzkum Langerové je veřejnost ochotná se podílet na řešení tohoto problému pouze minimálně či dokonce vůbec (24). Výsledky mého výzkumu ukazují, že veřejnost (71% respondentů) při řešení problému vyžaduje největší participaci ze strany samotných bezdomovců, pakliže se o sebe sami nedovedou postarat, může nastoupit pomoc ze strany rodiny a nakonec i státu ve spolupráci s neziskovými organizacemi. Avšak k řešení problému výhradně ze strany státu spolu s neziskovými organizacemi se přiklonilo pouze 29% respondentů. Tento přístup veřejnosti k řešení problému uplatněním tzv. principu subsidiarity (jedinec → rodina → stát) může pramenit z přesvědčení, že bezdomovec si za svou situaci může sám a proto se z ní musí také sám vymanit, aniž by dostal pomoc zvenčí. Avšak plnohodnotnému životu a uplatnění své osobnosti zabráňuje mnoho faktorů (nemoc, postižení, stáří atd.), o nichž se zmiňují ve své práci. Rozdíl v řešení se objevil při porovnání odpovědí mezi jednotlivými soubory respondentů rozdělených dle věku, kdy mladší generace občanů přisuzovala poskytnutí pomoci bezdomovci spíše státu a neziskovým organizacím, v menší míře pak samotnému jedinci oproti generaci starších občanů.

Veřejnost často mylně přisuzuje vinu za vznik bezdomovectví právě samotnému jedinci, což jednoznačně vyplývá i z výsledků mého výzkumu, kde tento názor zastává 60% respondentů, 10% respondentů zvolilo variantu nevím, která byla rozhodně vítaná pro určitou formu úniku z odpovědi na danou otázku. I u této otázky byly sledovány rozdíly v odpovědích v závislosti na jednotlivých výzkumných souborech. Občané věku staršího byli častěji přesvědčeni, že je bezdomovectví vinou samotného jedince než tomu bylo v odpovědích občanů mladšího věku. Tento názor převažoval i v kategorii mužského pohlaví, které častěji považovalo bezdomovce za viníky své životní situace. I zde byl soubor věřících občanů nakloněný bezdomovci a nevěřil, že by za svou situaci, ve které se právě nachází, nesl vinu sám bezdomovec.

Otázka reintegrace hraje nezbytnou roli při řešení samotného problému bezdomovectví. Na otázku znovuzačlenění bezdomovce do společnosti reagovala většina dotázaných (65%) kladně. Lidem bez domova však často chybí motivace, ztratili vazby na rodinu, přátele i důvěru sami v sebe. Tím nejdůležitějším, co v dané chvíli mohou dostat a co ale také tak často postrádají, je podaná pomocná ruka. To se stává doslova tím největším problémem. Významná část dotázaných (31%) zavrhuje jakékoli šance bezdomovce vymanit se ze stavu chudoby a začít žít běžným způsobem života. Je velice smutné, že významná část respondentů bezdomovce zavrhuje předem, aniž by mu dala šanci dostat se ze stavu chudoby. Bezdomovec rozpozná, jak to s ním veřejnost doopravdy myslí. A po pravdě řečeno nevím, komu z nás by se chtělo za každou cenu se začlenit znovu do společnosti, když právě společnost je ta, která vás již předem odepsala. Zcela průkazné jsou rozdíly u občanů věku mladšího, kteří bezdomovci dávají vyšší šance dostat se ze stavu chudoby (81,6%), zrovna tak jako je tomu u žen (77,1%). Občané věřící i v tomto případě byli ti, jež sociální skupině bezdomovců dávají větší naději na úspěch (87,1%) v porovnání s občany nevěřícími.

Podceňování řešení problematiky bezdomovectví veřejností je udivující i z toho důvodu, že si 93,3% respondentů uvědomuje riziko šíření nebezpečných chorob ze strany bezdomovců a s tím i vznik potencionálního rizika ohrožení společnosti. Tuberkulóza a žloutenky byly jedny z nejčastěji označovaných nemocí, které šíří bezdomovci (55%). Kombinaci více nemocí uvedlo 38% respondentů. Na stejnou úroveň v otázce rizika bezdomovectví pro společnost, občané řadí zvýšenou kriminalitu (24), avšak ani tento podnět je nepřiměřeně k aktivní účasti na řešení problému.

Z mého pohledu byl udivující fakt, že veřejnost neměla problém vysvětlit, co je Azylový dům a za jakým účelem byl zřízen, avšak na druhou stranu se vyskytlo necelých 30% respondentů, kteří neprojevili ani jedinou známku povědomí o této sociální službě, určené nejen osobám bez domova, zajišťující nejčastěji primární uspokojení potřeb tedy Azylový dům. Nicméně pokud jsem zaměřila svou pozornost na zjištění povědomí respondentů o jiných sociálních zařízeních poskytující sociální pomoc lidem bez domova, než jsou pouze azylové domy, potvrdil se mnou očekávaný předpoklad, že veřejnost jiná sociální zařízení neuvede. Právě 87% respondentů nebylo

schopno uvést jediný příklad jiného sociálního zařízení. Avšak z těch, kteří uvedli i jiná sociální zařízení věnující se bezdomovcům, převažovala právě charita, na kterou si vzpomnělo 71% respondentů, ostatní sociální zařízení veřejnost označila v minimálním až zanedbatelném počtu. V obou případech se potvrdila větší znalost u výzkumného souboru občanů věku staršího.

Obecně mohu potvrdit na základě výsledků mého výzkum, že veřejnost zaujímá výhradně negativní postoj zejména vůči této skupině, jako jsou bezdomovci. Závisí pak na uvážení každého z nás a rozpoznání příčin, které stojí za tvorbou našich nepřátelských až agresivních výstupů vůči této skupině. A proto se můžeme domnívat, jakou úlohu zde sehrála média, která šíří nepravdivé a zkreslené informace s cílem upoutat posluchače. Právě tuto domněnku mohu potvrdit na základě výsledků mého výzkumu, kdy 65% respondentů považovalo za relevantní zdroj informací o problému lidí bez domova právě média. Z mého pohledu nejsou média hodnověrným zdrojem pro získávání informací o tak složitém problému jako je právě bezdomovectví. S podivem jsem zjistila, že veřejnost například vůbec nemá potřebu číst a dozvědět se informace z odborných knih či jiných relevantních zdrojů. 18% respondentů čerpalo informace z institucí typu škola, práce, úřady, 10% pak od rodiny a přátel. 7% respondentů však nevybralo ani jednu z uvedených variant a označilo, že se o bezdomovcích nemusí dovídat z druhé ruky, jelikož je vidí na vlastní oči. S tím musím jedině souhlasit, ale obrázek opilého člověka povalujícího se na lavičkách v parku a žebrajícího, aby přežil, nezanechává v očích veřejnosti nic jiného než jistý odpor a ignoraci, avšak minimálně vzbudí soucit. Lidé tedy podlehnou síle viděného a nebezpečí stigmatizace je na světě. Právě tento první dojem je natolik silný, že lze jen stěží vymazat z paměti.

Co mně osobně přijde nepochopitelné, je zjištění, že 45,6% občanů si nikdy nepřipustilo možnost ztráty střechy nad hlavou, 20% dotazovaných uniklo odpovědi nevím. Ani já nevím, jak mohou lidé chápat všechno, jako určitou formu jistoty o kterou nikdy nemohu přijít. Otázkou je proč si generace mladších občanů tento fakt neuvědomuje v takové míře jako občané věku staršího je vhodný námět do diskuze.

Výzkum mě upozornil na to, že lidé mají velice zkreslené a neúplné informace. Obraz bezdomovce, který si svůj způsob života sám zvolil a ve své podstatě mu

vyhovuje, je zcela nepravdivý. Tato skutečnost by měla poukázat na závažnost řešení situace a větší informovaností zmírnit tento problém společně se zmírněním tendence veřejnosti zlehčovat tuto problematiku v zájmu celé společnosti.

6. Závěr

Po zhodnocení výsledků lze konstatovat, že cíl práce byl zcela splněn. Výsledky mé diplomové práce jasně prokazují krajně negativní postoj občanů k bezdomovcům, přičemž byl zjištěn tolerantnější přístup mladších občanů (15-30 let) vůči bezdomovcům v porovnání s přístupem občanů starších (31-70 let) a taktéž i citlivější přístup ze strany ženského pohlaví.

Cílem mé diplomové práce bylo zhodnotit přístupy veřejnosti k problematice bezdomovectví. Přístup veřejnosti nebyl ovlivněn pouze věkem a pohlavím respondentů, ale podstatný význam měla i víra respondentů na celkové vnímání problému bezdomovectví.

Stanovené hypotézy:

1) Občané věku mladšího (15-30 let) přistupují tolerantněji k problematice bezdomovectví než občané věku staršího (31-70 let), byla na základě výzkumu plně potvrzena.

2) Ženy mají větší pochopení pro pomoc bezdomovcům než muži, byla na základě výzkumu také plně potvrzena.

Doporučení pro praxi

Předpokládané využití diplomové práce v praxi je především použitím výsledků z výzkumu pro publikační činnost, sociální práci, na úseku práce s cílovou skupinou bezdomovců a v neposlední řadě pro veřejnost se zájmem o velmi složitou problematiku bezdomovectví.

7. Seznam použité literatury

1. *Armáda spásy ČR*. [online]. [cit. 2009-10-5]. Dostupné z:
http://www.armadaspasy.cz/staticke.php?wh=kdo_jsme
2. *Azylový dům sv. Pavla v Českých Budějovicích*. [online]. [cit. 2009-10-2].
Dostupné z: <http://adcb.sweb.cz/index.html>
3. BARTÁK, M. *Zdravotní stav populace bezdomovců v ČR a jeho determinanty I (Bezdomovství v zrcadle veřejné politiky)*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. 102 s. ISSN 1213-8096.
4. BARTLOVÁ, S. *Sociální patologie*. 1. vydání. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1998. 53s. ISBN 80-7013-259-0.
5. BEDNÁŘOVÁ, Z., PELECH, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2003. 104 s. ISBN 80-7239-148-8.
6. BEDNÁŘOVÁ, Z., PELECH, L. *Sociální práce na ulici*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2000. 106 s. ISBN 80-7239-048-1.
7. BĚLOHORSKÁ, J. Škola a televize. *Učitelé listy*. 2004. roč. 10, č. 3, s 14-15. ISSN 1210-6313.
8. BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 2. vydání. Praha: Fortuna, 2003. 128 s. ISBN 80-7168-754-5.
9. DUBSKÝ, J., MURDZA, K., URBAN, L. *Sociologie médií a veřejného mínění*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006. 129 s. ISBN 80-7251-234-X.
10. FITZPATRIK, S., KEMP, P., KLINKER, S. *Bezdomovství*. 1. vydání. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. 96s. ISBN 80-86625-15-X.
11. FLEISCHMANN, O. et al. *Vybrané psychologické aspekty terénní sociální práce*. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2006. 144 s. ISBN 80-7044-769-9.

12. HÁLA, J. *Psychosociální práce s maladjustovanými osobami* [online]. 21.8.2008 [cit. 2008-11-09]. Dostupné z:
<http://www.sweb.cz/penologie.hala/3.htm>
13. HAASOVÁ, J. *Jak žijí v Olomouci ženy bez domova*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 100s. ISBN 80-244-1238-1.
14. HRADECKÁ, V., HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje o.s., 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4.
15. CHADIMA, M. *Charitativní péče – Dějiny a současnost*. 1. vydání. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 160 s. ISBN 978-80-7041-632-7.
16. *Charita Česká republika*. [online]. 10.6. 2009. [cit. 2009-5-18]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Charita_%C4%8Cesk%C3%A1_republika
17. INFORMAČNÍ PORTÁL ICM, *Bezdomovectví*. [online]. 2009. [cit. 2009-10-2]. Dostupné z:
http://www.icmliberec.cz/index.php?Itemid=174&id=60&option=com_content&sectionid=11&task=category
18. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Triton, 2003. 223 s. ISBN 80-7254-329-6.
19. *Jeslová a azylová zařízení České Budějovice*. [online]. [cit. 2009-5-16]. Dostupné z: <http://www.jazcb.cz/azylinfo.html>
20. KOŘENEK, J. *Sborník z konference „Křesťan a bezdomovectví“*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, s.r.o., 2004. 39 s. ISBN 80-7266-194-9.
21. KOTÝNKOVÁ, M. Trendy v prevenci bezdomovectví. In *Příklady nejlepší praxe v boji proti bezdomovectví*. Praha: AS, FEANTSA, SAD a Naděje, 2003.
22. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouza deprivantů, o špatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci*. 1. vydání. Praha: Makropulos, 1996. 303s. ISBN 80-901776-8-9.
23. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2007. 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

24. LANGEROVÁ, L. *Bezdomovectví jako sociální fenomén naší doby*. České Budějovice, 2007, 104s. Diplomová práce ZSF JU. Vedoucí práce Vladimír Vurm.
25. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vydání. Praha: Garda Publishing, 1998. 344s. ISBN 80-7169-195-X.
26. LENK, L. et al. *Aspekty života bezdomovecké populace*. In *Veselé tropy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2007. 248 s. ISBN 978-80-86569-88-8.
27. LUX, M. et al. *Bydlení – věc veřejná*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 287 s. ISBN 80-86429-12-1.
28. MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. ISBN 80-85850-61-3.
29. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
30. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003. 344s. ISBN 80-7178-771-X.
31. MĚSTSKÁ CHARITA ČESKÉ BUDĚJOVICE, *Služby lidem bez domova – Dům sv. Pavla*. [online]. [cit. 2009-2-26]. Dostupné z:
<http://www.mchcb.org/index.php?page=azylovy-dum-sv-pavla>
32. MIKUŠ, M. *Terénní sociální práce*. [online]. [cit. 2009-7-10]. Dostupné z:
<http://www.epolis.cz/page.php?location=&menu=first&id=28&idNotion=24>
33. MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2001. 134s. ISBN 80-246-0279-2.
34. NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. 1. vydání. Praha: Akademie věd České republiky, 2003. 507s. ISBN 80-200-0993-0.
35. *Národní zpráva o bezdomovství 2006 – politická část* [online]. [cit. 2009-6-13]. Dostupné z:
[http://www.bezdomovci.eu/sad.ayrton.cz/storage/File/Narodni%20zprava%20o%20bezdomovstvi%202006_politicka%20cast\(1\).pdf](http://www.bezdomovci.eu/sad.ayrton.cz/storage/File/Narodni%20zprava%20o%20bezdomovstvi%202006_politicka%20cast(1).pdf)
36. *Nezaměstnanost* [online]. [cit. 2009-7-11]. Dostupné z:
<http://www.spcr.cz/statistika/nezamestnanost.htm>

37. NEZISKOVKY. CZ, *Nový prostor pro bezdomovce v Českých Budějovicích*. [online]. 21.11.2002. [cit. 2009-8-10]. Dostupné z:
<http://neziskovky.cz/cz/fakta/zpravodajstvi/zpravy-z-regionu/336.html>
38. PAVELKOVÁ, J. *Problematika lidí v nouzi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007. 124 s. ISBN 978-80-7290-338-2.
39. PETR, V. *Zdravotní problematika bezdomovství*. České Budějovice, 2001, 85s. Diplomová práce ZSF JU. Vedoucí diplomové práce Vladimír Vurm.
40. PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. 1. vydání. Praha: Triton, 2008. 96 s. ISBN 978-80-7387-100-0.
41. PRINZOVÁ, M. *Bezdomovci očima veřejnosti a sociálních pracovníků*. Brno, 2001, 49s. Bakalářská práce FSS MU. Vedoucí bakalářské práce Libor Musil.
42. REDAKCE PENÍZE.CZ, *Jak je to s výpovědí z nájmu*. [online]. 19.5. 2006. [cit. 2009-6-15]. Dostupné z:
<http://www.penize.cz/18108-jak-je-to-s-vypovedi-z-najmu>
43. *Sdružení azylových domů*. [online]. [cit. 2009-7-8]. Dostupné z:
<http://www.azylovedomy.cz/index.php?sekce=tlacitka&id=5&jazyk=cze>
44. *Sociální služby* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2008-11-17]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9>.
45. *Sociální vyloučení a ztráta domova v kontextu závislosti*. 1. vydání. Olomouc: Charita Olomouc, 2007. 48 s. ISBN 978-80-239-9765-1.
46. ŠUPKOVÁ, D. a kol. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*. 1. vydání. Praha: Garda Publishing, a.s., 2007. 64s. ISBN 978-80-247-2245-0.
47. ŠTECHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie* [online]. [cit. 2009-5-8].
<http://www.ok.cz/iksp/docs/344.pdf>
48. TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 380 s. ISBN 80-7179-856-8.
49. TÓTHOVÁ, V. a kol. *Akademický rok 2008/2009*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta, 2008. 367s.

50. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vydání. Praha: Portál, 2002. 444s. ISBN 80-7178-678-0.
51. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro sociální pracovníky I*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita, 2003. 98s. ISBN 80-7083-729-2.
52. VURM, V. *Vybrané kapitoly z veřejného a sociálního zdravotnictví*. 1. vydání. Praha: Manus, 2004. 100s. ISBN 80-86571-07-6.
53. *Výroční zpráva 2006*. České Budějovice: Diecézní charita České Budějovice, 2007. 35 s.

8. Klíčová slova

- Bezdomovec
- Bezdomovectví
- Chudoba
- Sociální vyloučení
- Veřejnost

9. Přílohy

- Dotazník

Dotazník k diplomové práci na téma:

Přístupy veřejnosti k problematice bezdomovectví

Vážení občané,

Jmenuji se Lucie Rudová a jsem studentkou oboru Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Žádám Vás o vyplnění dotazníku, který je zaměřen především na postoje veřejnosti k problému lidí bez domova. Tento dotazník je součástí mé diplomové práce. Hlavním kritériem pro vyplnění dotazníku je, že Vaše trvalé bydliště je v Českých Budějovicích nebo okolí a zároveň se nacházíte ve věkové skupině od 15 – 70 let.

Dotazník obsahuje jednak otázky uzavřené, v tomto případě zaškrtněte jednu z uvedených alternativ, (pokud si to vaše otázka vyžaduje, můžete u určitých otázek zaškrtnout i více odpovědí) a otázky otevřené. Na otázky otevřené se pokuste odpovědět stručně vlastními slovy.

Děkuji Vám za vstřícnost a čas věnovaný k vyplnění následujícího dotazníku. Informace Vámi poskytnuté budou použity pouze jako podklad k vypracování mé diplomové práce a jejich zpracování bude zcela anonymní.

Vámi zvolenou variantu označte prosím křížkem.

1. *Váš věk* .....

2. *Pohlaví* .....

3. *Profese* .....

4. *Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?*

základní   výuční list   maturita   vysokoškolské

5. *Věříte v Boha?*

ano   ne

6. *Jste lhostejní k lidskému neštěstí?*

ano   ne

7. *Co pokládáte za hlavní příčinu bezdomovectví?*

ztráta partnera   ztráta zaměstnání   alkohol   nesplacené dluhy

jiné .....

8. *Myslíte si, že bezdomovectví je problémem pouze dnešní moderní společnosti?*
 ano   ne   nevím

9. *Obtěžuje Vás shlukování a žebrání bezdomovců např. před supermarketky a na nádraží?*
 ano   ne

10. *Co si konkrétně vybavíte pod pojmem bezdomovectví?*

.....

11. *Z jakého důvodu se podle Vás tito bezdomovci ocitají ve své životní situaci?*

.....

12. *Kdo jsou podle vašeho mínění bezdomovci?*

- propuštění vězni
- opilci, kriminální živlové
- Romové, uprchlíci
- lidé spící na nádraží
- nevím
- jiné.....

13. *Považujete bezdomovce za ohroženou skupinu osob, které je třeba věnovat patřičnou pozornost a všestrannou sociální pomoc?*

- ano   ne

14. *Připouštíte si možnost ztráty střechy nad hlavou a ocitnutí se na ulici, kdy budete potřebovat pomoc jiné osoby?*

- ano, připouštím, nikdy si nemůžeme být ničím jisti
- ne, nikdy jsem si tuto skutečnost nepřipustil/a
- nevím, tuto otázku jsem si dosud nepoložil/a
- jiná .....

15. *Jakým způsobem byste řešil/a problém bezdomovectví?*

.....

16. *Uvědomujete si, že bezdomovci mohou přenášet životu nebezpečné choroby a tím ohrožovat celou společnost?*

- ano   ne

17. Jaké nebezpečné choroby mohou šířit bezdomovci?

- pohlavní   žloutenky   TBC   jiné .....

18. Víte, co je Azylový dům a k čemu slouží?

.....
.....

19. Znáte nějaké jiné sociální zařízení (sdružení, organizaci) pomáhající lidem bez domova?

- ano (jaké) .....
 ne

20. Od koho a kde jste slyšeli o problematice lidí bez domova?

- instituce (škola, práce, úřady)   média (rádio, televize, tisk, internet)
 rodina, přátelé a známí   jiné .....

21. Jak byste reagovali, pokud by Vás bezdomovec požádal o pomoc?

.....
.....

22. Co byste mu v dané chvíli poradili?

.....
.....

23. Myslíte si, zda mají chudí dnes šanci dostat se ze svého stavu chudoby nebo jsou nadobro ztraceni?

- ano, pokud vynaloží potřebné úsilí   ne, nemají šanci   nevím

24. Kdo by se měl podle Vás postarat o bezdomovce?

- sami bezdomovci
 rodina a příbuzní
 neziskové organizace (např. charity)
 stát (krajské úřady, magistráty, obce)
 jiné .....

25. Myslíte si, že bezdomovcem se lze stát pouze vlastní vinou?

- ano   ne   nevím